

วารสารวิชาการ

หอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Journal

ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๘

Vol.13 No.1 January - June 2025

ISSN 2985-2668 (Print)

ISSN 2985-2676 (Online)

วารสารวิชาการ

หอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Journal

ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๘

Vol. 13 No. 1 January - June 2025

ISSN 2985-2668 (Print)

ISSN 2985-2676 (Online)

วัตถุประสงค์

- ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้วิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ภาษา เอกสาร หนังสือ และมรดกศิลปวัฒนธรรม
- เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านมรดกศิลปวัฒนธรรม วิชาชีพ และวิชาการ บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
- ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่กิจกรรมการดำเนินงานของหอสมุดแห่งชาติ

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ ๒ ฉบับ

ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม

ข้อมูลการติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ

กลุ่มวิจัยและพัฒนาห้องสมุด สำนักหอสมุดแห่งชาติ

ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทรศัพท์ และ โทรสาร ๐ - ๒๒๘๐ - ๔๘๒๘ - ๓๒

E-mail: rldbkk.nlt@gmail.com

ทุกบทความได้รับการกลั่นกรองแบบ Double - blind peer review
จากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย ๓ คน ตอบบทความ

ที่ปรึกษา

นายพนมบุตร จันทรโชติ
นางสาวบุบผา ชูชาติ

อธิบดีกรมศิลปากร
ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ

บรรณาธิการเกียรติคุณ

ศ.ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน

แขนงวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

บรรณาธิการ

ดร.ประสิทธิ์ชัย เลิศรัตนเคหกาล

บรรณารักษ์ชำนาญการพิเศษ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

กองบรรณาธิการ

รศ.ดร.ภาวิณี แสนชนม์

สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผศ.ดร.สนทยา สาลี

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

รศ.ดร.จุฬาทิพย์ จันทรลุน

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

ดร.ภาธร นิลอาธิ

ภาควิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

นางสาวเอมอร เชาว์นสวน

นักภาษาโบราณเชี่ยวชาญ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

นางสาววันัสสุตา ดิษยบุตร

บรรณารักษ์ชำนาญการพิเศษ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

ฝ่ายจัดการวารสาร

นางสาวรวีวรรณ พุ่มซ้อน

บรรณารักษ์ชำนาญการพิเศษ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

นางขวัญฤทัย ขาวสะอาด

บรรณารักษ์ชำนาญการ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

นางสาวสมัชญา เดชรุ่ง

บรรณารักษ์ชำนาญการ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

นางสาวบุร็สกร จันทนราช

บรรณารักษ์ชำนาญการ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

นางสาวเกศศิณี ผิวอ่อน

บรรณารักษ์ปฏิบัติการ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

ศิลปกรรม นายชโย ทองลือ

นักวิชาการช่างศิลป์ชำนาญการ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

พิมพ์ที่

สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา

สี่แยกช้างอี ถนนสามเสน แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ เดินทางเข้าสู่ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือน มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๘ และในปีนี้อวสานได้ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยให้เป็นวารสารกลุ่มที่ ๒ ของฐานข้อมูล TCI (ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๘ ถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๘) วารสารฉบับนี้จึงเป็นฉบับปฐมฤกษ์ของการก้าวเข้าสู่มาตรฐานวารสารวิชาการไทยอย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้เรายังคงมุ่งมั่นส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้วิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ภาษา เอกสาร หนังสือ และมรดกศิลปวัฒนธรรม และเป็นพื้นที่สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านวิชาชีพ รวมถึงเป็นเวทีสำหรับผู้สนใจนำเสนอบทความ อันจะนำมาซึ่งการสร้างสรรค์ต่อยอด และพัฒนางานที่เกี่ยวข้องต่อไป

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่านในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็นบรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศ นักวิชาการ นักวิจัย นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจในแวดวงสารสนเทศทุกท่าน

ทีมงานวารสารขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความกรุณาพิจารณาบทความของวารสารด้วยดีโดยตลอด สุดท้ายนี้ หากท่านใดสนใจต้องการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ สามารถส่งบทความผ่านระบบ Online Submission ได้ทางเว็บไซต์วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติที่ <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nlt> เรามีความมุ่งมั่นในการพัฒนาวารสารก้าวสู่มาตรฐานสากล

กองบรรณาธิการ

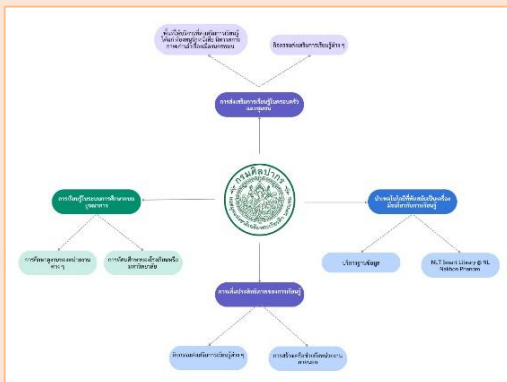
สารบัญ

- ๑ สุขอนามัยทางดิจิทัล: ทักษะที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรส่งเสริมให้แก่ผู้ใช้บริการ
❖ สุรชาติ พุทธิมา

- ๒๒ ผู้ดูแลพื้นที่ : บุคคลที่จำเป็นสำหรับองค์กรสมัยใหม่ในศตวรรษที่ 21
❖ สุขุม เฉลยทรัพย์
จิตชิน จิตติสุขพงษ์
บุญญลักษณ์ ดำนานจิตร

- ๓๗ หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถนครพนม ในฐานะแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้
❖ พิมพ์กา วะสาร

สารบัญ (ต่อ)

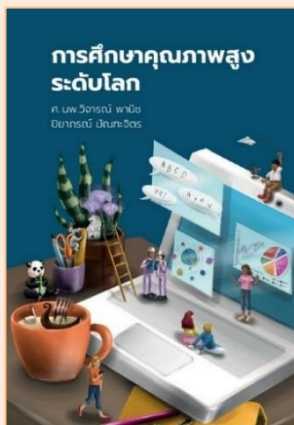
- ๔๙ A reflection of the intellectual achievement of Professor Direk Jayanama in his personal book collection donated to the Thammasat University Library

❖ Benjamin Ivry
Arocha Laorukwong

- ๖๕ ชาวอินเดียที่ปรากฏในประวัติศาสตร์โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จพระยาสมัยรัชกาลที่ ๕ - ๗ (พ.ศ. ๒๔๓๘ - ๒๔๗๖)

❖ นครินทร์ พวงภู

- ๗๙ บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)
การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก

❖ สรายุทธ รัคมี

สุขอนามัยทางดิจิทัล: ทักษะที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรส่งเสริมให้แก่ผู้ใช้บริการ Digital Hygiene: Essential Skills University Libraries Should Equip Their Users With

สุรชาติ พุทธิมา^๑
Surachart Putthima

Received: 2 December 2024

Revised: 10 May 2025

Accepted: 27 May 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึงความสำคัญของการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลในห้องสมุดมหาวิทยาลัย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ และปลอดภัยในยุคดิจิทัล ผู้ใช้บริการควรมีทักษะในการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล การใช้รหัสผ่านที่ปลอดภัย การระมัดระวังภัยคุกคามทางไซเบอร์ และการใช้เครื่องมือดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดฝึกอบรม และสัมมนาเกี่ยวกับสุขอนามัยทางดิจิทัลสามารถช่วยเพิ่มความรู้ และทักษะเหล่านี้ให้กับผู้ใช้บริการ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรจัดหาทรัพยากร และเครื่องมือที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ การส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลในห้องสมุดมหาวิทยาลัยจึงเป็นก้าวสำคัญในการพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้ใช้บริการในยุคที่เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ: สุขอนามัยทางดิจิทัล, ทักษะดิจิทัล, ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

^๑ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หลักสูตรสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ อีเมล: Surachart_put@g.cmru.ac.th

Assistant Professor, Program in Information Science and Library Science, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University E-mail: Surachart_put@g.cmru.ac.th

Abstract

This article discusses the importance of promoting digital hygiene in university libraries, which is crucial in developing responsible and secure technology usage skills in the digital age. Library users should possess skills in protecting personal information, using secure passwords, being aware of cyber threats, and utilizing digital tools effectively. Organizing training sessions and seminars on digital hygiene can enhance users' knowledge and skills in these areas. University libraries should provide relevant resources and tools, and create appropriate learning spaces to support responsible technology use. Therefore, promoting digital hygiene in university libraries is essential for developing users' digital skills in an era of rapid technological change.

Keywords: Digital Hygiene, Digital Skills, University Libraries

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของผู้คน การใช้เครื่องมือดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ นับเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่ผู้คนทำอยู่เสมอ อาชญากรรมทางไซเบอร์เป็นปัญหาสำคัญอันดับต้น ๆ ของบรรดาอาชญากรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งเป็นอันตรายต่อประชาชนทุกคนที่มีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และเข้าถึงอินเทอร์เน็ตอาจตกเป็นเหยื่อของอาชญากรไซเบอร์^๒ ดังนั้น สุขอนามัยทางดิจิทัลจึงเป็นวิธีการสำคัญในการรับประกันความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย เพื่อให้การใช้งานเทคโนโลยีในชีวิตประจำวันเป็นไปอย่างมีสติ ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพ คำว่าสุขอนามัยทางดิจิทัล หรือ Digital Hygiene ได้รับการบัญญัติขึ้นครั้งแรกโดย Eduardo Gelbstein ในปี ๒๕๕๙ ในหนังสือเรื่อง “Good Digital Hygiene” สุขอนามัยทางดิจิทัล เรียกอีกอย่างว่า สุขอนามัยทางไซเบอร์ (Cyber Hygiene)^๓ เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาสุขภาพ และความปลอดภัยของตนเองในสภาพแวดล้อมดิจิทัล ซึ่งครอบคลุมถึงพฤติกรรม และความตระหนักในการใช้งานเทคโนโลยี และอินเทอร์เน็ตอย่างเหมาะสม ปลอดภัย มีความรับผิดชอบ และมีสุขภาวะที่ดี

ตั้งแต่การระบาดของโควิด-๑๙ เป็นต้นมา มีการใช้พื้นที่ดิจิทัลเพิ่มขึ้นในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง สุขอนามัยทางดิจิทัลจึงกลายเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของธุรกิจ และเศรษฐกิจสมัยใหม่ ซึ่งสุขอนามัยทางดิจิทัลนี้จะช่วยให้มนุษย์มีความปลอดภัยในโลกออนไลน์ และมีส่วนช่วยในการสร้างสภาพแวดล้อมดิจิทัลที่ปลอดภัยยิ่งขึ้นในทุกภาคส่วน ในปัจจุบันการส่งเสริมการพัฒนาความรู้ด้านดิจิทัลโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร สะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงาน

^๒ Gusev, V. A., “Digital Hygiene vs. Cybercrime,” *Psychopedagogy in Law Enforcement* 27, 1 (2022): 102–108.

^๓ University Grants Commission, *A handbook on basics of cyber hygiene for higher education institutions* (New Delhi: Ministry of Education, Government of India, 2024) 1.

ที่ดำเนินงานสนับสนุนแนวทางการส่งเสริมความรู้ดิจิทัลในระดับนโยบายยังขาดความเป็นรูปธรรม^๔ ดังนั้น หอสมุดประเภทต่าง ๆ ในฐานะหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูล และส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้ใช้บริการ จึงควรดำเนินการเพื่อช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และมีสุขอนามัยทางดิจิทัลที่เหมาะสม อาทิ การส่งเสริมทักษะการใช้เครื่องมือดิจิทัลในการเข้าถึงข้อมูลอย่างปลอดภัย และมีประสิทธิภาพ การสอนให้ผู้ใช้บริการรู้จักวิธีการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล และการป้องกันภัยจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหอสมุดมหาวิทยาลัย เนื่องจากปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษามีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างแพร่หลาย ทั้งในรูปแบบออนไลน์ และแบบผสมผสาน แต่การประเมินความปลอดภัยทางดิจิทัลในระดับบุคคลนั้นยังขาดความชัดเจนและมีปัญหาการขาดแคลนทักษะด้านความปลอดภัยทางดิจิทัล สถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นปัญหาที่การศึกษาในระดับอุดมศึกษาจะต้องเร่งดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล^๕ ดังนั้นการส่งเสริมวัฒนธรรมสุขอนามัยทางไซเบอร์ที่ดีในหมู่คณาจารย์ และนักศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญมากยิ่งขึ้น^๖ การส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลในหอสมุดมหาวิทยาลัยถือเป็นการสนับสนุนภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยด้านการศึกษา และการวิจัย คือ การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัย และการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ ให้แก่ผู้ใช้บริการ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและบุคลากรที่มีอยู่ เนื่องจากบรรณารักษ์ และบุคลากรของหอสมุดมีความเชี่ยวชาญในการจัดการข้อมูล การให้คำแนะนำ และการฝึกอบรมซึ่งเป็นพื้นฐานที่ดีในการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัล ทั้งนี้หอสมุดอาจจะพิจารณาต่อยอดจากการอบรมเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศที่หอสมุดดำเนินการอยู่แล้ว โดยเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้งานอินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัย การป้องกันภัยคุกคาม และการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งจะช่วยให้การส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และครอบคลุม การดำเนินการของหอสมุดข้างต้นไม่เพียงแต่จะช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างปลอดภัยเท่านั้น แต่ยังเป็นการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเองในยุคดิจิทัล ซึ่งจะมีประโยชน์ทั้งในด้านการศึกษาและการใช้ชีวิตในสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี

ความหมายและความสำคัญของสุขอนามัยทางดิจิทัล

สุขอนามัยเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาสุขภาพ ในแง่เชิงรุกสุขอนามัยประกอบด้วย การกำหนดเงื่อนไข และแนวปฏิบัติที่ให้บริการเพื่อส่งเสริมหรือรักษาสุขภาพทางดิจิทัล ปัจจุบันมีภัยคุกคามต่อชีวิตดิจิทัลของมนุษย์ที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องพิจารณาเรื่องสุขอนามัยทางดิจิทัลซึ่งมีผู้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

^๔ ปราธณา สำราญสุข, “DIGITAL LITERACY ทักษะของโลกยุคดิจิทัล,” *วิทยากรย* ๑๒๑, ๑ (๒๕๖๕): ๔๒-๔๕.

^๕ Baraković, S. and Baraković Husić, J., “Impact of Covid-19 Pandemic Circumstances on Cyber Hygiene of University Students,” *International Journal of Human-Computer Interaction* 40, 19 (2024): 5961–5979.

^๖ Ugwu, C. et al., “Towards Determining the Effect of Age and Educational Level on Cyber-Hygiene,” in *2022 IEEE Nigeria 4th International Conference on Disruptive Technologies for Sustainable Development (NIGERCON)*, Nigeria, 2022, pp. 1-5.

Boulet^๗ นิยามสุขอนามัยทางดิจิทัลว่าเป็นความสมบูรณ์ทั้งทางเทคนิค และพฤติกรรมในการใช้คอมพิวเตอร์และแพลตฟอร์มต่าง ๆ โดยการทำงานต้องปราศจากปัญหาทางเทคนิคหรือความผิดปกติใด ๆ รวมถึงการทำงานร่วมกันที่มีเงื่อนไขทางเทคนิค และพฤติกรรมที่เหมาะสมเพื่อให้การใช้งานเป็นไปอย่างราบรื่นและปลอดภัย

Sklar^๘ ให้คำจำกัดความของสุขอนามัยทางดิจิทัลว่าเป็นชุดของแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อย่างถูกต้อง และเหมาะสม เพื่อรักษาสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ รวมถึงการคุ้มครองความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลในโลกดิจิทัล

Baraković และ Baraković Husić^๙ ให้ความหมายว่าเป็นแนวปฏิบัติและขั้นตอนที่บุคคลและองค์กรดำเนินการโดยทั่วไปเพื่อรักษาความสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมทางดิจิทัลของตน

University Grants Commission^{๑๐} หรือคณะกรรมการอุดมศึกษาของประเทศอินเดียที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อกำกับดูแล ส่งเสริม และประสานงานระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้นิยามสุขอนามัยทางดิจิทัลว่าเป็นการปฏิบัติตามหลักปฏิบัติ และพฤติกรรมที่ช่วยรักษาโลกดิจิทัลที่ปลอดภัยและมั่นคง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สุขอนามัยทางดิจิทัล หมายถึง แนวทางหรือวิธีการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีความรับผิดชอบ เช่น การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล การจัดการกับความเสี่ยงจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ การใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ และการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และการทำความเข้าใจวิธีการใช้เทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

ในปัจจุบันอินเทอร์เน็ตได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกมิติของการดำเนินชีวิตประจำวัน อาทิ การซื้อสินค้าออนไลน์ การทำธุรกรรมทางการเงินดิจิทัล การดำเนินกิจกรรมทางพาณิชย์ และธุรกิจผ่านช่องทางออนไลน์ รวมถึงรูปแบบการจัดการศึกษาที่ปรับเปลี่ยนไปสู่ระบบดิจิทัล ประชาชนให้ความสำคัญกับการเข้าถึงข้อมูลและข่าวสารที่ถูกต้องแม่นยำ ควบคู่ไปกับการตระหนักถึงการปกป้องร่องรอยทางดิจิทัล และความปลอดภัยทางไซเบอร์ของตนเอง ภายใต้บริบทดังกล่าวแนวคิดเรื่องสุขอนามัยทางดิจิทัลจึงมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างและรักษาความปลอดภัยในสภาพแวดล้อมดิจิทัล^{๑๑} จากความหมายของคำว่าสุขอนามัยทางดิจิทัลข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าสุขอนามัยทางดิจิทัลมีความสำคัญต่อบุคคลผู้ที่ใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมต่าง ๆ หลายประการ ดังนี้

^๗ Boulet, C., "Digital hygiene: Security tools," **Interface: The Journal of Education, Community and Values** 6, 4 (2006). [Online]. Retrieved 15 November 2024, from: <http://bcis.pacificu.edu/journal/2006/04/cboulet.php>

^๘ Sklar, A., "Sound, Smart, and Safe: A Plea for Teaching Good Digital Hygiene," **LEARNING Landscapes** 10, 2 (2017): 39-43.

^๙ Fikry, A. et al., "Defining the Beauty of Cyber Hygiene: A Retrospective Look," **IEEE Engineering Management Review** 52, 2 (2024): 174-180.

^{๑๐} University Grants Commission, **A handbook on basics of cyber hygiene for higher education institutions** (New Delhi: Ministry of Education, Government of India, 2024) 1.

^{๑๑} Yegen, C., Kirik, A. M., and Cetinkaya, A. "Sustainability, Digital Security, and Cyber Hygiene During the Covid-19 Pandemic." in **New Normal in Digital Enterprises: Strategies for Sustainable Development**. (Singapore: Palgrave Macmillan, 2023) 91-105.

๑. การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล การรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลเป็นสิ่งสำคัญในโลกดิจิทัลที่มีการส่งต่อข้อมูลออนไลน์จำนวนมาก โดยการฝึกฝนสุขอนามัยทางดิจิทัลช่วยให้ผู้ใช้สามารถปกป้องข้อมูลของตนจากการถูกขโมยหรือใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม

๒. การป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ การใช้งานเทคโนโลยีที่ไม่ปลอดภัยอาจเสี่ยงต่อการถูกโจมตีจากแฮกเกอร์หรือมัลแวร์ อาจทำให้ข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลสำคัญสูญหายหรือถูกขโมย การส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลช่วยให้ผู้ใช้สามารถตระหนักถึงภัยคุกคาม และป้องกันความเสี่ยงเหล่านี้

๓. การสร้างความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี สุขอนามัยทางดิจิทัลช่วยสร้างความรับผิดชอบในการใช้งานเทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน โดยผู้ใช้จะเข้าใจถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ระมัดระวัง และสามารถเลือกใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ

๔. การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้เครื่องมือดิจิทัล และแหล่งข้อมูลออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นการพัฒนา และเสริมสร้างทักษะของผู้ใช้ในยุคดิจิทัล การฝึกฝนสุขอนามัยทางดิจิทัลช่วยให้ผู้ใช้สามารถใช้เครื่องมือเหล่านั้นอย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาด้านความปลอดภัยหรือการใช้งานที่ผิดพลาด

สุขอนามัยทางดิจิทัลเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่สำคัญในการรักษาความปลอดภัยของอุปกรณ์ดิจิทัลจากภัยคุกคามทางไซเบอร์หรือช่องโหว่ต่าง ๆ โดยผู้ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลจำเป็นต้องดำเนินการป้องกันในระดับพื้นฐานอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะเมื่อเชื่อมต่อกับโลกไซเบอร์ กิจกรรมเหล่านี้รวมถึงการอัปเดตและบำรุงรักษาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ การใช้รหัสผ่านที่มีความปลอดภัย การจัดระเบียบไฟล์ในอุปกรณ์ให้เป็นระบบ การปรับตั้งค่าของอุปกรณ์ และซอฟต์แวร์ให้เหมาะสม รวมไปถึงการดำเนินการอื่น ๆ ที่ช่วยเสริมความปลอดภัยขั้นสูงสุด ทั้งนี้ การปฏิบัติตามขั้นตอนเหล่านี้จะช่วยรับประกันความปลอดภัยทั้งต่อตัวบุคคลและองค์กรที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลจึงเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้ผู้ใช้สามารถใช้เทคโนโลยีในทางที่ปลอดภัยและรับผิดชอบ ตลอดจนสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในโลกดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวปฏิบัติและทักษะที่เกี่ยวข้องกับสุขอนามัยทางดิจิทัล

ในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลถูกส่งผ่าน และแลกเปลี่ยนกันอย่างรวดเร็ว การใช้งานเทคโนโลยีอย่างมีสติ และปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ตกเป็นเหยื่อของภัยคุกคามดิจิทัลการใช้งานที่ไม่เหมาะสม Ngo, Agarwal และ Holman^{๑๒} ได้กล่าวถึงแนวปฏิบัติสุขอนามัยทางดิจิทัล ๗ ประการ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการปกป้องตนเองจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ ได้แก่

๑. ติดตั้งและใช้งานโปรแกรมซอฟต์แวร์ที่ออกแบบมาเพื่อตรวจจับ ป้องกัน และกำจัดซอฟต์แวร์ที่เป็นอันตราย (Malware) เช่น ไวรัส เวิร์ม แอดแวร์ สปายแวร์ และแรนซัมแวร์บนอุปกรณ์ดิจิทัลต่าง ๆ เช่น

^{๑๒} Ngo, F. T., Agarwal, A. and Holman, K., "Cyber Hygiene and Cyber Victimization Among Limited English Proficiency (LEP) Internet Users: A Mixed-Method Study," *Victims & Offenders* (2024): 1–22.

คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และโทรศัพท์มือถือ เนื่องจากซอฟต์แวร์ป้องกันไวรัสเป็นปราการด่านแรกในการปกป้องอุปกรณ์ และข้อมูลส่วนตัวจากการโจมตีทางไซเบอร์ ช่วยสแกนไฟล์ โปรแกรม และเว็บไซต์ที่เข้าชม เพื่อระบุและป้องกันภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้น ผู้ใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลจึงควรติดตั้งโปรแกรมป้องกันไวรัสที่ได้รับการยอมรับ และมีการอัปเดตอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเปิดใช้งานคุณสมบัติการสแกนแบบเรียลไทม์ และการสแกนอุปกรณ์เป็นประจำ

๒. ใช้รหัสผ่านที่ยากต่อการคาดเดา การสร้างรหัสผ่านที่มีความซับซ้อน และมีความยาวเพียงพอ เพื่อป้องกันการเข้าถึงบัญชีออนไลน์ และข้อมูลส่วนตัวโดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งทำให้อาชญากรไซเบอร์ไม่สามารถคาดเดาหรือถอดรหัสผ่านด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้ง่าย เช่น การเดารหัสผ่านแบบสุ่มหรือการใช้ข้อมูลที่รู้ไหล การใช้รหัสผ่านควรมีความยาวอย่างน้อย ๑๒ ตัวอักษร ซึ่งประกอบด้วยตัวอักษรพิมพ์ใหญ่ พิมพ์เล็ก ตัวเลข และสัญลักษณ์พิเศษ รวมทั้งการใช้รหัสผ่านที่แตกต่างกันสำหรับแต่ละบัญชีจะช่วยลดความเสี่ยงหากบัญชีใดบัญชีหนึ่งถูกโจมตีได้

๓. ไม่เปิดเผยรหัสผ่าน การเก็บรักษารหัสผ่านเป็นความลับส่วนตัว และไม่เปิดเผยให้กับบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนสนิท ครอบครัว หรือแม้แต่บุคคลที่อ้างว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ให้บริการของหน่วยงานต่าง ๆ เนื่องจากการเปิดเผยรหัสผ่านทำให้บุคคลอื่นสามารถเข้าถึงบัญชี และข้อมูลส่วนตัวของเจ้าของบัญชีได้ รวมทั้งการไม่เขียนรหัสผ่านไว้ในที่ที่ผู้อื่นสามารถเข้าถึงได้ การระมัดระวังการป้อนรหัสผ่านในที่สาธารณะ และไม่ให้รหัสผ่านทางโทรศัพท์หรืออีเมล ซึ่งอาจนำไปสู่การโจรกรรมข้อมูล การฉ้อโกง หรือการกระทำที่เป็นอันตรายอื่น ๆ ซึ่งการรักษาความลับของรหัสผ่านนี้เป็นหลักการพื้นฐานของสุขอนามัยทางดิจิทัล

๔. หลีกเลี่ยงการใช้เครือข่าย Wi-Fi สาธารณะ หรือหากจำเป็นต้องใช้ ควรใช้ด้วยความระมัดระวัง เนื่องจากเครือข่าย Wi-Fi สาธารณะมักมีความปลอดภัยต่ำ ทำให้ข้อมูลที่ส่งและรับผ่านเครือข่ายสาธารณะที่ไม่น่าเชื่อถือเหล่านี้มีความเสี่ยงต่อการถูกดักจับหรือโจรกรรมโดยผู้ไม่หวังดี ดังนั้น ควรหลีกเลี่ยงการทำธุรกรรมทางการเงินโดยใช้เครือข่ายสาธารณะ เช่น การเข้าสู่ระบบบัญชีธนาคาร หรือการป้อนข้อมูลบัตรเครดิต

๕. ไม่รับคำขอเป็นเพื่อนจากบุคคลที่ไม่รู้จักบนสื่อสังคมออนไลน์ หรือไม่สามารถยืนยันตัวตนได้ เนื่องจากผู้ไม่หวังดีอาจสร้างบัญชีปลอมเพื่อแฝงตัวเข้ามาในเครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น การหลอกลวง การแพร่กระจายข่าวปลอม หรือการรวบรวมข้อมูลส่วนตัว ดังนั้น การตรวจสอบโปรไฟล์ของผู้ที่ส่งคำขอเป็นเพื่อน หากไม่รู้จักหรือมีเพื่อนร่วมกันน้อยมาก ควรปฏิเสธคำขอนั้น รวมทั้งการตั้งค่าความเป็นส่วนตัวของบัญชีสื่อสังคมออนไลน์เพื่อจำกัดการมองเห็นข้อมูลส่วนตัวเฉพาะเพื่อนจะช่วยลดความเสี่ยงเหล่านี้

๖. ตรวจสอบแหล่งที่มาของอีเมล การพิจารณา และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผู้ส่งอีเมลก่อนที่จะเปิดอ่านเนื้อหา คลิกลิงก์ หรือดาวน์โหลดไฟล์แนบ เนื่องจากปัจจุบันมักมีเหตุการณ์อีเมลฟิชซิง (phishing) ซึ่งเป็นวิธีการทั่วไปที่อาชญากรไซเบอร์ใช้ในการหลอกลวงให้เหยื่อเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลทางการเงิน หรือติดตั้งซอฟต์แวร์ที่เป็นอันตราย การตรวจสอบแหล่งที่มาของอีเมล เช่น ที่อยู่อีเมลของผู้ส่ง รูปแบบการเขียน และเนื้อหาที่ผิดปกติจะช่วยลดความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อ ดังนั้น การตรวจสอบว่าที่อยู่อีเมลของผู้ส่งว่าตรงกับองค์กรที่กล่าวอ้างหรือไม่ ระมัดระวังอีเมลที่มีการสะกดผิดหรือไวยากรณ์ผิดปกติ ไม่คลิกลิงก์หรือ

ดาวน์โหลดไฟล์แนบจากอีเมลที่น่าเชื่อถือ หรืออีเมลที่ร้องขอข้อมูลส่วนตัว จึงเป็นการป้องกันอีเมลฟิชซิงที่อาจจะเกิดขึ้นได้

๗. หลีกเลี่ยงการดาวน์โหลดไฟล์จากแหล่งที่น่าเชื่อถือหรือไม่สามารถตรวจสอบความปลอดภัยได้ เช่น เว็บไซต์ที่ไม่เป็นทางการ อีเมลจากผู้ส่งที่ไม่รู้จัก หรือลิงก์ที่น่าสงสัย เนื่องจากไฟล์ที่ดาวน์โหลดจากแหล่งที่ไม่ปลอดภัยอาจมีซอฟต์แวร์ที่เป็นอันตรายแฝงอยู่ ซึ่งสามารถทำลายระบบ ปลอ่ยไวรัส หรือขโมยข้อมูลส่วนตัวได้ การดาวน์โหลดซอฟต์แวร์หรือแอปพลิเคชันจากร้านค้าอย่างเป็นทางการ เช่น App Store, Google Play Store หรือเว็บไซต์ของผู้พัฒนาโดยตรง การตรวจสอบนามสกุลของไฟล์ก่อนดาวน์โหลด เช่น .exe, .zip, .rar ที่อาจเป็นอันตราย และสแกนไฟล์ที่ดาวน์โหลดด้วยซอฟต์แวร์ป้องกันไวรัสก่อนเปิดใช้งาน ซึ่งการดาวน์โหลดไฟล์จากแหล่งที่น่าเชื่อถือ และมีการตรวจสอบความปลอดภัยจะช่วยลดความเสี่ยงลงได้

การปฏิบัติตามแนวทางข้างต้นจะช่วยป้องกันการตกเป็นเหยื่อทางไซเบอร์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การหลอกลวงแบบฟิชซิง การติดไวรัสคอมพิวเตอร์ การคุกคามและการหลอกลวงทางออนไลน์ การซื้อสินค้าออนไลน์ การเข้าถึงบัญชีส่วนบุคคลทั้งอีเมลและสื่อสังคมออนไลน์อย่างผิดกฎหมาย เป็นต้น ซึ่งทักษะการดูแลสุขอนามัยทางดิจิทัลเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องสมควรส่งเสริมให้แก่ผู้ใช้บริการ เพื่อสร้างการใช้เทคโนโลยีที่มีความรับผิดชอบ และมีผลต่อการเรียนรู้และชีวิตประจำวัน โดยสามารถสรุปทักษะสุขอนามัยทางดิจิทัลที่สำคัญได้ดังนี้

การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล เป็นทักษะพื้นฐานที่ผู้ใช้บริการทุกคนควรมีในยุคดิจิทัล เนื่องจากข้อมูลส่วนบุคคลที่ถูกเปิดเผยอาจถูกนำไปใช้ในทางที่ผิดหรือทำให้ผู้ใช้งานตกเป็นเหยื่อของการโจรกรรมข้อมูล ในการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลนั้น การตั้งรหัสผ่านที่ปลอดภัยเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญ ผู้ใช้ควรเลือกใช้รหัสผ่านที่ซับซ้อน และหลีกเลี่ยงการใช้รหัสผ่านเดียวกันในหลายแพลตฟอร์ม นอกจากนี้ยังควรใช้การยืนยันตัวตนสองขั้นตอน (Two-factor Authentication) เพื่อเพิ่มความปลอดภัยในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลบนอินเทอร์เน็ต การตั้งค่าความเป็นส่วนตัวในแพลตฟอร์มออนไลน์ก็เป็นเรื่องที่สำคัญ การตั้งค่าความเป็นส่วนตัวอย่างเหมาะสมในสื่อสังคมออนไลน์หรือบริการออนไลน์อื่น ๆ จะช่วยให้ผู้ใช้สามารถควบคุมข้อมูลส่วนตัวของตนเอง การเลือกให้ข้อมูลส่วนบุคคลไม่ปรากฏแก่สาธารณะหรือผู้ที่ไม่ได้รับอนุญาต ถือเป็นการป้องกันไม่ให้ข้อมูลสำคัญถูกนำไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง อีกหนึ่งทักษะสำคัญคือการรู้จักสัญญาณของการถูกแฮ็ก (hacking) หรือภัยคุกคามดิจิทัล เช่น การรับอีเมลหรือข้อความที่ดูไม่เป็นทางการหรือมีลิงก์แปลกปลอม ซึ่งอาจเป็นการพยายามโจมตีทางไซเบอร์ ทั้งนี้ ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ (Personal Data Protection Act: PDPA) ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครอง ป้องกันไม่ให้ผู้ที่ไม่ประสงค์ดีโจรกรรมข้อมูลหรือละเมิดความเป็นส่วนตัว เพื่อข่มขู่หวังผลประโยชน์จากทั้งจากตัวเจ้าของข้อมูลเองหรือจากบุคคลใด ๆ ที่ดูแลข้อมูลดังกล่าว ทั้งนี้ ข้อมูลจากงานวิจัยของณพงค์ รัตนพรสุวรรณ^{๑๓} ที่ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจกฎหมายคุ้มครอง

^{๑๓} ณพงค์ รัตนพรสุวรรณ, “ความรู้ความเข้าใจของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชน ในเขตกรุงเทพมหานคร,”

ข้อมูลส่วนบุคคลเพียงระดับปานกลางเท่านั้น นอกจากนี้ อภิสทิธิ์ จันทร์ภักดี^{๑๔} ประเมินมูลค่าความเสียหายจากการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล พบว่าในช่วงเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๓ เกิดเหตุการณ์การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลรวมมูลค่าสูงถึง ๓๑,๐๗๘.๕๖ ล้านบาท ทั้งนี้มูลค่าดังกล่าวที่ประเมินได้เป็นมูลค่าความเสียหายในเบื้องต้นเท่านั้น ยังไม่นับรวมถึงมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ดังนั้น การตระหนักถึงการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลจะช่วยให้ผู้ใช้สามารถป้องกันตนเองจากการถูกหลอกลวงหรือสูญเสียข้อมูลสำคัญ รวมถึงความสูญเสียทางเศรษฐกิจที่อาจจะเกิดขึ้นได้

ระมัดระวังการใช้สื่อออนไลน์ ในโลกออนไลน์ที่มีข้อมูลจำนวนมาก การเลือกใช้สื่อออนไลน์อย่างระมัดระวัง และตรวจสอบแหล่งข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญ ผู้ใช้ควรเรียนรู้วิธีการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลเพื่อให้มั่นใจได้ว่าเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เช่น ตรวจสอบผู้เขียนหรือแหล่งข้อมูลที่ได้รับการยอมรับจากสถาบันการศึกษาหรือองค์กรที่น่าเชื่อถือ การใช้เครื่องมือออนไลน์ที่ช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เช่น การตรวจสอบข่าวปลอม หลีกเลี่ยงการเชื่อข้อมูลเท็จและข่าวปลอม ซึ่งเป็นอีกหนึ่งทักษะที่ผู้ใช้บริการต้องมี โดยเรียนรู้วิธีการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งที่น่าเชื่อถือจะช่วยให้หลีกเลี่ยงการกระจายข่าวสารที่อาจสร้างความสับสนหรือความเสียหายให้กับผู้อื่นได้ รวมถึงการค้นหาข้อมูลที่มีคุณภาพและเชื่อถือได้เป็นสิ่งสำคัญ การใช้เทคโนโลยีในด้านการศึกษาและค้นคว้า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยสามารถเสนอโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ใช้บริการเข้าใจวิธีค้นหาข้อมูลจากฐานข้อมูลที่น่าเชื่อถือหรือแหล่งข้อมูลทางวิชาการ

การจัดการเวลาและสุขภาพการใช้เทคโนโลยี การใช้เทคโนโลยีให้มีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่การใช้งานที่ปลอดภัยและมีคุณภาพ แต่รวมถึงการใช้เวลาอย่างสมดุล การใช้เทคโนโลยีควรอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม โดยผู้ใช้บริการสามารถจัดการเวลาในการเรียนรู้หรือใช้งานเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด และไม่กระทบต่อกิจกรรมอื่น ๆ ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้สุขภาพทางกายก็เป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ โดยเฉพาะการนั่งทำงานหน้าจอคอมพิวเตอร์หรือสมาร์ทโฟนเป็นระยะเวลานาน การนั่งในท่าที่ถูกต้อง การเปลี่ยนอิริยาบถ และพักเบรกอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงตั้งค่าหน้าจอให้เหมาะสมกับการใช้งาน จะช่วยลดอาการปวดเมื่อยและความเครียดได้ ประการสุดท้ายควรหลีกเลี่ยงการใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลเกินขีดจำกัด ควรตั้งเวลาการใช้งานให้เหมาะสม และไม่เกินความจำเป็น จะช่วยให้การใช้เทคโนโลยีไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจของผู้ใช้บริการ

การดูแลสุขภาพอนามัยในโลกดิจิทัลก็เหมือนกับการดูแลสุขภาพร่างกายในชีวิตจริงที่ควรให้ความสำคัญ โดยเริ่มจากการเลือกใช้อุปกรณ์ที่ปลอดภัย ไม่ใช่เครื่องมือสาธารณะที่อาจเสี่ยงต่อการถูกเจาะข้อมูล นอกจากนี้ ควรเปลี่ยนรหัสผ่านบ่อย ๆ และเลือกรหัสผ่านที่ซับซ้อน เพื่อป้องกันการเข้าถึงข้อมูลจากผู้ไม่หวังดี รหัสผ่านที่ซับซ้อนก็เหมือนวัคซีนที่ช่วยป้องกันภัยจากเชื้อโรคในโลกไซเบอร์ นอกจากนี้ ต้องระมัดระวังไม่ทิ้งข้อมูลส่วนตัวไว้ในสื่อสังคมออนไลน์ เพราะการตั้งค่าสาธารณะอาจทำให้ผู้ไม่หวังดีเข้าถึงได้ สิ่งสำคัญคือ

^{๑๔} อภิสทิธิ์ จันทร์ภักดี, “การประเมินมูลค่าความเสียหายจากการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล: กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล,”

การตรวจสอบข้อมูลจากเว็บไซต์หรือเพจต่าง ๆ ให้อัปเดต เพื่อป้องกันการตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพ การรักษา
สุขลักษณะในโลกดิจิทัลจะช่วยให้ใช้งานในโลกไซเบอร์ได้อย่างปลอดภัย จากงานวิจัยของ Baraković และ
Baraković Husić^{๑๕} ที่ได้ศึกษาความรู้ ความตระหนัก และแนวปฏิบัติเชิงพฤติกรรมด้านสุขอนามัยทางไซเบอร์
ของนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่า ถึงแม้ว่านักศึกษาจะมีพฤติกรรมสุขอนามัยทางดิจิทัลในระดับที่ยอมรับได้
แต่ระดับความตระหนักรู้ และความรู้ความเข้าใจในประเด็นดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ดังนั้น
การส่งเสริมทักษะ ความตระหนักรู้ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขอนามัยทางดิจิทัลในห้องสมุด
มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะนักศึกษาสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีความรับผิดชอบ ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพ
ทั้งในด้านการเรียนรู้และการใช้ชีวิตประจำวันในยุคดิจิทัล

บทบาทของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัล

การระบาดของโรคโควิด-๑๙ ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในภาคการศึกษาเติบโตอย่าง
รวดเร็ว โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะและการเรียนการสอนออนไลน์ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อ
เสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้รูปแบบใหม่ การเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์มีลักษณะเด่นคือการใช้แพลตฟอร์ม
ดิจิทัล และเผยแพร่สื่อการเรียนรู้ข้ามพรมแดน โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลง
ครั้งสำคัญ ซึ่งผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สถานการณ์ของโลก และความต้องการการศึกษาทางเลือก
ที่มีความยืดหยุ่น และเข้าถึงได้^{๑๖} อย่างไรก็ตาม แนวโน้มของการใช้เทคโนโลยีเหล่านี้อาจทำให้เด็กและ
เยาวชนเสี่ยงต่อภัยคุกคามทางไซเบอร์มากขึ้น เนื่องจากการละเมิดความปลอดภัยทางไซเบอร์จำนวนมาก
นั้นมีสาเหตุมาจากข้อผิดพลาดของมนุษย์^{๑๗} ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการยกระดับความตระหนัก
และความสามารถด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ของนักศึกษา การดำเนินการดังกล่าวจะส่งเสริมการพัฒนา
พฤติกรรมการป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ และเพิ่มความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ปัจจุบันห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ปรับทิศทางของห้องสมุดจากการเป็นศูนย์กลางข้อมูลไปสู่
รูปแบบที่เน้นการเรียนรู้เป็นศูนย์กลาง โดยเน้นพัฒนาและสร้างการเติบโตของนักศึกษาแบบองค์รวมโดยใช้
พื้นที่ และทรัพยากรที่มีอยู่ในห้องสมุด ในฐานะผู้ให้บริการข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และพื้นที่ส่วนกลางที่ปลอดภัย
ซึ่งนักศึกษามักใช้เวลาในห้องสมุดค่อนข้างมาก ดังนั้น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจึงเหมาะสมอย่างยิ่งในการส่งเสริม
และสนับสนุนสุขภาวะของนักศึกษา^{๑๘} จากแนวทางดังกล่าวห้องสมุดมหาวิทยาลัยไม่เพียงแต่เป็นแหล่งข้อมูล
ทางวิชาการที่สำคัญตั้งแต่การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศ การพัฒนาทักษะการรู้

^{๑๕} Baraković, S., and Baraković Husić, J., “Cyber hygiene knowledge, awareness, and behavioral practices of university students,” *Information Security Journal: A Global Perspective* 32, 5 (2022): 347–370.

^{๑๖} Bashir, S., and Lapshun, A. L., “E-learning future trends in higher education in the 2020s and beyond,” *Cogent Education* 12, 1 (2024). [Online]. Retrieved 9 May 2025, from: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/2331186X.2024.2445331>

^{๑๗} Fatokun, F. et al., “The impact of age gender and educational level on the cybersecurity behaviors of tertiary institution students: An empirical investigation on Malaysian universities,” *Journal of Physics: Conference Series* 1339, 1 (2019).

^{๑๘} Bladek, M., “Student well-being matters: Academic library support for the whole student,” *The Journal of Academic Librarianship* 47, 3 (2021): 1-44.

เท่าทันสื่อและสารสนเทศเท่านั้น แต่ควรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสุขภาวะ ซึ่งรวมถึงสุขอนามัยทางดิจิทัล ให้แก่ผู้ใช้บริการในยุคดิจิทัลที่เต็มไปด้วยความเสี่ยงจากการใช้ข้อมูลในโลกออนไลน์ ซึ่งการส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ และปลอดภัยเป็นสิ่งที่ยังต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง โดยดำเนินการผ่านการจัดฝึกอบรม จัดหาเครื่องมือ และการสร้างพื้นที่ที่เหมาะสมในการเรียนรู้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การฝึกอบรมผู้ใช้บริการ^{๑๙} บทบาทที่สำคัญของห้องสมุดมหาวิทยาลัยคือจัดกิจกรรมอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับสุขอนามัยทางดิจิทัล ที่สามารถช่วยเพิ่มพูนความรู้ และทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย และมีประสิทธิภาพ ห้องสมุดควรจัดฝึกอบรมในหัวข้อต่าง ๆ เช่น การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล การใช้รหัสผ่านที่ปลอดภัย และหลีกเลี่ยงภัยคุกคามจากการใช้อินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมสัมมนาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติจะช่วยเพิ่มความตระหนักรู้ให้แก่ผู้ใช้บริการ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้การส่งเสริมความรู้ และทักษะดิจิทัลในหลักสูตรการศึกษาก็เป็นสิ่งที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้เช่นกัน ห้องสมุดสามารถร่วมมือกับคณะวิชา และภาควิชาต่าง ๆ ในการฝึกอบรมสุขอนามัยทางดิจิทัลให้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบตั้งแต่แรกเริ่มการเรียน รวมทั้งการให้คำแนะนำส่วนตัวแก่ผู้ใช้บริการโดยบรรณารักษ์ ก็เป็นหนึ่งวิธีการที่สำคัญ ห้องสมุดสามารถจัดบริการคำปรึกษาส่วนบุคคลเกี่ยวกับการดูแลข้อมูลส่วนตัว เช่น การตั้งค่าความเป็นส่วนตัวในแพลตฟอร์มออนไลน์ การเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสมในการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล ดังนั้น บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจึงควรมีทักษะในการสอนและฝึกอบรม โดยสามารถสอนแบบตัวต่อตัวหรือเป็นผู้ช่วยสอน รวมทั้งมีความสามารถในการพัฒนาคอร์สออนไลน์ การแนะนำแหล่งข้อมูล และเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับสุขอนามัยทางดิจิทัล^{๒๐} โดยการดำเนินการเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ใช้บริการรู้จักการดูแลข้อมูลของตนเอง และป้องกันความเสี่ยงจากการโจรกรรมข้อมูลในโลกออนไลน์

การจัดหาเครื่องมือและทรัพยากรที่ช่วยในการรักษาสุขอนามัยทางดิจิทัล^{๒๑} อินเทอร์เน็ตเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งส่งผลให้ระบบการศึกษามีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่แตกต่างกันได้มากยิ่งขึ้น การนำอินเทอร์เน็ตมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาและการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา อีกทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการประสบความสำเร็จในยุคดิจิทัล^{๒๒} อย่างไรก็ตาม ห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรจัดหาทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการ

^{๑๙} Mercy, O. E., "The Role of Libraries in Promoting Digital Literacy Skills in Digital Age," (2023): 1-17. [Online]. Retrieved 9 May 2025, from: https://www.researchgate.net/publication/376405968_THE_ROLE_OF_LIBRARIES_IN_PROMOTING_DIGITAL_LITERACY_SKILLS_IN_DIGITAL_AGE

^{๒๐} วรณประภา เอี่ยมฤทธิ, "บทบาทของบรรณารักษ์ในโลกแห่งการขับเคลื่อนด้วยข้อมูลดิจิทัล," วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ๔๑, ๕ (๒๕๖๔): ๑-๑๑.

^{๒๑} Mondal, H. "Library Safety and Security Scenario in 21st Century." in **National Conference on Contemporary Problems and Prospects of Libraries and Information Centres**. India, 27-28 November 2021.

^{๒๒} Kadam, U. R., and Deshmukh, R. K. "Digital Tools and Techniques for Modern Library Services." in **Envisioning the Future: AI Tools for Libraries**. India, 20-21 February 2025. pp. 130-136.

ป้องกันภัยทางไซเบอร์และการรักษาความปลอดภัยออนไลน์ โดยสามารถให้บริการซอฟต์แวร์ป้องกันไวรัส โปรแกรมตรวจจับภัยคุกคามต่าง ๆ และคู่มือการรักษาความปลอดภัยในการใช้อินเทอร์เน็ต สำหรับผู้ให้บริการที่อาจขาดความรู้เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยบนโลกออนไลน์ การให้บริการเครื่องมือเหล่านี้ จะช่วยให้ผู้ให้บริการสามารถปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลและอุปกรณ์ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ห้องสมุดสามารถให้บริการเครื่องมือในการตรวจสอบแหล่งข้อมูลเพื่อช่วยผู้ให้บริการในการแยกแยะข้อมูลที่ เชื่อถือได้จากข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือข่าวปลอม เช่น การให้บริการโปรแกรมตรวจจับไวรัสที่สามารถ ตรวจสอบอีเมลหรือเว็บไซต์ที่มีลิงก์ที่อาจเป็นอันตราย รวมถึงการให้คำแนะนำในการใช้เครื่องมือออนไลน์ที่ ช่วยในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล รวมทั้งการจัดทำสื่อการเรียนรู้ เว็บไซต์หรือคู่มือพื้นฐานด้าน สุขอนามัยทางดิจิทัลเพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้ให้บริการให้เข้าถึงข้อมูลที่มีคุณภาพและหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ ข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง

การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่เหมาะสม^{๒๓} การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่เหมาะสมในห้องสมุดมหาวิทยาลัย เป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัล ห้องสมุดสามารถจัดตั้งพื้นที่เฉพาะสำหรับการเรียนรู้ดิจิทัล ที่เหมาะสมกับการใช้เทคโนโลยี เช่น พื้นที่อุปกรณ์ดิจิทัลที่ทันสมัย พื้นที่ซอฟต์แวร์ที่ช่วยในการเรียนรู้เกี่ยวกับ การรักษาความปลอดภัยของข้อมูล พื้นที่ที่เอื้อต่อการศึกษสุขอนามัยทางดิจิทัลในห้องสมุดสามารถช่วยให้ ผู้ใช้บริการได้เข้าถึงทรัพยากรที่เกี่ยวข้องและเรียนรู้วิธีการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ การปรับปรุง และพัฒนาพื้นที่เหล่านี้อย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ห้องสมุดมีความทันสมัย และสามารถตอบสนองต่อความต้องการ ของผู้ใช้ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๔} นอกจากนี้ การสนับสนุนให้ผู้ให้บริการสามารถเข้าถึง ข้อมูล และเครื่องมือที่จำเป็นในการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลเป็นอีกหนึ่งหน้าที่ของห้องสมุดมหาวิทยาลัย ที่สามารถให้บริการฐานข้อมูลด้านการรักษาความปลอดภัยในโลกออนไลน์ หรือคำแนะนำการใช้เครื่องมือ ดิจิทัลที่สามารถช่วยดูแลข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงการจัดกิจกรรมฝึกอบรมการใช้งานเครื่องมือเหล่านี้ เพื่อให้ ผู้ใช้บริการสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย

ท่ามกลางการพึ่งพาเทคโนโลยีดิจิทัลที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง บทบาทของห้องสมุดในการส่งเสริม ความรู้ด้านดิจิทัลจึงทวีความสำคัญยิ่งขึ้น^{๒๕} การฝึกอบรมเพื่อสร้างความตระหนักแก่ผู้ใช้ การสร้างพื้นที่ เรียนรู้ที่เหมาะสม และการจัดหาทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับสุขอนามัยทางดิจิทัลจะช่วยให้ห้องสมุดมหาวิทยาลัย สามารถส่งเสริมการใช้งานเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพและปลอดภัย รวมทั้งช่วยให้ผู้ให้บริการมีทักษะใน การจัดการข้อมูล และดูแลสุขภาพดิจิทัลของตนเองในยุคดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

^{๒๓} รุจโรจน์ แก้วอุไร และชรัสสินี ชัยมินทร์, “พื้นที่การเรียนรู้สำหรับผู้เรียนยุคดิจิทัลในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา,” *Journal of Education and Innovation* ๑๑, ๔ (๒๕๖๒): ๓๖๖-๓๗๘.

^{๒๔} Nattagan Sangkaew and Pasit Leeniva, “Learning Space for Libraries in the 21st Century: Perspectives from the Center for Library Resources and Educational Media, Walailak University,” *Journal of Architecture, Design and Construction* 7, 1 (2025): 77-87.

^{๒๕} Inamdar, S. A., “The Role of Libraries in Promoting Digital Literacy in the 21st Century,” *Journal of Emerging Technologies and Innovative Research (JETIR)* 8, 8 (2021): 502-505.

ความท้าทายในการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัล

หลักการพื้นฐานสำคัญของห้องสมุด คือ ให้การศึกษาแก่ผู้ใช้ เสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย และมีส่วนร่วมกับชุมชนภายใต้บริบทของแพลตฟอร์มเทคโนโลยีในปัจจุบัน หรือความท้าทายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต^{๒๖} แม้ว่าห้องสมุดจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศและดิจิทัล การแนะนำวิธีการค้นหาข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพบนแพลตฟอร์มต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง^{๒๗} แต่ยังมีความท้าทายหลายประการที่ต้องเผชิญในการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งปัจจัยที่ต้องการการจัดการและการสนับสนุนอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจของผู้ใช้บริการ การปรับตัวของห้องสมุดให้เหมาะสมกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้งานเทคโนโลยี ล้วนเป็นสิ่งที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรพิจารณา เพื่อส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลให้แก่ผู้ให้บริการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

สร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจของผู้ใช้บริการ^{๒๘} หนึ่งในความท้าทายที่สำคัญในการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัล คือ การทำให้ผู้ใช้บริการตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลสุขอนามัยทางดิจิทัลในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลและการใช้อินเทอร์เน็ตกลายเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมประจำวัน หากผู้ใช้บริการขาดความเข้าใจความสำคัญของการรักษาความปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคลและการใช้งานเทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ อาจเกิดความเสี่ยงจากการโจรกรรมข้อมูล การแพร่กระจายข้อมูลเท็จ หรือแม้กระทั่งผลกระทบต่อสุขภาพทางกายและจิตใจได้ การสร้างการรับรู้ และกระตุ้นความสนใจในกลุ่มผู้ใช้บริการเป็นสิ่งที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยต้องให้ความสำคัญ โดยห้องสมุดควรใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมอบรม และใช้สื่อดิจิทัลในการเผยแพร่ข้อมูล นำเสนอประโยชน์และความสำคัญของสุขอนามัยทางดิจิทัลผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (workshop) หรือการใช้อีเมลส่งคมออนไลน์ในการสร้างการรับรู้ให้กับผู้ใช้บริการ กลยุทธ์เหล่านี้จะช่วยทำให้ผู้ใช้บริการตระหนักถึงการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและปลอดภัย

การปรับตัวของห้องสมุด^{๒๙} ห้องสมุดมหาวิทยาลัยต้องปรับตัวให้เหมาะสมกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ดังนั้น การให้บริการต้องพัฒนาไปพร้อมกับเทคโนโลยีเพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงข้อมูล และเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่การปรับตัวนี้ต้องอาศัยทั้งความพยายามในการปรับปรุงทรัพยากร และเทคโนโลยีที่ใช้งานภายในห้องสมุด เช่น การพัฒนาเครื่องมือดิจิทัลในการตรวจสอบความปลอดภัยของข้อมูล หรือการใช้ระบบการจัดการข้อมูล

^{๒๖} Nasir, M. and Jana, B. “Navigating the Digital Age: The Role of Libraries in Promoting Information and Digital Literacy.” in *Innovative Technologies in Librarianship Challenges and Opportunities*. India, 29 November-1 December 2024. pp. 276-282.

^{๒๗} Richards, M., “Is “just googling it” good enough for first-year students?,” *College & Undergraduate Libraries* 28, 1 (2021): 85–104.

^{๒๘} Niyazova, G. et al., “The relevance of developing digital hygiene in adolescents and preventing cyberbullying,” *Scientific Herald of Uzhhorod University Series Physics* 55 (2024): 1985-1993.

^{๒๙} Akinola, S. A., “The Power of Emerging Technologies on Academic Libraries,” *Library Philosophy and Practice (e-journal)* (2023): 1-10.

ที่ทันสมัย เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความปลอดภัย นอกจากนี้การจัดการทรัพยากรในการฝึกอบรม และสนับสนุนผู้ให้บริการในการดูแลสุขอนามัยทางดิจิทัลก็เป็นอีกหนึ่งความท้าทาย ห้องสมุดจะต้องจัดสรรทรัพยากรในการฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้ให้บริการได้รับความรู้ และทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย การฝึกอบรมเหล่านี้ต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ให้บริการ และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ห้องสมุดจึงต้องวางแผน และมีการจัดการที่ดีในการพัฒนา และส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลในระยะยาว

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้ใช้^{๓๐} บุคคลที่มีสุขอนามัยทางดิจิทัลที่ดีจะปฏิบัติตามแนวทางที่ดีที่สุดเพื่อรักษาความปลอดภัย และปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของตนเอง ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้งานเทคโนโลยีของผู้ให้บริการก็เป็นความท้าทายที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ในขณะที่ผู้ให้บริการมีการใช้งานเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตอย่างต่อเนื่อง ห้องสมุดต้องช่วยกระตุ้นให้ผู้ให้บริการพิจารณาถึงผลกระทบจากการใช้งานที่อาจเกิดขึ้นต่อสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ รวมถึงการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล และการใช้งานอย่างมีความรับผิดชอบ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ และปลอดภัยในห้องสมุดนั้นไม่เพียงแต่ให้ความรู้ทางทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสนับสนุนให้ผู้ให้บริการสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริงได้ โดยการจัดพื้นที่เรียนรู้ที่เอื้อต่อการใช้งานเทคโนโลยีอย่างปลอดภัย และมีความรับผิดชอบ การใช้เทคโนโลยีในลักษณะของการสร้างสุขอนามัยทางดิจิทัลในชีวิตประจำวันต้องได้รับการสนับสนุน และส่งเสริมจากห้องสมุดและตัวผู้ให้บริการเอง การสร้างพฤติกรรมการใช้งานที่มีความรับผิดชอบจึงเป็นสิ่งที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยต้องส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง

การดำรงรักษาสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยทางไซเบอร์ และการรักษาความไว้วางใจของผู้ให้บริการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานของห้องสมุด ห้องสมุดทุกแห่งจึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนานโยบายที่ชัดเจน ส่งเสริมความตระหนักรู้ และให้การฝึกอบรมแก่บุคลากร และผู้ให้บริการอย่างต่อเนื่อง รวมถึงปรับปรุงเทคโนโลยี และระบบรักษาความปลอดภัยให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้มั่นใจว่ามาตรการรักษาความปลอดภัยนั้นมีประสิทธิภาพ การดำเนินการดังกล่าวจะช่วยลดความเสี่ยงจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ต่าง ๆ และปกป้องข้อมูลสำคัญของห้องสมุด และผู้ให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๑} อย่างไรก็ตาม ความท้าทายในการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลให้แก่ผู้ให้บริการในห้องสมุดมหาวิทยาลัยยังมีหลายด้านที่ต้องได้รับการแก้ไข ทั้งการสร้างการรับรู้ การปรับตัวของห้องสมุดให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และการปรับพฤติกรรมของผู้ให้บริการ การจัดการความท้าทายเหล่านี้จะช่วยให้ห้องสมุดสามารถส่งเสริมการใช้งานเทคโนโลยีอย่างมีสติและปลอดภัยให้แก่ผู้ให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

^{๓๐} Cain, A. A., Edwards, M. E., and Still, J. D., "An exploratory study of cyber hygiene behaviors and knowledge," *Journal of Information Security and Applications* 42 (2018): 36-45.

^{๓๑} Vandana J, A. "Need of Security Systems in Libraries-An Overview," *EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR)* 10, 11 (2024): 71-74.

แนวทางการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลในห้องสมุดมหาวิทยาลัย

การส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลในห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นการพัฒนาทักษะสำคัญที่ช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อการศึกษาค้นคว้า และการดำรงชีวิตประจำวัน ในขณะที่เทคโนโลยีดิจิทัลก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง ผู้ใช้บริการเองก็เกิดความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว จากการขาดทักษะทางเทคโนโลยี และความยากในการคัดกรองข้อมูลดิจิทัล บรรณารักษ์อยู่ในสถานะที่สามารถช่วยเหลือผู้ใช้บริการได้^{๓๒} หลากหลายรูปแบบทั้งการพัฒนาหลักสูตร และการฝึกอบรม การสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนอื่น ๆ และการใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การพัฒนาหลักสูตรและการฝึกอบรม^{๓๓} จากการสำรวจหลักสูตรและการฝึกอบรมของห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทย พบว่ามีการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะดิจิทัลให้แก่ผู้ใช้บริการ อาทิ การฝึกอบรมการใช้งานฐานข้อมูลเพื่อการสืบค้น การใช้งานระบบห้องสมุดอัตโนมัติ การใช้ห้องสมุดดิจิทัล การรู้สารสนเทศในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ทักษะการรู้สารสนเทศดิจิทัล เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบหลักสูตรและการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับสุขอนามัยทางดิจิทัล ทั้งนี้หากห้องสมุดมหาวิทยาลัยจะพิจารณาดำเนินการฝึกอบรมเกี่ยวกับสุขอนามัยทางดิจิทัล หลักสูตรดังกล่าวควรครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย และมีความรับผิดชอบ เช่น การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล การใช้รหัสผ่านที่ปลอดภัย การหลีกเลี่ยงภัยคุกคามจากแฮ็กเกอร์ การจัดการกับข้อมูลเท็จและข่าวปลอม รวมไปถึงการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการจะช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถเรียนรู้การใช้งานเทคโนโลยีอย่างปลอดภัย รวมทั้งช่วยเพิ่มพูนทักษะ และความมั่นใจในการใช้งานเทคโนโลยีอย่างปลอดภัยในสถานการณ์จริง

การสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนอื่น ๆ^{๓๔} การใช้งานเทคโนโลยีของเยาวชนในปัจจุบันเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อน และมีพลวัตสูง ส่งผลกระทบต่อทุกมิติของชีวิต ทั้งด้านสังคม การศึกษา การพัฒนาส่วนบุคคล และความบันเทิง ซึ่งผลกระทบของการไม่ใส่ใจสุขอนามัยทางดิจิทัล เช่น ความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นต่อภัยคุกคามทางไซเบอร์ การถูกละเมิดความเป็นส่วนตัว และการแพร่กระจายข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง เป็นสิ่งที่ทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญ โดยการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลผ่านการศึกษา ด้วยการรณรงค์และสร้างความตระหนัก ความร่วมมือระหว่างนักศึกษา ผู้ปกครอง และนักพัฒนาเทคโนโลยี^{๓๕} ทั้งนี้ การส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลในห้องสมุดมหาวิทยาลัยสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพหากมีการร่วมมือกับหน่วยงานภายในและภายนอก เพื่อพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง อาทิ การร่วมมือกับคณะหรือหน่วยงาน

^{๓๒} Chan, J., "Exploring digital health care: eHealth, mHealth, and librarian opportunities," *Journal of the Medical Library Association* 109, 3 (2021): 376–381.

^{๓๓} Neigel, A. R. et al., "Holistic cyber hygiene education: Accounting for the human factors," *Computers & Security* 92 (2020).

^{๓๔} Bladek, M., "Student well-being matters: Academic library support for the whole student," *The Journal of Academic Librarianship* 47, 3 (2021): 1–44.

^{๓๕} Bhandari, Y. et al., "Literature Survey on Neglecting Digital Hygiene: Understanding Youth Behaviour and Its Impact," *Annual Research Journal of SCMS, Pune* 12 (2024): 47–67.

ด้านการศึกษาดังต่าง ๆ เช่น คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ หรือสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศฯ เพื่อพัฒนาเนื้อหาหลักสูตรที่เหมาะสม และตอบโจทย์ความต้องการของผู้ใช้บริการได้ นอกจากนี้ยังสามารถร่วมมือกับหน่วยงานด้านการรักษาความปลอดภัยไซเบอร์ เพื่อจัดฝึกอบรมการป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ หรือทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านไซเบอร์ในมหาวิทยาลัย ที่สามารถช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล การตรวจสอบความปลอดภัยของอุปกรณ์ดิจิทัล และวิธีการป้องกันภัยคุกคามต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นเมื่อใช้เทคโนโลยี ความร่วมมือดังกล่าวจะช่วยให้ห้องสมุดสามารถสร้างสรรค์กิจกรรม และบริการที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลให้แก่ผู้ใช้บริการได้

การใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัล^{๓๖} เนื่องจากผู้ใช้งานจำนวนมากไม่ได้ตระหนักถึงความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยี และประสบปัญหาในการบริหารจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น เครื่องมือและวิธีการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสุขอนามัยทางดิจิทัล และเสริมสร้างทักษะการบริหารเวลาในสภาพแวดล้อมเสมือนจริง การกำหนดลำดับความสำคัญ รวมถึงการจัดสรรเวลาสำหรับการพักผ่อน และการออกกำลังกายอย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยสามารถใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลผ่านหลายช่องทาง โดยเฉพาะการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสุขอนามัยทางดิจิทัล เช่น การสร้างเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันที่รวบรวมบทความ เคล็ดลับ แนวทางการใช้งานเทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน การใช้สื่อออนไลน์อย่างปลอดภัย และคู่มือในการใช้งานเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ หรืออาจจะพัฒนาแอปพลิเคชันที่ช่วยในการติดตามและปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในห้องสมุดได้ โดยแอปพลิเคชันดังกล่าวอาจช่วยให้ผู้ใช้บริการตรวจสอบการตั้งค่าความปลอดภัยของอุปกรณ์ดิจิทัลของตน และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการตั้งค่าความเป็นส่วนตัวในส่วนตัวในแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ รวมถึงการแจ้งเตือนเมื่อพบภัยคุกคาม หรือการโจรกรรมข้อมูล ซึ่งการพัฒนาเครื่องมือดิจิทัลหรือแนะนำการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อเสริมความปลอดภัยในการใช้ข้อมูลของห้องสมุดนี้จะช่วยให้ผู้ใช้บริการรู้สึกมั่นใจในการใช้เทคโนโลยี และสามารถรักษาสุขอนามัยทางดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Naailah Parbhoo-Ebrahim และ Laetitia Cassells^{๓๗} อาจารย์ประจำภาควิชาสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพริทอเรีย (University of Pretoria) ประเทศแอฟริกาใต้ ได้จัดทำคู่มือในการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลสำหรับกลุ่มเป้าหมาย ตั้งแต่เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาจนถึงระดับมหาวิทยาลัย โดยได้ออกแบบให้มีความยืดหยุ่น และสามารถปรับให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ได้แก่ นักเรียนในระดับต่าง ๆ หน่วยงานภาครัฐ บรรณารักษ์ นักวิจัย และนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งองค์ประกอบของชุดเครื่องมือประกอบด้วยสถานการณ์จำลอง กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง และกิจกรรมเชิงปฏิบัติ ซึ่งได้รับ

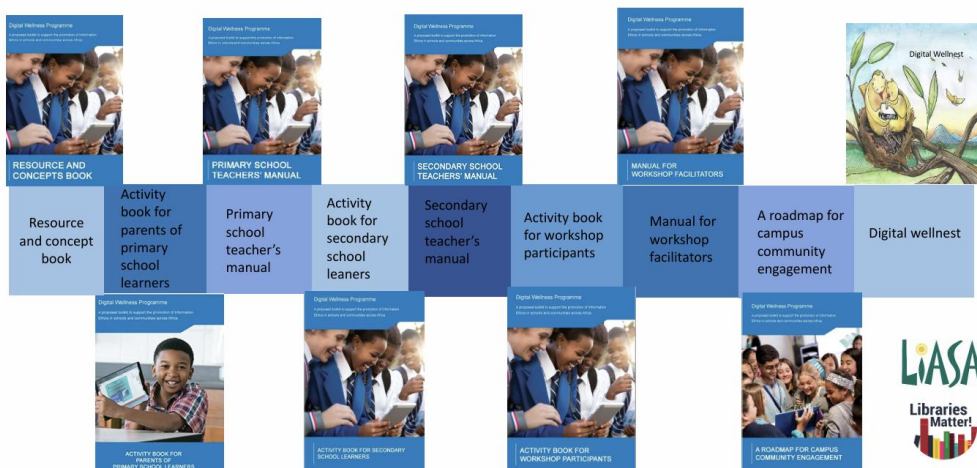
^{๓๖} Adamowicz, K. and Jurczyk, M., “Digital hygiene–selected methods and tools for managing time in the virtual space by students and working professionals,” **Family Upbringing** 30,1 (2023): 107-127.

^{๓๗} Parbhoo-Ebrahim, N. and Cassells, L. “Digital Wellness: suggestions for implementation in academic libraries.” in **Library and Information Association of South Africa Conference 2021**. South Africa, 27 - 30 September 2021.

การออกแบบเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายทุกประเภทสามารถนำไปประยุกต์ใช้ และได้รับประโยชน์จากเนื้อหาได้อย่างครอบคลุม ซึ่งคู่มือดังกล่าว ได้แก่

- ๑) Resource and concept book: หนังสือรวมแหล่งข้อมูลและแนวคิดเกี่ยวกับสุขอนามัยทางดิจิทัล
- ๒) Activity book for parents of primary school learners: หนังสือกิจกรรมสำหรับผู้ปกครองของนักเรียนประถมศึกษา
- ๓) Primary school teacher's manual: คู่มือสำหรับครูในโรงเรียนประถมศึกษา
- ๔) Activity book for secondary school learners: หนังสือกิจกรรมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา
- ๕) Secondary school teacher's manual: คู่มือสำหรับครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา
- ๖) Activity book for workshop participants: หนังสือกิจกรรมสำหรับผู้เข้าร่วมเวิร์กช็อป
- ๗) Manual for workshop facilitators: คู่มือสำหรับผู้ดำเนินกิจกรรมเวิร์กช็อป
- ๘) A roadmap for campus community engagement: แผนงานสำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนในมหาวิทยาลัย

Digital Wellness Toolkit

ภาพที่ ๑ คู่มือในการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัล

ที่มา : https://cdn.ymaws.com/www.liasa.org.za/resource/resmgr/conference/2021_conf/presentations/parbhoo_parbhoo_ebrahim_and_.pdf

นอกจากนี้ Naailah Parbhoo-Ebrahim และ Laetitia Cassells ยังได้เสนอแนะแนวทางการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลสำหรับห้องสมุดมหาวิทยาลัย โดยใช้ชุดกิจกรรมเชิงปฏิบัติข้างต้นในรูปแบบการจัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นกลยุทธ์ในการสร้างสุขอนามัยทางดิจิทัล เช่น การจัดการรหัสผ่าน

การป้องกันการฉ้อโกง แนวทางการใช้ข้อมูลออนไลน์และออฟไลน์อย่างสมดุลและปลอดภัย รวมถึงการดูแลรักษาสุขภาพะส่วนบุคคลในโลกดิจิทัล ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวสามารถดำเนินการได้ทั้งรูปแบบการฝึกอบรมแบบเผชิญหน้า เพื่อส่งเสริมปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารแลกเปลี่ยนกันโดยตรงระหว่างผู้จัดการอบรมกับผู้เข้าอบรม และการฝึกอบรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อความสะดวกในการเข้าถึงจากที่ต่าง ๆ รวมทั้งยังสามารถบูรณาการเข้าสู่โปรแกรมการฝึกอบรมของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่มีอยู่แล้ว เช่น หลักสูตรการปฐมนิเทศหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับนักศึกษาใหม่ และนักศึกษาปัจจุบัน

จากข้อมูลข้างต้น ผู้เขียนจึงขอเสนอตัวอย่างกิจกรรมการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลในห้องสมุดมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นแนวทางสำหรับห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้แก่

๑. การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ ห้องสมุดสามารถจัดกิจกรรมสัมมนาหรือการอบรมเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ เช่น การใช้รหัสผ่านที่ปลอดภัย การหลีกเลี่ยงการตกเป็นเหยื่อของการฟิชชิ่งหรือภัยคุกคามจากการใช้งานอินเทอร์เน็ต เพื่อเสริมสร้างความรู้ให้กับผู้ใช้บริการในการปกป้องข้อมูลส่วนตัว และข้อมูลทางการศึกษาในโลกดิจิทัล

๒. การฝึกอบรมการใช้งานเครื่องมือดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดกิจกรรมฝึกอบรมการใช้งานเครื่องมือดิจิทัล เช่น การใช้เครื่องมือค้นหาข้อมูลออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการข้อมูลดิจิทัลหรือการใช้ซอฟต์แวร์เพื่อการศึกษาต่าง ๆ ที่สามารถเพิ่มทักษะให้กับผู้ใช้บริการในการใช้เครื่องมือเหล่านี้ได้อย่างปลอดภัย และมีประสิทธิภาพ

๓. การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล ห้องสมุดสามารถจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการตั้งค่าความเป็นส่วนตัวในแอปพลิเคชันต่าง ๆ และวิธีการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลในโลกออนไลน์ เช่น การตั้งค่าความเป็นส่วนตัวบนสื่อสังคมออนไลน์ การใช้เครือข่ายส่วนตัวเสมือนจริง (Virtual Private Network - VPN) หรือการระมัดระวังการส่งต่อหรือการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวทางออนไลน์

๔. การเผยแพร่ข้อมูลและคำแนะนำเกี่ยวกับการระวังภัยคุกคามทางไซเบอร์ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ของห้องสมุด สื่อสังคมออนไลน์ หรือป้ายประชาสัมพันธ์ภายในห้องสมุด เพื่อให้ผู้ใช้บริการทราบถึงภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่อาจเกิดขึ้น และวิธีการป้องกัน เช่น การตรวจสอบลิงก์หรืออีเมลที่น่าเชื่อถือ การระมัดระวังข้อมูลที่ถูกขอให้กรอกในเว็บไซต์ต่าง ๆ

๕. การจัดกิจกรรม “วันสุขอนามัยทางดิจิทัล” (Digital Hygiene Day) ห้องสมุดมหาวิทยาลัยสามารถจัดกิจกรรมในรูปแบบของวันสุขอนามัยทางดิจิทัล โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขอนามัยทางดิจิทัล เช่น การใช้อุปกรณ์ดิจิทัลอย่างมีความรับผิดชอบ การจัดการเวลาในการใช้อินเทอร์เน็ต หรือลดการใช้เทคโนโลยีที่อาจส่งผลเสียต่อสุขภาพจิต การจัดนิทรรศการ มุมแนะนำหนังสือ และกิจกรรมตอบคำถามเกี่ยวกับสุขอนามัยทางดิจิทัล เป็นต้น

๖. การจัดทำแหล่งข้อมูลหรือคู่มือสุขอนามัยทางดิจิทัล ห้องสมุดมหาวิทยาลัยสามารถสร้างแหล่งข้อมูลออนไลน์หรือคู่มือสุขอนามัยทางดิจิทัลที่มีเนื้อหาครอบคลุมการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล การใช้งานเทคโนโลยีอย่างปลอดภัย และการตระหนักถึงภัยคุกคามทางไซเบอร์ ซึ่งผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงได้ง่ายเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ

แนวทางการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลในห้องสมุดมหาวิทยาลัยข้างต้นต้องอาศัยการพัฒนาหลักสูตร และการฝึกอบรมที่น่าสนใจ สร้างการมีส่วนร่วมของผู้ใช้บริการ สร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ รวมทั้ง การใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะห้องสมุดมหาวิทยาลัย ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในระดับอุดมศึกษาเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ที่ช่วยเสริมสร้างทักษะในการใช้ เทคโนโลยีอย่างมีสติ และปลอดภัยให้แก่ผู้ใช้บริการได้อย่างยั่งยืน

บทสรุป

การส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลถือเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยพัฒนาทักษะดิจิทัลให้แก่ผู้ใช้บริการ ห้องสมุดมหาวิทยาลัย สำหรับยุคสมัยที่เทคโนโลยีกลายเป็นปัจจัยหลักของการดำเนินชีวิต การเรียนรู้ และ การทำงาน ห้องสมุดเป็นพื้นที่สำคัญที่ผู้ใช้บริการสามารถพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการใช้งาน เทคโนโลยีอย่างมีสติและปลอดภัย โดยการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้ใช้บริการ สามารถป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ แต่ยังช่วยให้ผู้ใช้สามารถใช้งานเครื่องมือดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถใช้เทคโนโลยีในการศึกษาค้นคว้า และการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความรับผิดชอบ สำหรับข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของห้องสมุดมหาวิทยาลัยเพื่อส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลนั้น มีดังนี้ บรรณารักษ์และผู้บริหารห้องสมุดควรวางแผนการปรับตัวให้ทันสมัย และส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัล ในทุกมิติ ทั้งด้านการฝึกอบรมทักษะดิจิทัล การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ และการใช้เทคโนโลยี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ การพัฒนาห้องสมุดมหาวิทยาลัยในอนาคตควรให้ความสำคัญกับ การทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่สามารถให้ความรู้ และทักษะดิจิทัลให้กับผู้ใช้บริการทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่ผู้ใช้บริการต้องมีทักษะการรับมือกับข้อมูลต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณ และสามารถ ใช้งานเครื่องมือดิจิทัลได้อย่างปลอดภัย นอกจากนี้ การจัดการพื้นที่และทรัพยากรในห้องสมุดควรคำนึงถึง การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ดิจิทัล ซึ่งรวมถึงการจัดพื้นที่และทรัพยากรที่ช่วยให้ ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงข้อมูล และเครื่องมือที่จำเป็นในการส่งเสริมสุขอนามัยทางดิจิทัลได้อย่างสะดวก เพื่อให้ห้องสมุดทำหน้าที่เป็นทั้งศูนย์กลางชุมชน และศูนย์กลางการศึกษาในการจัดหาทรัพยากร โปรแกรม และการสนับสนุนอื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้ใช้บริการในโลกดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

บรรณานุกรม

- ณพงศ์ รัตนพรสุวรรณ. “ความรู้ความเข้าใจของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนในเขต กรุงเทพมหานคร.” *Journal of Roi Kaensarn Academi*. ๘, ๙ (๒๕๖๖): ๒๐๐–๒๐๘.
- ปรารธนา สำราญสุข. “DIGITAL LITERACY ทักษะของโลกยุคดิจิทัล.” *วิทยาสาร*. ๑๒๑, ๑ (๒๕๖๕): ๔๒–๔๕.
- รุจโรจน์ แก้วอุไร และชรีสินี ชัยมินทร์. “พื้นที่การเรียนรู้สำหรับผู้เรียนยุคดิจิทัลในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา.” *Journal of Education and Innovation*. ๒๑, ๔ (๒๕๖๒): ๓๖๖–๓๗๘.
- วรรณประภา เอี่ยมฤทธิ์. “บทบาทของบรรณารักษ์ในโลกแห่งการขับเคลื่อนด้วยข้อมูลดิจิทัล.” *วารสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร*. ๔๑, ๕ (๒๕๖๔): ๑–๑๑.

- อภิสิทธิ์ จันทร์ภักดี. “การประเมินมูลค่าความเสียหายจากการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล: กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.” **วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ**. ๑๔, ๓ (๒๕๖๕): ๔๗-๖๒.
- Adamowicz, K. and Jurczyk, M. “Digital hygiene–selected methods and tools for managing time in the virtual space by students and working professionals.” **Family Upbringing**. 30,1 (2023): 107-127.
- Akinola, S. A. “The Power of Emerging Technologies on Academic Libraries.” **Library Philosophy and Practice (e-journal)**. (2023): 1-10.
- Baraković, S., and Baraković Husić, J. “Cyber hygiene knowledge, awareness, and behavioral practices of university students.” **Information Security Journal: A Global Perspective**. 32, 5 (2022): 347–370.
- . “Impact of Covid-19 Pandemic Circumstances on Cyber Hygiene of University Students.” **International Journal of Human-Computer Interaction**. 40, 19 (2024): 5961-5979.
- Bashir, S., and Lapshun, A. L. “E-learning future trends in higher education in the 2020s and beyond.” **Cogent Education**. 12, 1 (2024). [Online]. Retrieved 9 May 2025, from: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/2331186X.2024.2445331>
- Bhandari, Y. et al. “Literature Survey on Neglecting Digital Hygiene: Understanding Youth Behaviour and Its Impact.” **Annual Research Journal of SCMS, Pune**. 12 (2024): 47-67.
- Bladek, M. “Student well-being matters: Academic library support for the whole student.” **The Journal of Academic Librarianship**. 47, 3 (2021): 1-44.
- Boulet, C. “Digital hygiene: Security tools.” **Interface: The Journal of Education, Community and Values**. 6, 4 (2006). [Online]. Retrieved 15 November 2024, from: <http://bcis.pacificu.edu/journal/2006/04/cboulet.php>
- Cain, A. A., Edwards, M. E., and Still, J. D. “An exploratory study of cyber hygiene behaviors and knowledge.” **Journal of Information Security and Applications**. 42 (2018): 36-45.
- Chan, J. “Exploring digital health care: eHealth, mHealth, and librarian opportunities.” **Journal of the Medical Library Association**. 109, 3 (2021): 376–381.
- Fatokun, F. et al. “The impact of age gender and educational level on the cybersecurity behaviors of tertiary institution students: An empirical investigation on Malaysian universities.” **Journal of Physics: Conference Series**. 1339, 1 (2019).
- Fikry, A. et al. “Defining the Beauty of Cyber Hygiene: A Retrospective Look.” **IEEE Engineering Management Review**. 52, 2 (2024): 174-180.

- Gusev, V. A. “Digital Hygiene vs. Cybercrime.” **Psychopedagogy in Law Enforcement**. 27, 1 (2022): 102–108.
- Inamdar, S. A. “The Role of Libraries in Promoting Digital Literacy in the 21st Century.” **Journal of Emerging Technologies and Innovative Research (JETIR)**. 8, 8 (2021): 502-505.
- Kadam, U. R. and Deshmukh, R. K. “Digital Tools and Techniques for Modern Library Services.” in **Envisioning the Future: AI Tools for Libraries**. India, 20-21 February 2025. pp. 130-136.
- Mercy, O. E. “The Role of Libraries in Promoting Digital Literacy Skills in Digital Age.” (2023). 1-17. [Online]. Retrieved 9 May 2025, from: https://www.researchgate.net/publication/376405968_THE_ROLE_OF_LIBRARIES_IN_PROMOTING_DIGITAL_LITERACY_SKILLS_IN_DIGITAL_AGE
- Mondal, H. “Library Safety and Security Scenario in 21st Century.” in **National Conference on Contemporary Problems and Prospects of Libraries and Information Centres**. India, 27-28 November 2021.
- Nasir, M. and Jana, B. “Navigating the Digital Age: The Role of Libraries in Promoting Information and Digital Literacy.” in **Innovative Technologies in Librarianship Challenges and Opportunities**. India, 29 November-1 December 2024. pp. 276-282.
- Nattagan Sangkaew and Pasit Leeniva. “Learning Space for Libraries in the 21st Century: Perspectives from the Center for Library Resources and Educational Media, Walailak University.” **Journal of Architecture, Design and Construction**. 7, 1 (2025): 77-87.
- Neigel, A. R. et al. “Holistic cyber hygiene education: Accounting for the human factors.” **Computers & Security**. 92 (2020).
- Ngo, F. T., Agarwal, A., and Holman, K. (2024). “Cyber Hygiene and Cyber Victimization Among Limited English Proficiency (LEP) Internet Users: A Mixed-Method Study.” **Victims & Offenders**. (2024): 1–22.
- Niyazova, G. et al. “The relevance of developing digital hygiene in adolescents and preventing cyberbullying.” **Scientific Herald of Uzhhorod University Series Physics** 55 (2024): 1985-1993.
- Parbhoo-Ebrahim, N. and Cassells, L. “Digital Wellness: suggestions for implementation in academic libraries.” **Library and Information Association of South Africa Conference 2021**. South Africa, 27 - 30 September 2021.
- Richards, M. “Is “just googling it” good enough for first-year students?.” **College & Undergraduate Libraries**. 28, 1 (2021): 85–104.

- Sklar, A. “Sound, Smart, and Safe: A Plea for Teaching Good Digital Hygiene.” **LEARNing Landscapes**. 10, 2 (2017): 39-43.
- Ugwu, C. et al. “Towards Determining the Effect of Age and Educational Level on Cyber-Hygiene.” in **2022 IEEE Nigeria 4th International Conference on Disruptive Technologies for Sustainable Development (NIGERCON)**. Nigeria, 2022, pp. 1-5.
- University Grants Commission. **A handbook on basics of cyber hygiene for higher education institutions**. New Delhi: Ministry of Education, Government of India, 2024.
- Vandana J, A. “Need of Security Systems in Libraries-An Overview.” **EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR)**. 10, 11 (2024): 71-74.
- Yegen, C., Kirik, A. M., and Cetinkaya, A. “Sustainability, Digital Security, and Cyber Hygiene During the Covid-19 Pandemic.” in **New Normal in Digital Enterprises: Strategies for Sustainable Development**. Singapore: Palgrave Macmillan, 2023.

ผู้ดูแลพื้นที่ : บุคคลที่จำเป็นสำหรับองค์กรสมัยใหม่ในศตวรรษที่ 21

Floor Supervisor : Essential Personnel for Modern Organizations in the 21st Century

สุขุม เฉลยทรัพย์^๑

Sukhum Chaloeysap

จิตชิน จิตติสุขพงษ์^๒

Jitchin Jittisukaphong

บุญญลักษณ์ ตำนานจิตร^๓

Boonyalak Tumnanichit

Received: 11 March 2025

Revised: 13 May 2025

Accepted: 27 May 2025

บทคัดย่อ

การปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ ๑๘ ทำให้เกิดการผลิตสินค้าจำนวนมาก ส่งผลให้พนักงานขายมีบทบาทสำคัญในฐานะตัวกลางระหว่างผู้ซื้อกับสินค้า หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ การแข่งขันทางธุรกิจรุนแรงขึ้น แนวคิดการบริการจึงถูกนำมาใช้ควบคู่กับการขายสินค้า ในศตวรรษที่ ๒๑ องค์กรเผชิญความซับซ้อนของตลาด และความต้องการลูกค้าที่หลากหลาย ทำให้ต้องการบุคลากรที่ดูแลพื้นที่ภายในองค์กรสมัยใหม่ มุ่งเน้นการให้บริการลูกค้าอย่างรวดเร็ว สร้างความพึงพอใจ และทำงานได้อย่างยืดหยุ่นและคล่องตัว ผู้ดูแลพื้นที่จึงต้องมีทักษะสำคัญในศตวรรษที่ ๒๑ รวมถึงการวัดและประเมินคุณภาพการทำงาน เครื่องมือ SERVQUAL ถูกนำมาใช้ประเมินช่องว่างระหว่างความคาดหวัง และการรับรู้ของลูกค้าต่อคุณภาพการบริการ เพื่อให้เข้าใจความต้องการของลูกค้า ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่องค์กรให้ความสำคัญ เนื่องจากคุณภาพการบริการส่งผลต่อการสร้างคุณค่า และความพึงพอใจของลูกค้า

คำสำคัญ: ผู้ดูแลพื้นที่, คุณภาพการบริการ, องค์กรสมัยใหม่

^๑ รองศาสตราจารย์ ประธานที่ปรึกษาอธิการบดี มหาวิทยาลัยสวนดุสิต อีเมล: sukhum_cha@dusit.ac.th

Associate Professor, Advisor to the President of Suan Dusit University, E-mail: sukhum_cha@dusit.ac.th

^๒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หลักสูตรการออกแบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาประดิษฐ์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต อีเมล: jitchin_j@yahoo.com

Assistant Professor, Program in Creative Art Design with Artificial Intelligence, Suan Dusit University, E-mail: jitchin_j@yahoo.com

^๓ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หลักสูตรการออกแบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาประดิษฐ์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต อีเมล: boonyalaks@gmail.com

Assistant Professor, Program in Creative Art Design with Artificial Intelligence, Suan Dusit University, E-mail: boonyalaks@gmail.com

Abstract

The industrial revolution of the 18th century led to mass production of goods, resulting in sales personnel playing a crucial role as intermediaries between buyers and products. Following World War II, intensified business competition brought about the integration of service concepts alongside product sales. In the 21st century, organizations face complex markets and diverse customer demands, creating the need for floor supervisor within modern organizations who focus on providing prompt customer service, creating satisfaction, and working with flexibility and agility. Floor Supervisor must therefore possess essential 21st century skills, including measurement and evaluation of work quality. The SERVQUAL tool is used to assess gaps between customer expectations and perceptions of service quality, enabling a deeper understanding of customer needs, a critical factor that organizations prioritize, as service quality directly influences customer value creation and satisfaction.

Keywords: Floor Supervisor, Service Quality, Modern Organizations

บทนำ

ผู้ดูแลพื้นที่ คือ ผู้ที่มีความสามารถในการดูแลพื้นที่สำหรับองค์กรสมัยใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ มีความสามารถในการบริหารพื้นที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์การดำเนินงาน ทักษะที่จำเป็นต้องมีเพื่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพผู้ดูแลพื้นที่ คือ บุคลิกภาพที่ดี ทักษะทางภาษาและการสื่อสาร การบริการที่เป็นเลิศ ทักษะการนำเสนอ และมนุษยสัมพันธ์ในการประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหา จุดเด่นของผู้ดูแลพื้นที่ คือ ความสามารถในการเชื่อมโยงลูกค้ากับสินค้าหรือบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างคุณค่าให้ลูกค้าด้วยการบริการที่เหนือความคาดหวัง ทักษะเหล่านี้ล้วนเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการบริการลูกค้าอย่างมีคุณภาพ เนื่องจากลูกค้าเป็นบุคคลสำคัญที่องค์กรต้องรักษาให้อยู่กับองค์กรให้นานที่สุด เพราะลูกค้าเป็นผู้มองหาโอกาสในสิ่งที่ดีกว่าเสมอ และพร้อมจะเปลี่ยนใจหากได้รับข้อเสนอที่ดีกว่า

คุณค่าหรือจุดเด่นของผู้ดูแลพื้นที่ในยุคปัจจุบัน คือ ความสามารถในการเชื่อมโยงลูกค้ากับสินค้าหรือบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมธุรกิจที่มีความซับซ้อน และการแข่งขันสูง ผู้ดูแลพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้แก่ลูกค้า (Customer Experience) ผ่านการบริการที่ตอบสนองความต้องการได้อย่างรวดเร็ว และตรงประเด็น สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความประทับใจแรกที่ดีให้กับลูกค้า นอกจากนี้ ผู้ดูแลพื้นที่ยังเป็นสื่อกลางสำคัญในการรวบรวมข้อมูลความต้องการของลูกค้าเพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงคุณภาพสินค้าและบริการขององค์กรอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังสามารถสร้างคุณค่าให้ลูกค้าด้วยการบริการที่เหนือความคาดหวัง (Service Beyond Expectation) ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ และความภักดีต่อองค์กรในระยะยาว ความสามารถในการปรับตัวและการทำงาน

ได้อย่างยืดหยุ่นและคล่องตัวของผู้ดูแลพื้นที่จึงเป็นจุดเด่นสำคัญที่ตอบโจทย์ธุรกิจในยุคที่ลูกค้ามีความต้องการหลากหลายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การดำเนินงานขององค์กรจึงให้ความสำคัญกับลูกค้า โดยมองลูกค้าเป็นศูนย์กลางสอดคล้องกับ ภาวณิ ทองแย้ม^๔ กล่าวถึง คุณภาพการบริการไว้ว่า มาตรฐานของการบริการที่ดีถูกกำหนดโดยคำว่าคุณภาพ ซึ่งมุมมองในปัจจุบันนั้นแตกต่างกันไป ปัจจุบันการตัดสินใจระดับคุณภาพได้ถูกเปลี่ยนมาเป็นการที่ต้องที่ลูกค้าเป็นผู้กำหนดและต้องการ ซึ่งคุณภาพจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อลูกค้าได้สัมผัส ได้ใช้สินค้าหรือบริการนั้น หากลูกค้ารับรู้ถึงสิ่งที่ได้รับเท่ากับหรือสูงกว่าสิ่งที่ลูกค้าคาดหวังทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ และอยากใช้สินค้าหรือบริการนั้น แต่ในทางกลับกันหากลูกค้าได้รับสินค้าหรือการบริการที่ต่ำกว่าความคาดหวัง ลูกค้าจะไม่เกิดความพึงพอใจ และปฏิเสธที่จะใช้สินค้าและบริการนั้น จากมุมมองที่เปลี่ยนไปของการให้ความหมายของคำว่า “คุณภาพ” ทำให้ผู้บริโภคหรือลูกค้ากลายเป็นศูนย์กลางของธุรกิจนั่นเอง

ดังนั้นในศตวรรษที่ ๒๑ องค์กรเผชิญกับสถานการณ์วิกฤตอันเกิดจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-๑๙ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างรุนแรง องค์กรจึงต้องพิจารณาถึงรูปแบบธุรกิจและแนวทางการที่นำมาใช้เพื่อควบคุมการเติบโตขององค์กรและกระบวนการสร้างมูลค่า สิ่งสำคัญคือองค์กรไม่เพียงแต่มีส่วนร่วมในการรับมือกับภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจที่กำลังเกิดขึ้นเท่านั้น แต่ต้องเผชิญความท้าทายกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของตลาดที่มีความซับซ้อน และความต้องการของลูกค้ามีความหลากหลายมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้องค์กรจำเป็นต้องพัฒนาโครงสร้างองค์กรให้มีความคล่องตัวมากขึ้น ผู้ดูแลพื้นที่จึงเป็นบุคลากรสำคัญที่องค์กรสมัยใหม่ต้องการ เนื่องจากมีบทบาทโดยตรงในการดูแลพื้นที่ภายในองค์กร มุ่งเน้นการให้บริการลูกค้าอย่างรวดเร็ว การสร้างความพึงพอใจและความสามารถในการทำงานได้อย่างยืดหยุ่นและคล่องตัว สอดคล้องกับโครงสร้างองค์กรแบบราบ (Flat Organization) ที่เน้นการกระจายอำนาจการตัดสินใจ และความรับผิดชอบให้กับบุคลากรในระดับปฏิบัติการมากขึ้น ผู้ดูแลพื้นที่จึงมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงนโยบายจากผู้บริหารระดับสูงสู่การปฏิบัติ และสามารถสื่อสารข้อมูลจากระดับปฏิบัติการกลับไปยังผู้บริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้ดูแลพื้นที่ยังเป็นกำลังสำคัญในการให้บริการเป็นเลิศ และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรสมัยใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑

ความหมายของผู้ดูแลพื้นที่

มหาวิทยาลัยสวนดุสิตมีแนวคิดเกี่ยวกับตำแหน่งผู้ดูแลพื้นที่ที่เป็นเอกลักษณ์ โดยศิริโรจน์ ผลพันธิน อธิการบดีมหาวิทยาลัยสวนดุสิต และสุขุม เฉลยทรัพย์ ประธานที่ปรึกษาอธิการบดี ได้ให้นิยามที่เต็มเต็มซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ศิริโรจน์ ผลพันธิน^๕ ให้ความหมายว่า ผู้ดูแลพื้นที่ หมายถึง ผู้ดูแลในพื้นที่หรือชั้นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของความเป็นสวนดุสิต โดยเน้นบุคลิกภาพที่ดี ทักษะทางภาษาและการสื่อสาร และ

^๔ ภาวณิ ทองแย้ม, “ความสำคัญของคุณภาพการบริการต่อความสำเร็จของธุรกิจ,” วารสารเกษมบัณฑิต ๑๘, ๑ (๒๕๖๐): ๒๑๙-๒๓๒.

^๕ ศิริโรจน์ ผลพันธิน. อธิการบดีมหาวิทยาลัยสวนดุสิต. สัมภาษณ์, ๑ กันยายน ๒๕๖๕.

การบริการที่เป็นเลิศ ในขณะที่ สุขุม เฉลยทรัพย์^๖ เพิ่มเติมว่า ผู้ดูแลพื้นที่ คือ ผู้รับผิดชอบในภาพรวมและบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย โดยมีคุณลักษณะร่วมกันคือ ทักษะความคิดริเริ่ม ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการข้อมูล และทักษะการสื่อสารที่ดีและมีประสิทธิภาพ เมื่อนำนิยามทั้งสองรวมเข้าด้วยกัน จะเห็นได้ว่าในบริบทของมหาวิทยาลัยสวนดุสิต ผู้ดูแลพื้นที่ หมายถึง บุคลากรที่ทำหน้าที่ดูแล และบริหารจัดการพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งในเชิงกายภาพและการให้บริการ โดยมีทักษะที่ครอบคลุมทั้งด้านการบริการที่เป็นเลิศ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการจัดการข้อมูล เพื่อสนับสนุนให้พื้นที่นั้นบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย นิยามนี้แสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยสวนดุสิตได้นำแนวคิดผู้ดูแลพื้นที่มาประยุกต์ใช้ในบริบทการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ โดยเพิ่มมิติของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ และการรักษาอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยสวนดุสิตควบคู่ไปด้วยกัน

Gourav^๗ ได้ให้ความหมายของ ผู้ดูแลพื้นที่ในบริบทของศูนย์บริการลูกค้าทางโทรศัพท์ หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ดูแลการปฏิบัติงานประจำวัน โดยควบคุมให้พนักงานปฏิบัติตามนโยบายของบริษัท และให้บริการลูกค้าที่มีคุณภาพสูง ผู้ดูแลพื้นที่ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างฝ่ายบริหาร และพนักงานแนวหน้า ช่วยอำนวยความสะดวกในการสื่อสาร และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน บทบาทของผู้ดูแลพื้นที่ คือ มีความสำคัญอย่างยิ่งในการรักษามาตรฐานการบริการ และการบรรลุเป้าหมายขององค์กร

ตำแหน่งผู้ดูแลพื้นที่ในภาษาอังกฤษจะพบคำใกล้เคียงกันอยู่สองคำ คือ Floor Supervisor และ Floor Manager ในเว็บไซต์สมัครงาน Indeed^๘ โดยคำว่า Floor Manager มีความหมายดังนี้

พจนานุกรม Longman Dictionary of Contemporary English^๙ ได้ให้ความหมายของ Floor Manager หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่จัดการแผนกหรือจัดการพื้นที่ประจำชั้นในร้านค้าขนาดใหญ่ (someone whose job is to manage a department or floor in a large store)

พจนานุกรม Oxford Learner's Dictionaries^{๑๐} ได้ให้ความหมายของ Floor Manager หมายถึง ผู้รับผิดชอบการจัดแสงและเทคนิคอื่น ๆ สำหรับการผลิตรายการโทรทัศน์ (the person responsible for the lighting and other technical arrangements for a television production)

ความหมายของผู้ดูแลพื้นที่ที่มีการประยุกต์ใช้ในหลากหลายบริบทองค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชน ในบริบทของมหาวิทยาลัยสวนดุสิต ผู้ดูแลพื้นที่มีลักษณะเด่น คือ การดูแลพื้นที่โดยมีเอกลักษณ์เฉพาะของความเป็นสวนดุสิต มุ่งเน้นการรับผิดชอบในภาพรวม และบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ทำงานเพื่อตอบสนองเป้าหมายให้พื้นที่ทุกแห่งในมหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ เกิดการบริการร่วมกัน

^๖ สุขุม เฉลยทรัพย์, “Floor Supervisor ๑ ใน งานบริการ ที่มาแรง!,” สยามรัฐ, (๒๖ มกราคม ๒๕๖๖): ๕.

^๗ Gourav, Madhuri. *Floor Supervisor Essential Duties in Call Center Management*. [Online]. Retrieved 11 May 2025, from: <https://convin.ai/blog/floor-supervisor>.

^๘ Indeed. *What is a floor supervisor?*. [Online]. Retrieved 28 January 2023, from: <https://ca.indeed.com/career-advice/finding-a-job/floor-supervisor>

^๙ *Longman Dictionary of Contemporary English*. [Online]. Retrieved 28 January 2023, from: <https://www.ldoceonline.com/>

^{๑๐} *Oxford Learner's Dictionaries*. [Online]. Retrieved 28 January 2023, from: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>

บนพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และมีการเชื่อมโยงด้วยการออกแบบสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ และการบริการ ขณะที่ในบริบทของศูนย์บริการลูกค้าทางโทรศัพท์ ผู้ดูแลพื้นที่ทำหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานประจำวัน ดูแลให้พนักงานปฏิบัติตามนโยบายขององค์กร และเป็นสะพานเชื่อมระหว่างฝ่ายบริหารกับพนักงาน มุ่งเน้นการรักษามาตรฐานการบริการ และการบรรลุเป้าหมายองค์กร เมื่อเปรียบเทียบกับบริบทอื่น ๆ จะพบว่า มีการปรับใช้แนวคิดของผู้ดูแลพื้นที่แตกต่างกัน เช่น ในโรงพยาบาล ผู้ดูแลพื้นที่จะเน้นการจัดการพื้นที่เพื่อรองรับการให้บริการทางการแพทย์ และการดูแลผู้ป่วย ในโรงแรมจะเน้นการสร้างประสบการณ์ที่ประทับใจ และความสะอาดสบายแก่ผู้เข้าพัก ในโรงงานจะมุ่งเน้นการควบคุมพื้นที่การผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐาน และเป้าหมายการผลิต ส่วนในธุรกิจบริการจะให้ความสำคัญกับการบริหารพื้นที่เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดี และความพึงพอใจแก่ลูกค้า ทั้งนี้ แม้บริบทการทำงานจะแตกต่างกันแต่ผู้ดูแลพื้นที่ในทุกองค์กรยังคงมีคุณลักษณะร่วมกัน คือ บุคลิกภาพที่ดี ทักษะทางภาษาและการสื่อสาร การบริการที่เป็นเลิศ ทักษะการนำเสนอ และมนุษยสัมพันธ์ในการประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหาของลูกค้าหรือผู้รับบริการได้อย่างตรงจุด

พัฒนาการของผู้ดูแลพื้นที่

การปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ ๑๘ นับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจโลก นำมาสู่การผลิตสินค้าจำนวนมากโดยใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ ระบบขนส่งได้รับการพัฒนาอย่างมาก ทำให้การกระจายสินค้าทำได้อย่างรวดเร็วทั้งทางถนน ทางรถไฟ และทางเรือ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความจำเป็นในการมีพนักงานขายสำหรับตลาดที่มีการแข่งขันสูง โดยพนักงานขายเริ่มทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมระหว่างผู้ซื้อกับสินค้า ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาบทบาทที่จะกลายเป็นผู้ดูแลพื้นที่ในเวลาต่อมา^{๑๑}

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อผู้ผลิตมีความชำนาญในการผลิตสินค้ามากขึ้น การแข่งขันระหว่างผู้ผลิตจึงทวีความรุนแรงขึ้น แนวคิดการบริการเริ่มมีความสำคัญ และโดดเด่นมากขึ้น ผู้ผลิตสร้างความแตกต่างด้วยการเพิ่มข้อเสนอด้านบริการ เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันควบคู่ไปกับการขายสินค้า ตัวอย่างเช่น การส่งมอบบริการจัดส่งสินค้าฟรี การให้ความช่วยเหลือแก่ลูกค้าชั้นนำเพื่อให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อสินค้าได้รวดเร็วขึ้น การติดต่อกับลูกค้าด้วยความสุภาพและความเป็นมืออาชีพ การเอาใจใส่ลูกค้า และการพัฒนาทักษะการสื่อสารทั้งทางวาจาและอวัจนภาษา การกระทำเหล่านี้ได้รับการยอมรับจากธุรกิจต่าง ๆ ในวงกว้างว่าเป็นการกระทำที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับลูกค้า ในช่วงนี้บทบาทของพนักงานขายจึงเริ่มขยายไปสู่การเป็นผู้ให้บริการมากขึ้น^{๑๒}

ในช่วงทศวรรษ ๑๙๘๐ – ๑๙๙๐ เกิดการเปลี่ยนผ่านสำคัญสู่การให้ความสำคัญกับการบริการอย่างเต็มรูปแบบ มีการปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพของพนักงานขายสินค้าให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น จนเกิดเป็น

^{๑๑} Sahu, Promod K. and Ruat, Kishore Chand, *Salesmanship and Sales Management* (New Delhi: Vikas, 2003) 4-5.

^{๑๒} Martin, Charles L., "The History, Evolution and Principles of Services Marketing: Poised for The New Millennium," *Marketing Intelligence & Planning* 17, 7 (1999): 324-328.

อาชีพ “พริตตี” ในประเทศไทย หรือ “Booth Babe” ในต่างประเทศ ซึ่งเป็นพนักงานขายที่มีหน้าตาดี บุคลิกดี ทำหน้าที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการประจำบูธจัดแสดงสินค้า เช่น ในงานมอเตอร์โชว์ (Motor Show) ที่มีพริตตีมีอาชีพคอยให้คำปรึกษากับลูกค้าที่สนใจซื้อรถยนต์ หรือในงานมันนี่ เอ็กสโป (Money Expo) ที่พริตตีคอยให้คำปรึกษาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการเงิน พนักงานเหล่านี้มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับลูกค้าในขั้นแรก ก่อนที่จะส่งต่อให้พนักงานขายที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้ามาดูแลต่อไป นับเป็นการวางรากฐานสำคัญของการพัฒนาไปสู่ผู้ดูแลพื้นที่ในรูปแบบปัจจุบัน^{๓๓}

ตั้งแต่ปี ๒๐๐๐ จนถึงปัจจุบัน เป็นยุคของผู้ดูแลพื้นที่ และการจัดการประสบการณ์ลูกค้าอย่างเต็มรูปแบบ บทบาทของผู้ดูแลพื้นที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายทั้งในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยผู้ดูแลพื้นที่ในปัจจุบันเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการขององค์กร มีการพัฒนาทั้งสมรรถนะทักษะ (Hard skills) คือ ความสามารถในการทำงานที่ได้จากการเรียนรู้หรือฝึกฝนทางวิชาการและวิชาชีพ เป็นทักษะที่ใช้ในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพ เช่น การอ่าน การเขียน การใช้คอมพิวเตอร์ การทำบัญชี งานช่าง การขับรถ การทำอาหาร การสอน การเกษตร การวิจัย การกีฬา และศิลปะต่าง ๆ ทักษะเหล่านี้มีลักษณะเป็นรูปธรรม สามารถมองเห็น สัมผัส วัดและประเมินผลได้ตามเกณฑ์มาตรฐานทั่วไป ตามลักษณะงานที่ได้รับมอบหมายในแต่ละพื้นที่ และจรรยาบรรณ (Soft skills) คือ ทักษะเฉพาะตัวที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ และคุณธรรม เป็นคุณลักษณะนามธรรมที่รวมถึงบุคลิกภาพ การสื่อสาร ความเป็นมิตร การมองโลกในแง่ดี วุฒิภาวะ และความคิดสร้างสรรค์ ทักษะเหล่านี้ช่วยให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น และประสบความสำเร็จในการทำงาน และการดำเนินชีวิตที่จำเป็น เช่น บุคลิกภาพที่ดี ทักษะการสื่อสาร การบริการที่เป็นเลิศ ทักษะการนำเสนอ และมนุษยสัมพันธ์ในการประสานงานและแก้ไขปัญหา ในยุคนี้ เกิดชื่อตำแหน่งที่หลากหลายตามประเภทขององค์กร อาทิ Customer Service Supervisor, Customer Experience Manager ในกลุ่มร้านค้าขนาดใหญ่ หรือ เจ้าหน้าที่นำชม เจ้าหน้าที่บริการวิชาการ ในกลุ่มพิพิธภัณฑ์และศูนย์การเรียนรู้ สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้ดูแลพื้นที่ในการเป็นจุดเชื่อมระหว่างองค์กรกับลูกค้าหรือผู้รับบริการ^{๓๔}

ชื่อตำแหน่งของผู้ดูแลพื้นที่ในองค์กรต่าง ๆ จากการสำรวจเว็บไซต์สมัครงานชั้นนำในปี พ.ศ. ๒๕๖๖ อาทิ JobTH, Jooble และ JOBTOPGUN พบว่า ตำแหน่งผู้ดูแลพื้นที่มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันตามประเภทขององค์กร ในกลุ่มโรงพยาบาล มักใช้ชื่อตำแหน่งเช่น Customer Service Officer, Customer Service และ Healthcare Customer Service Supervisor สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการบริการลูกค้าในสถานพยาบาล

^{๓๓} ทำความเข้าใจพริตตีไม่ใช่แค่สวยหุ่นดีหน้าเป๊ะแต่ต้องมีอะไรมากกว่านั้น. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๖, จาก: <https://jelly.in.th/articles/Pretty-job>.

^{๓๔} จิตชิน จิตติสุขพงษ์, “Floor Supervisor มีอาชีพ,” สยามรัฐ. (๒๑ มีนาคม ๒๕๖๖): ๕.

สำหรับกลุ่มพื้นที่การเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงพิพิธภัณฑ์และศูนย์การเรียนรู้ทั้งของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน นิยมใช้ชื่อตำแหน่ง เช่น เจ้าหน้าที่นำชม เจ้าหน้าที่นำชมพิพิธภัณฑ์ เจ้าหน้าที่บริการวิชาการ และเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูล ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทในการให้ความรู้และข้อมูลแก่ผู้เข้าชมหรือผู้ใช้บริการ

ในกลุ่มร้านค้าขนาดใหญ่ นิยมใช้ชื่อตำแหน่งเช่น Customer Experience Supervisor และ Customer Experience Manager ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับลูกค้า มากกว่าเพียงแค่การให้บริการพื้นฐาน ความหลากหลายของชื่อตำแหน่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงวิวัฒนาการของบทบาทผู้ดูแลพื้นที่ที่ได้ขยายขอบเขตจากการเป็นเพียงพนักงานขายหรือผู้ให้บริการ ไปสู่การเป็นผู้จัดการประสบการณ์ของลูกค้าหรือผู้รับบริการอย่างครบวงจร ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในโลกธุรกิจปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ลูกค้าเป็นอย่างมาก

ผู้ดูแลพื้นที่มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ ๑๘ ที่เริ่มมีพนักงานขายทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมระหว่างผู้ซื้อกับสินค้า ผ่านยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่แนวความคิดบริการเริ่มมีความสำคัญมากขึ้น จนถึงทศวรรษ ๑๙๘๐ – ๑๙๙๐ ที่มีการปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพของพนักงานขายให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น และพัฒนามาสู่ยุคปัจจุบันที่ผู้ดูแลพื้นที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการประสบการณ์ลูกค้า และเป็นผู้ประสานงานระหว่างองค์กรกับลูกค้าหรือผู้รับบริการ ปัจจุบันผู้ดูแลพื้นที่ถือเป็นสื่อบุคคลที่สำคัญในการสร้างความประทับใจให้กับลูกค้า ลดช่องว่างด้านการบริการระหว่างพนักงานขายกับลูกค้า และส่งผลต่อความคาดหวังของลูกค้า ด้วยทักษะที่หลากหลายทั้งสมรรถนะทักษะ (Hard skills) และ จรณทักษะ (Soft skills) ที่เหมาะสมกับลักษณะงานและพื้นที่ที่รับผิดชอบ ผู้ดูแลพื้นที่จึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า และนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว

ผู้ดูแลพื้นที่ตบใจหทัยองค์กรสมัยใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑

ในศตวรรษที่ ๒๑ องค์กรต้องเผชิญกับสถานการณ์วิกฤตอันเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อโรคไวรัสโควิด – ๑๙ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ องค์กรจึงต้องพิจารณาถึงรูปแบบธุรกิจและแนวทางจัดการที่นำมาใช้เพื่อควบคุมการเติบโตขององค์กร และกระบวนการสร้างมูลค่า สิ่งสำคัญคือองค์กรไม่เพียงแต่มีส่วนร่วมในการรับมือกับภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจที่กำลังเกิดขึ้นเท่านั้น แต่ต้องเผชิญความท้าทายกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของตลาดที่มีความซับซ้อน และความต้องการของลูกค้ามีความหลากหลาย สิ่งเหล่านี้ทำให้องค์กรจำเป็นต้องพัฒนาโครงสร้างองค์กรให้มีความคล่องตัวมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็พร้อมทำงานเชิงรุกเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง และความผันผวนของตลาด

ด้วยเหตุนี้ความสามารถของผู้ดูแลพื้นที่ตบใจหทัยองค์กรในศตวรรษที่ ๒๑ ต้องมีทักษะที่หลากหลาย นอกเหนือจากการจัดการแบบดั้งเดิม ความสามารถหลักที่จำเป็นในปัจจุบันประกอบด้วย การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ความเป็นผู้นำที่เข้าอกเข้าใจ ความรู้ด้านกระบวนการทำงาน การส่งเสริมศักยภาพของพนักงาน และการมุ่งเน้นการพัฒนา และความปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง โดยมีความสามารถหลัก และความสามารถเพิ่มเติมสำหรับองค์กรในศตวรรษที่ ๒๑ ดังนี้

ความสามารถหลัก ประกอบด้วย ๑) ทักษะการสื่อสารและความสัมพันธ์ ผู้ดูแลพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องสื่อสารได้อย่างชัดเจน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และสร้างความไว้วางใจกับพนักงาน เพื่อให้การทำงานราบรื่น และสามารถแก้ไขปัญหาได้ทันท่วงที^{๑๕} ๒) การสนับสนุนที่เข้าอกเข้าใจ การมีความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจ และพร้อมสนับสนุนพนักงาน โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ท้าทาย ความสามารถในการปรับตัว และความเป็นมืออาชีพ ล้วนเป็นสิ่งจำเป็น^{๑๖} ๓) ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำงาน และความปลอดภัย ผู้ดูแลพื้นที่ต้องเข้าใจกระบวนการทำงานอย่างลึกซึ้ง มีความรู้เกี่ยวกับมาตรการความปลอดภัย และสามารถวางแผนจัดการงานได้ อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงรู้จักจัดการทั้งงานประจำและงานพิเศษ และสามารถดูแลความปลอดภัยในพื้นที่ทำงานเชิงป้องกันได้^{๑๗} และ ๔) การเพิ่มศักยภาพ และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ผู้ดูแลพื้นที่ในศตวรรษที่ ๒๑ ต้องสามารถเสริมพลังให้ทีมงาน ส่งเสริมให้พนักงานจัดการตนเองได้ และผลักดันการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยรวม และนำความคิดของพนักงานมาปฏิบัติได้จริง^{๑๘}

ความสามารถเพิ่มเติมสำหรับองค์กรในศตวรรษที่ ๒๑ ประกอบด้วย ๑) การฝึกอบรมและการพัฒนา ผู้ดูแลพื้นที่ควรพร้อมฝึกอบรม และพัฒนาทีมที่มีความหลากหลายของพนักงานภายในองค์กร โดยปรับวิธีการให้เหมาะสมกับระดับทักษะ และภูมิหลังที่หลากหลายของพนักงาน โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมที่มีพนักงานใหม่ยังไม่มีประสบการณ์^{๑๙} และ ๒) การส่งเสริมความหลากหลายและความเท่าเทียม การตระหนักถึงความหลากหลายความเท่าเทียมทางเพศ และการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมภายในทีมมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะพฤติกรรมของผู้ดูแลพื้นที่ที่สามารถส่งผลต่อความเท่าเทียม และจริยธรรมในที่ทำงานได้^{๒๐}

ผู้ดูแลพื้นที่ที่ตอบโจทยองค์กรสมัยใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ จำเป็นต้องมีทักษะที่หลากหลายเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจที่รวดเร็ว การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพถือเป็นทักษะสำคัญในการประสานงานระหว่างทีม และฝ่ายบริหาร ควบคู่กับความเป็นผู้นำที่เข้าอกเข้าใจจะช่วยสร้างความไว้วางใจนำไปสู่การสร้างทีมงานที่แข็งแกร่ง ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำงานและความปลอดภัยเป็นสิ่งจำเป็น รวมถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ทักษะการเพิ่มศักยภาพให้ทีมงาน และการส่งเสริม

^{๑๕} Johnston, V. et al., "Supervisor Competencies for Supporting Return to Work: A Mixed-Methods Study," *Journal of Occupational Rehabilitation* 25 (2015): 3-17.

^{๑๖} Gonsalvez, C. et al., "Supervisor versus self-assessment of trainee competence: Differences across developmental stages and competency domains," *Journal of clinical psychology* 79, 12 (2023): 2959-2973. [Online]. Retrieved 11 May 2025, from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/37688801/>

^{๑๗} Hardison, D. et al., "Identifying construction supervisor competencies for effective site safety," *Safety Science* 65 (2014): 45-53.

^{๑๘} Suzaki, K. et al., *The new shop floor management: empowering people for continuous improvement* (New York: The Free Press, 1993).

^{๑๙} Serpell, A. et al., "A competency-based model for construction supervisors in developing countries," *Personnel Review* 36 (2007): 585-602.

^{๒๐} Fuller, S. et al., "Women Managers and the Gender Wage Gap: Workgroup Gender Composition Matters," *Work and Occupations* 51, 3 (July 2024): pp. 325-361. [Online]. Retrieved 11 May 2025, from: <https://doi.org/10.1177/07308884231178314>

การพัฒนาอย่างต่อเนื่องก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน ตลอดจนความตระหนักในเรื่องความหลากหลาย ความเท่าเทียม และความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งทั้งหมดนี้จะช่วยให้ผู้ดูแลพื้นที่ที่สามารถนำทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความสำเร็จให้องค์กรได้

การวัดและประเมินคุณภาพบริการของผู้ดูแลพื้นที่

แนวคิดเกี่ยวกับการวัดและประเมินคุณภาพบริการเกิดขึ้นโดย Parasuraman, Zeithmal, & Berry^{๒๑} กล่าวไว้ในแนวคิดแบบจำลองเกี่ยวกับคุณภาพบริการ และการนำไปใช้สำหรับการวิจัยในอนาคต โดยเสนอแนวคิดการวัดและประเมินคุณภาพบริการออกเป็น ๑๐ ด้าน ได้แก่ ๑) ความเชื่อถือได้ (Reliability) ๒) การตอบสนอง (Responsiveness) ๓) สมรรถนะ (Competency) ๔) การเข้าถึง (Access) ๕) ความสุภาพ (Courtesy) ๖) ความไว้วางใจ (Credibility) ๗) การสื่อสาร (Communication) ๘) ความเข้าใจ/ความรู้ (Understanding/Knowing) ๙) ความปลอดภัย (Security) และ ๑๐) สิ่งที่จับต้องการ (Tangibles)

ในการกำหนดกรอบของความคาดหวัง และการรับรู้เกี่ยวกับการบริการของลูกค้า ต่อมา Parasuraman & Zeithmal^{๒๒} ได้ศึกษาคุณภาพการบริการ: มาตรฐานในการวัดการรับรู้ของผู้บริโภคเกี่ยวกับคุณภาพการบริการ พบว่า มีช่องว่างอยู่ ๕ ด้านเกี่ยวกับคุณภาพการบริการของผู้ให้บริการที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพการบริการของลูกค้า ได้แก่ ๑) สิ่งที่จับต้องการได้ (Tangibles) ๒) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) ๓) การตอบสนอง (Responsiveness) ๔) การเอาใจใส่ (Empathy) และ ๕) ความไว้วางใจ (Assurance)

คุณภาพการบริการ หรือ SERVQUAL คือ ช่องว่างของความคาดหวังและการรับรู้ของลูกค้าเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ จะเกิดขึ้นหลังจากลูกค้าเข้ารับบริการโดยจะนำสิ่งที่ได้รับบริการไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่คาดหวังก่อนการรับบริการเพื่อตัดสินคุณภาพการให้บริการ^{๒๓} คุณภาพการบริการเป็นสิ่งที่ผู้ดูแลพื้นที่ต้องตอบสนองให้มากกว่าความคาดหวังของลูกค้า เพื่อให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ เพราะผลลัพธ์จากการให้บริการที่เกิดขึ้นหลังจากให้บริการจะถูกลูกค้านำมาใช้ในการเปรียบเทียบ ๒ กรณี คือ ความพึงพอใจ และความไม่พึงพอใจ ถ้าลูกค้าได้รับการบริการมากกว่าสิ่งที่ลูกค้าคาดหวังจะนำไปสู่ความพึงพอใจ แต่ถ้าสิ่งที่ได้รับจากการบริการต่ำกว่าสิ่งที่ลูกค้าคาดหวังจะนำไปสู่ความไม่พึงพอใจของลูกค้า ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างความคาดหวังกับสิ่งที่ได้รับ ดังนั้นธุรกิจจึงต้องศึกษาโดยวัดและประเมินคุณภาพของผู้ดูแลพื้นที่ เป็นการค้นหาช่องว่างในใจของลูกค้า เพื่อผู้ดูแลพื้นที่จะได้นำช่องว่างดังกล่าวมาปรับปรุงการให้บริการ และสามารถตอบสนองให้กับลูกค้าได้อย่างตรงจุด ใน ๕ ด้าน ได้แก่^{๒๔}

^{๒๑} Parasuraman, A., Zeithmal, V.A. and Berry, L.L., "A conceptual model of service quality and its implications for future research," *Journal of Marketing* 49, 4 (1985): 41-50.

^{๒๒} Parasuraman, A. and Zeithmal, V.A., "SERVQUAL: a multiple-Item Scale for measuring consumer perceptions of service quality," *Journal of Retailing* 64, 1 (1988): 13-35.

^{๒๓} Pors, N.O., "Sampling of respondents and SERVQUAL studies," *The Bottom Line* 13, 2. [Online]. Retrieved 11 May 2025, from: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/bl.2000.17013baf.001/full/html>

^{๒๔} Kris Piroj. *SERVQUAL: Service Quality*. [Online]. Retrieved 28 January 2023, from: <https://greedisgoods.com/servqual-คือ/>

๑. สิ่งที่จับต้องได้ (Tangible) คือ คุณภาพของการบริการที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของการให้บริการ สิ่งที่ถูกค่าสามารถรับรู้ได้ด้วยสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การมองเห็น (Sight) การได้ยิน (Hearing) การได้กลิ่น (Smell) การลิ้มรส (Taste) และการสัมผัส (Touch) ตัวอย่างเช่น ความสะอาดภายในร้าน การตกแต่งร้าน บรรยากาศร้าน กลิ่นของร้าน เสียงเพลง เป็นต้น จะเห็นได้ว่าสิ่งที่จับต้องได้จะเกี่ยวข้องกับการรับรู้ของลูกค้า สร้างประสบการณ์รับรู้ที่ดีจะส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการของลูกค้านั่นเอง

๒. ความน่าเชื่อถือ (Reliability) คือ คุณภาพด้านการบริการที่น่าเชื่อถือ ผู้ให้บริการสามารถบริการลูกค้าได้ตามที่สัญญาไว้ ตัวอย่างเช่น โฆษณาทางโทรทัศน์ว่าให้บริการไม่เกิน ๑๕ นาที เมื่อลูกค้ามาเข้ารับบริการต้องสามารถให้บริการลูกค้าได้ภายใน ๑๕ นาที เป็นต้น สิ่งสำคัญของความน่าเชื่อถือ คือ ถ้าทำไม่ได้ตามที่สัญญาไว้บ่อยครั้ง จะส่งผลให้ลูกค้าเปลี่ยนใจไปใช้ผู้ให้บริการรายอื่นแทน

๓. การตอบสนอง (Responsiveness) คือ การตอบสนองของผู้ดูแลพื้นที่ต่อลูกค้า จะเกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับลูกค้า ผู้ดูแลพื้นที่ต้องตอบสนองโดยให้ความสนใจในการแก้ไขปัญหาให้กับลูกค้าได้ ตัวอย่างเช่น ลูกค้าเข้ารับการบริการในภัตตาคาร ผู้ดูแลพื้นที่ต้องรีบหาที่นั่งให้เมื่อลูกค้าเข้ามาในร้าน สีหน้าของผู้ดูแลพื้นที่ต้องเต็มใจให้บริการ สามารถตอบปัญหาเกี่ยวกับการบริการให้กับลูกค้าได้อย่างตรงจุด และตอบสนองกับอารมณ์ของลูกค้าที่กำลังโกรธได้อีกด้วย

๔. การเอาใจใส่ (Empathy) คือ การใส่ใจของผู้ดูแลพื้นที่ที่จะช่วยลูกค้าเมื่อเกิดปัญหาหลังการขาย หรือการรับบริการ ตัวอย่างเช่น บริษัทรับซ่อมแซมบ้านให้กับลูกค้าเรียบร้อยแล้ว แต่บ้านยังมีปัญหาจากการซ่อมแซมผิดพลาดของบริษัท บริษัทก็ควรกลับมาซ่อมแซมให้เรียบร้อยอย่างที่เราควรจะเป็นด้วยความรวดเร็ว เป็นต้น

๕. ความไว้วางใจ (Assurance) คือ สิ่งที่สร้างความไว้วางใจให้กับลูกค้าว่าจะได้รับคุณภาพการบริการที่ดีจากผู้ดูแลพื้นที่ ตัวอย่างเช่น หากผู้ดูแลพื้นที่ดูบริการได้คล่องแคล่ว ดูเก่ง ลูกค้าที่มาใช้บริการก็มั่นใจได้ว่าจะได้รับการบริการที่ดี เป็นต้น นอกจากนี้การสื่อสารที่ดีของผู้ดูแลพื้นที่ สามารถพูดได้ชัดเจน ตอบตรงคำถาม ก็จะช่วยสร้างความไว้วางใจให้กับลูกค้าได้ด้วยเช่นกัน

ปัจจัยที่ดีทั้ง ๕ ด้าน ในการวัดและประเมินคุณภาพการบริการที่นิยมจึงถูกนำมาใช้ในการประเมินผู้ดูแลพื้นที่ในสถานประกอบการต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจความต้องการของลูกค้าเป็นสิ่งที่องค์กรให้ความสำคัญ เนื่องจากคุณภาพการบริการมีส่วนในการสร้างคุณค่าให้กับลูกค้าจาก ความพึงพอใจที่ลูกค้าได้รับการตรงกับความต้องการหรือเหนือความคาดหวัง คุณภาพการบริการจึงถูกนำมาใช้เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน การทำความเข้าใจในลักษณะการบริการที่ดี จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาคุณภาพการบริการ

ภาพที่ ๑ Floor Supervisor for Modern Organization in the 21st Century

จากภาพที่ ๑ องค์ความรู้ที่ได้จากบทความนี้ มีขั้นตอนสำหรับผู้ดูแลพื้นที่ในการดำเนินงานในองค์กรสมัยใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ โดยสามารถอธิบายได้ ดังนี้

๑. การเตรียมความพร้อมให้กับผู้ดูแลพื้นที่มีทักษะทั้งสมรรถนะทักษะ (Hard skills) และจรรยาบรรณ (Soft skills) โดยสถาบันการศึกษาเป็นกลไกที่สำคัญที่มีบทบาทในการสร้างแรงงานที่มีคุณภาพสูงในการตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะองค์กรสมัยใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ ความท้าทายทางการศึกษา คือ การส่งมอบทรัพยากรมนุษย์ออกสู่สังคม โดยทรัพยากรมนุษย์เหล่านั้นสามารถสร้างคุณค่า และปรับตัวได้กับสภาพแวดล้อมสมัยใหม่ที่มีความผันผวน และไม่อาจคาดการณ์ได้ ตัวอย่างเช่น การแพร่ระบาดของเชื้อโรคไวรัสโควิด – ๑๙ ในช่วงการแพร่ระบาดเกิดภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผันผวน ไม่อาจคาดการณ์ได้ ดังนั้นผู้ดูแลพื้นที่ต้องมีความสามารถดูแลพื้นที่ภายในองค์กรสมัยใหม่ และรับมือกับสภาวะปกติใหม่ได้ด้วยจรรยาบรรณ (Soft skills) ได้แก่ บุคลิกภาพที่ดี ทักษะทางภาษาและการสื่อสาร การบริการที่เป็นเลิศ ทักษะการนำเสนอ และมนุษยสัมพันธ์ในการประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหา และสมรรถนะทักษะ (Hard skills) คือ การทำงานที่แตกต่างกันตามพื้นที่ที่ได้รับมอบหมาย ลักษณะงานโดยทั่วไปของผู้ดูแลพื้นที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลภาพรวมของพื้นที่เพื่อให้แน่ใจว่าสามารถจัดสรรงานในพื้นที่เหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม

๒. องค์กรสมัยใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นองค์กรที่คล่องตัวพร้อมทำงานเชิงรุกสามารถตอบสนองความต้องการต่อการเปลี่ยนแปลง และความผันผวนของตลาดได้ เป็นองค์กรที่มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลาเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจ จึงมีความความต้องการบุคลากรสำหรับการดูแลพื้นที่ภายในองค์กรให้สอดคล้องกับโครงสร้างขององค์กร และลักษณะงานที่มีความยืดหยุ่น ที่มีโครงสร้างองค์กรแบบแนวราบจึงมีพนักงานจำนวนมากที่ผู้ดูแลพื้นที่ต้องดูแล ให้คำปรึกษา และฝึกอบรม พร้อมออกแบบและสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่สามารถกระตุ้นให้พนักงานมีพลังในการทำงานร่วมกันเป็นทีม ทุกทีมเชื่อมโยงเข้าถึงกันผ่านการสื่อสาร และแบ่งปันความรู้เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจในการดำเนินงาน

ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลให้เกิดความร่วมมือ และความรวดเร็วในการบริการลูกค้าด้วยทีมงานที่มีประสิทธิภาพนี่จะเป็นที่พึงพอใจของลูกค้า มีการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการวางแผน การตัดสินใจ และควบคุมการบริหารได้ถูกต้อง รวดเร็ว สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างเหนือความคาดหวัง สร้างประสบการณ์ที่ดี เพื่อให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ และนำไปสู่ความภักดีต่อองค์กรในที่สุด นอกจากนี้ ผู้ดูแลพื้นที่ยังต้องคำนึงถึงความหลากหลายของพนักงานในองค์กร สามารถตอบโต้เหตุการณ์ต่าง ๆ ในการบริหารจัดการพนักงานที่มีความหลากหลายภายในองค์กรได้

๓. คุณภาพการบริการ หรือ SERVQUAL คือ ช่องว่างของความคาดหวัง และการรับรู้ของลูกค้าเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ คุณภาพการบริการจะเกิดขึ้นหลังจากที่ลูกค้าได้รับบริการ และนำประสบการณ์ที่ได้รับบริการนี้ไปเปรียบเทียบกับความคาดหวังก่อนการรับบริการ เพื่อตัดสินคุณภาพการให้บริการใน ๒ กรณี คือ ความพึงพอใจ และความไม่พึงพอใจ ถ้าลูกค้าได้รับบริการมากกว่าสิ่งที่ลูกค้าคาดหวังก็จะนำไปสู่ความพึงพอใจ แต่ถ้าสิ่งที่ให้บริการต่ำกว่าความคาดหวังก็จะนำไปสู่ความไม่พึงพอใจ จึงเกิดช่องว่างในใจลูกค้า ซึ่งผู้ดูแลพื้นที่จะนำช่องว่างดังกล่าวไปปรับปรุงการให้บริการ และตอบสนองลูกค้าได้อย่างตรงจุดใน ๕ ด้าน ได้แก่ สิ่งที่จับต้องได้ ความน่าเชื่อถือ การตอบสนอง การเอาใจใส่ และความไว้วางใจ

ดังนั้นผู้ดูแลพื้นที่ที่มีทักษะทั้ง จรณทักษะ (Soft skills) และ สมรรถนะทักษะ (Hard skills) มีความสามารถในการปรับตัวได้กับสภาพแวดล้อมสมัยใหม่ที่มีความผันผวน พร้อมทำงานเชิงรุก จึงเป็นที่ต้องการขององค์กรสมัยใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ ที่เข้ามาบริหารพื้นที่ภายใต้โครงสร้างองค์กรแบบแนวราบ และดูแลพนักงานจำนวนมากทั้งการให้คำปรึกษา ฝึกอบรม โดยคำนึงถึงความหลากหลายของพนักงานภายในองค์กร กระตุ้นพนักงานให้มีพลังในการทำงานที่รวมกันพร้อมกับใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการตอบสนองความต้องการของลูกค้า โดยพิจารณาจากช่องว่างของความคาดหวัง และการรับรู้ของลูกค้าเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ นำไปสู่การสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับลูกค้าเพื่อให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ และนำไปสู่ความภักดีต่อองค์กรในที่สุด

สรุป

ลูกค้าเปรียบดังผีเสื้อที่ไม่เคยให้ความภักดีกับสินค้าหรือองค์กรใด ๆ เนื่องจากผีเสื้อนั้นมีความซี้ระแวงพร้อมที่โยยบินหากพบโอกาสที่ดีกว่า^{๒๕} เมื่อเป็นเช่นนี้ องค์กรจึงต้องให้ความสำคัญกับลูกค้า โดยมองลูกค้าเป็นศูนย์กลาง (Customer Centric) เพื่อตอบสนองความต้องการ และความพึงพอใจของลูกค้าได้ด้วยการบริการ ดังนั้นผู้ดูแลพื้นที่ต้องลดช่องว่างที่เกี่ยวข้องกับการบริการที่ได้รับลงให้มากที่สุด ช่องว่างการบริการอาจเกิดจากการรับรู้ที่ไม่ตรงกันระหว่างผู้ดูแลพื้นที่กับลูกค้า ส่งผลต่อความคาดหวังของลูกค้าเกิดความคลาดเคลื่อนในการนำเสนอบริการที่ไม่เป็นไปตามคาดหวังจึงส่งผลให้ลูกค้าไม่พึงพอใจ

องค์กรที่เข้าใจความต้องการของลูกค้าจึงพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว เพราะมูลค่าขององค์กรอยู่ที่ลูกค้า ผู้ดูแลพื้นที่ควรมีทักษะทั้งสมรรถนะทักษะ (Hard skills) และจรณทักษะ (Soft skills) ควบคู่กันไป ทักษะต่าง ๆ

^{๒๕} O'Dell, Susan M. and Pajunen, Joan A., *The Butterfly Customer: Capturing the Loyalty of Today's Elusive Consumer* (Toronto: John Wiley & Sons Canada, 2000).

เหล่านี้จะช่วยผู้ดูแลพื้นที่ที่สามารถออกแบบ และสร้างประสบการณ์โดยผสมผสานแนวคิดในเรื่องความรู้สึก (Sensory) และสุนทรียะ (Aesthetics) มาใช้ทำให้เกิดประสบการณ์ทางกายภาพ (Physical Experience) ผ่านทางการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ได้แก่ การมองเห็น (Sight) การได้ยิน (Hearing) การได้กลิ่น (Smell) การลิ้มรส (Taste) และการสัมผัส (Touch)^{๒๖} เพราะผู้ดูแลพื้นที่ถือเป็นจุดสัมผัส (Touch Point) ที่สำคัญ การมอบประสบการณ์ผ่านบริการที่มีคุณภาพต้องอยู่บนพื้นฐานการสร้างประสบการณ์ที่จับต้องได้ของผู้ดูแลพื้นที่ บรรยากาศเป็นมิตร เกิดมาจากรอยยิ้ม คำทักทาย บุคลิกภาพที่ดีในการดูแล เอาใจใส่ลูกค้า อย่างใกล้ชิด ไม่ตรีจิตช่วยดูแล เห็นอกเห็นใจลูกค้า อ่อนน้อม จริใจ สดใส แปลกใหม่ ไม่เคยพบมาก่อน รู้สึกปลอดภัย ไร้กังวลผ่านการให้บริการ

ดังนั้นผู้ดูแลพื้นที่จึงบริการลูกค้าด้วยการมอบประสบการณ์การบริการลูกค้าภายในพื้นที่อย่างยอดเยี่ยม ผ่านการมีส่วนร่วม เป็นบริการเชิงรุกเพื่อสร้างความพึงพอใจในทุกครั้งที่มีการปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าโดยการมีส่วนร่วมของลูกค้าทุกคน และสามารถแสดงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มอบให้กับลูกค้า สามารถจัดการข้อร้องเรียนเพื่อให้ลูกค้าทุกคนเกิดความมั่นใจว่าจะได้รับบริการที่มีคุณภาพ และมีการติดตามผลการร้องเรียนอย่างใกล้ชิด เพื่อรักษาความจงรักภักดีของลูกค้า ผู้ที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้ดูแลพื้นที่ต้องมีทักษะที่จำเป็นดังที่กล่าวมาข้างต้น เพราะปัจจุบันลูกค้ามีความคาดหวังสูงกว่าที่เคยมีมา จึงเป็นการแข่งขันหลักในการมอบประสบการณ์ที่ดีให้กับลูกค้าซึ่งเป็นรากฐานของความจงรักภักดีของลูกค้าและเปรียบเสมือนคำสัญญาที่จะบอกกับลูกค้าว่าจะให้ความสำคัญกับลูกค้าเหนือสิ่งอื่นใด^{๒๗}

บรรณานุกรม

- จิตชิน จิตติสุขพงษ์. “Floor Supervisor มืออาชีพ.” สยามรัฐ. ๗๓, ๒๕๐๓๐ (๒๑ มีนาคม ๒๕๖๖): ๕.
ทำความเข้าใจพริตตี้ไม่ใช่แค่สวยหุ่นดีหน้าเป๊ะแต่ต้องมีอะไรมากกว่านั้น. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๖, จาก: <https://jelly.in.th/articles/Pretty-job>.
 พิชญ์สินี พุทธิวิศรี และศุภศิริ บุญประเวช. “Floor Supervisor มนุษย์บริการมืออาชีพ ที่จับใจ.” สยามรัฐ. ๗๓, ๒๕๐๒๐ (๗ มีนาคม ๒๕๖๖): ๕.
 ภาวิณี ทองแย้ม. “ความสำคัญของคุณภาพการบริการต่อความสำเร็จของธุรกิจ.” วารสารเกษมบัณฑิต. ๑๘, ๑ (๒๕๖๐): ๒๑๙-๒๓๒.
 ศิโรจน์ ผลพันธิน. อธิการบดีมหาวิทยาลัยสวนดุสิต. สัมภาษณ์, ๑ กันยายน ๒๕๖๕.
 สุขุม เฉลยทรัพย์. “Floor Supervisor ๑ ใน งานบริการ ที่มาแรง!.” สยามรัฐ. ๗๓, ๒๔๙๙๒ (๒๖ มกราคม ๒๕๖๖): ๕.

^{๒๖} พิชญ์สินี พุทธิวิศรี และศุภศิริ บุญประเวช, “Floor Supervisor มนุษย์บริการมืออาชีพ ที่จับใจ,” สยามรัฐ, (๗ มีนาคม ๒๕๖๖): ๕.

^{๒๗} จิตชิน จิตติสุขพงษ์, “Floor Supervisor มืออาชีพ,” สยามรัฐ, (๒๑ มีนาคม ๒๕๖๖): ๕.

- Fuller, S. et al. “Women Managers and the Gender Wage Gap: Workgroup Gender Composition Matters.” **Work and Occupations**. 51, 3 (July 2024): pp. 325-361. [Online]. Retrieved 11 May 2025, from: <https://doi.org/10.1177/07308884231178314>
- Gonsalvez, C. et al. “Supervisor versus self-assessment of trainee competence: Differences across developmental stages and competency domains.” **Journal of clinical psychology**. 79, 12 (2023): 2959-2973. [Online]. Retrieved 11 May 2025, from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/37688801/>
- Gourav, Madhuri. **Floor Supervisor Essential Duties in Call Center Management**. [Online]. Retrieved 11 May 2025, from: <https://convin.ai/blog/floor-supervisor>.
- Hardison, D. et al. “Identifying construction supervisor competencies for effective site safety.” **Safety Science**. 65 (2014): 45-53.
- Indeed. **What is a floor supervisor?**. [Online]. Retrieved 28 January 2023, from: <https://ca.indeed.com/career-advice/finding-a-job/floor-supervisor>
- Johnston, V. et al. “Supervisor Competencies for Supporting Return to Work: A Mixed-Methods Study.” **Journal of Occupational Rehabilitation**. 25 (2015): 3-17.
- Kris Piroj. **SERVQUAL: Service Quality**. [Online]. Retrieved 28 January 2023, from: <https://greedisgoods.com/servqual-คือ/>
- Longman Dictionary of Contemporary English**. [Online]. Retrieved 28 January 2023, from: <https://www.ldoceonline.com/>
- Martin, Charles L. “The History, Evolution and Principles of Services Marketing: Poised for The New Millennium.” **Marketing Intelligence & Planning**. 17, 7 (1999): 324-328.
- O’Dell, Susan M. and Pajunen, Joan A. **The Butterfly Customer: Capturing the Loyalty of Today’s Elusive Consumer**. Toronto: John Wiley & Sons Canada, 2000.
- Oxford Learner’s Dictionaries**. [Online]. Retrieved 28 January 28 2023, from: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>
- Parasuraman, A. and Zeithmal, V.A. “SERVQUAL: a multiple-Item Scale for measuring consumer perceptions of service quality.” **Journal of Retailing**. 64, 1 (1988): 13-35.
- Parusuraman, A., Zeithmal, V.A. and Berry, L.L. “A conceptual model of service quality and its implications for future research.” **Journal of Marketing**. 49, 4 (1985): 41-50.
- Pors, N.O. “Sampling of respondents and SERVQUAL studies.” **The Bottom Line**. 13, 2. [Online]. Retrieved 11 May 2025, from: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/bl.2000.17013baf.001/full/html>

- Sahu, Promod K. and Ruat, Kishore Chand. **Salesmanship and Sales Management**. New Delhi: Vikas, 2003.
- Serpell, A. et al. “A competency-based model for construction supervisors in developing countries.” **Personnel Review**. 36 (2007): 585-602.
- Suzaki, K. et al. **The new shop floor management: empowering people for continuous improvement**. New York: The Free Press, 1993.

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ นครพนม
ในฐานะแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้
The H.M. Queen Sirikit 60th Birthday Commemoration National Library, Nakhon Phanom,
as a learning resource supporting the city of learning initiative

พิมพิกา ะวาร^๑
Pimpika Wasan

Received: 11 April 2025

Revised: 2 June 2025

Accepted: 4 June 2025

บทคัดย่อ

นครพนมมีเป้าหมายในการพัฒนาจังหวัดนครพนม ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๘๕) ได้กำหนดแผนการดำเนินงานด้านสังคมที่จะพัฒนานครพนมให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ และเป็นหนึ่งในพื้นที่เป้าหมายการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา แก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาให้กลายเป็นศูนย์ หรือ Thailand Zero Dropout โดยมีเป้าหมายพัฒนารูปแบบการค้นหาคู่มือช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบระดับตำบล เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นให้กลุ่มเป้าหมาย นำเด็กและเยาวชนเหล่านี้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาอีกครั้ง หนึ่งในปัจจัยจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา คือ ทรัพยากรที่ช่วยขับเคลื่อนการดำเนินการ ซึ่งแหล่งเรียนรู้เป็นทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำเนินการ หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ นครพนม เป็นหนึ่งในแหล่งเรียนรู้ของจังหวัดนครพนม และพื้นที่ใกล้เคียง บทความนี้จึงขอเสนอบทบาทของหอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ นครพนมที่ช่วยขับเคลื่อน และส่งเสริมให้นครพนมเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

คำสำคัญ: เมืองแห่งการเรียนรู้, แหล่งเรียนรู้, ห้องสมุด Learning City

^๑ บรรณารักษ์ปฏิบัติการ หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ นครพนม สำนักศิลปากรที่ ๙ อุบลราชธานี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม อีเมล: wpimpika@hotmail.com

Librarian, Practitioner Level, The H.M. Queen Sirikit 60th Birthday Commemoration National Library, Nakhon Phanom, The 9th Regional Office Fine Arts, Chiang Mai, Fine Arts Department, Ministry of Culture E-mail: wpimpika@hotmail.com

Abstract

Nakhon Phanom's 20-year development goal (2023-2042) includes a social development plan to transform the province into a learning city and a key area for driving area-based education management to reduce educational inequality. This initiative aims to address the issue of out-of-school children and youth, striving to achieve “Thailand Zero Dropout”. The objective is to develop a model for identifying, caring for, and assisting out-of-school children and youth at the sub-district level, creating flexible learning opportunities and reintegrating them into the education system.

One of the crucial factors in area-based education management to reduce educational inequality is the availability of resources. Learning resources are essential for this endeavor., The H.M. Queen Sirikit 60th Birthday Commemoration National Library, Nakhon Phanom, serves as a vital learning resource for Nakhon Phanom and its neighboring areas.

This article highlights the role of the National Library, Nakhon Phanom branch, in supporting the province's vision of becoming a learning city and fostering lifelong learning among its human resources.

Keywords: Learning City, Learning Resources, Library

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นหนึ่งในปัจจัยสู่การพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้าทัดเทียมกับประเทศอื่น ๆ เมื่ออ้างอิงตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๑๓ กล่าวถึงเป้าหมายในการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลการพัฒนาแห่งอนาคต โดยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการพัฒนาคนในสังคมให้สามารถเรียนรู้ และพัฒนาสมรรถนะให้ได้ตลอดเวลา^๒ เมื่อโลกก้าวสู่ยุคดิจิทัล ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วขึ้นในทุกมิติ ส่งผลให้ค้นพบความรู้ใหม่ในระยะเวลาที่สั้นลง การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงไม่จำกัดในระบบการศึกษาเท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญมากขึ้นต่อโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ดังนั้น เพื่อสร้างโอกาสในการเกิดการเรียนรู้ในทุกรูปแบบที่ไม่จำกัดเพียงการเรียนรู้ภายในสถานศึกษา แต่ยังรวมไปถึงการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จากชุมชน ที่ทำงาน พื้นที่สาธารณะ และการศึกษารูปแบบ แพลตฟอร์มออนไลน์ จึงเกิดเป็นแนวคิด “เมืองแห่งการเรียนรู้” (Learning City) ที่ทุกคนสามารถเข้าถึง การเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับแนวทาง (UNESCO Institute for Lifelong Learning- UIL) ที่จัดตั้ง เครือข่ายระดับโลกด้านเมืองแห่งการเรียนรู้ของยูเนสโก (The UNESCO Global Network of Learning

^๒ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: https://www.nesdc.go.th/download/Plan13/Doc/Plan13_Final.pdf

Cities – GNLC)^๓ โดยเล็งเห็นศักยภาพของท้องถิ่นจำนวนมากทั่วโลก เพื่อพัฒนาการศึกษาในระดับท้องถิ่น สร้างความเสมอภาคทางการศึกษา และให้ประชาชนทุกช่วงอายุ และทุกภาคส่วนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ถือเป็นแนวทางการพัฒนาที่ได้รับการยอมรับจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เริ่มต้นในปี ๒๕๕๘ โดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจำนวน ๑๗ เป้าหมาย เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยหนึ่งในเป้าหมายของสหประชาชาติ คือ การพัฒนาการศึกษาที่มีคุณภาพ (Quality Education) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆ ให้ยั่งยืนต่อไป^๔

คุณสมบัติหลักของเมืองแห่งการเรียนรู้ (UNESCO) มีดังนี้

๑. ประโยชน์ประการสำคัญจากการส่งเสริมเมืองแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย ๓ ประการ ได้แก่ ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจและการรวมกลุ่มทางสังคม การพัฒนาทางเศรษฐกิจและความรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๒. คุณลักษณะสำคัญที่จะนำไปสู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย ๖ ประการ ได้แก่ การเรียนรู้ในระบบการศึกษาแบบบูรณาการ การส่งเสริมการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน การเรียนรู้ในสถานที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนรู้ และการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเข้มแข็ง

๓. เงื่อนไขสำคัญที่เป็นพื้นฐานการสร้างเมืองแห่งความรู้ ประกอบด้วย ๓ ประการ ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นมีความมุ่งมั่นและความเข้มแข็ง การบริหารเมืองและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย การจัดสรรและบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวอย่างเมืองแห่งการเรียนรู้

ปัจจุบันประเทศไทยได้รับการขึ้นทะเบียนเมืองแห่งการเรียนรู้รวมทั้งสิ้น ๑๐ เมือง ได้แก่ เชียงราย (เป็นสมาชิกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๒), เชียงใหม่ ภูเก็ต ฉะเชิงเทรา (เป็นสมาชิกเมื่อปี ๒๕๖๓), สุโขทัย พะเยา หาดใหญ่ (เป็นสมาชิกปี พ.ศ. ๒๕๖๕) และในปี ๒๕๖๗ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ขอนแก่น ยะลา^๕ โดยจังหวัดที่มีความโดดเด่นด้านห้องสมุดที่สนับสนุนการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ ได้แก่

๑. ฉะเชิงเทรา ได้รับการคัดเลือกให้อยู่ในเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๓ จากสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยูเนสโก เมืองฉะเชิงเทราได้กำหนดวิสัยทัศน์ ‘เมืองสวยงามน่าอยู่’ ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์ที่ครอบคลุมการพัฒนาในทุกด้านคือ สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และการศึกษา โดยกระจายโอกาสทางการศึกษาไปในทุกช่วงวัย

^๓ อติศักดิ์ กันทะเมืองลี, พรณพพร บุญแปง และนิรมล เสรีสกุล. กรุงเทพฯ: ศูนย์ความเป็นมหานครแห่งการเรียนรู้. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: <https://theurbanis.com/insight/09/04/2021/4431>

^๔ สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. ฉะเชิงเทรา: เมืองแห่งการเรียนรู้ ศักยภาพของท้องถิ่นไทยในระดับสากล. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: <https://research.eef.or.th/city-of-learning-thailand-at-the-international-level/>

^๕ ยูเนสโก เผยรายชื่อ ๓ จังหวัดในไทย ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกเมืองแห่งการเรียนรู้ระดับโลก. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘, จาก: <https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/2764921>

และทุกเพศอย่างเสมอภาคกันโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และผลักดันให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ เทศบาลเมืองฉะเชิงเทราได้จัดตั้ง ‘ศูนย์การเรียนรู้เมืองฉะเชิงเทรา’ หรือ Knowledge Center of Chachoengsao (KCC) ขึ้น ร่วมสำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (TK Park) และภาคีเครือข่ายอื่น ๆ เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่เข้ามาให้ความรู้ด้านสาธารณสุข และกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ซึ่งมีพันธกิจในการลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างโอกาสทางการศึกษา เสนอแนะและสนับสนุนด้านนโยบายในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้เกิดรูปธรรมผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตระหนักถึงปัญหาด้านการศึกษาในท้องถิ่นเป็นอย่างดี ภายใต้การนำของผู้นำท้องถิ่นที่มีวิสัยทัศน์ เพื่อให้เกิดการกระจายองค์ความรู้ และขยายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ สร้างการมีส่วนร่วมให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนในพื้นที่อย่างทั่วถึง โดยมีหลัก ๓ ประการคือ การบริการสาธารณะ (Public Service) การให้บริการออนไลน์ (Online Service) และการบริการในพื้นที่ (Onsite Service) เพื่อสนองต่อความต้องการ และพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ วัตถุประสงค์ของนโยบายเมืองแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา คือการผลักดันให้เกิด ‘การเรียนรู้ตลอดชีวิต’ ที่มุ่งเน้นมากกว่าการพัฒนาด้านการศึกษา แต่คือการพัฒนาศักยภาพคนให้มีคุณภาพไปพร้อมกัน พร้อมทั้งต้องการพาเมืองแห่งนี้ไปสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะในอนาคตอีกด้วย^๖

๒. ยะลา โดยจังหวัดยะลาได้กำหนดกลยุทธ์การเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ใน ๔ ระดับ ได้แก่ การสำรวจความต้องการ การวางแผน การมอบหมายบุคลากรหลัก และการติดตามผล ซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการเมืองแห่งการเรียนรู้ยะลา โดยแผนด้านการเรียนรู้ในระยะสั้นมีจุดมุ่งเน้น คือ การทำความเข้าใจกับความต้องการในการเรียนรู้ที่หลากหลายของทุกชุมชน และสร้างพื้นที่การเรียนรู้สีเขียวที่เข้าถึงได้โดยใช้ทรัพยากรของเทศบาล เช่น รถโรงเรียนและรถรางเมือง เป้าหมายระยะยาว ได้แก่ การเปลี่ยนยะลาให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้อัจฉริยะ โดยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน และการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี ภายใต้กรอบ GNLC ของ UNESCO ยะลาให้ความสำคัญกับความร่วมมือที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การไม่แบ่งแยก และแนวปฏิบัติที่ยั่งยืน เพื่อจัดการกับความท้าทายด้านการศึกษา และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โครงการที่น่าสนใจมีแนวปฏิบัติที่โดดเด่น และประสบความสำเร็จ ได้แก่ โครงการห้องสมุดมนุษย์ (Human Library) ซึ่งมีการประชุมสภากาแฟทุกเดือน และมีการตรวจสอบสุขภาพสำหรับผู้เรียน เป็นเวทีสำหรับการสนทนาระหว่างกลุ่มทางสังคมที่หลากหลาย มีส่วนช่วยในการประเมินความต้องการในการเรียนรู้ของผู้ใช้บริการห้องสมุดในท้องถิ่น โครงการเน้นรูปแบบการเรียนรู้ที่ไร้ขีดจำกัดในสภาพแวดล้อมที่ยั่งยืน และยังส่งผลให้ผู้เรียนเข้ารับการศึกษาในโรงพยาบาลน้อยลง^๗

^๖ สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. ฉะเชิงเทรา: เมืองแห่งการเรียนรู้ ศักยภาพของท้องถิ่นไทยในระดับสากล. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: <https://research.eef.or.th/city-of-learning-thailand-at-the-international-level/>

^๗ ทวารัฐ สุตบุตร. คิดเห็นแชร์ : ยะลา เมืองแห่งการเรียนรู้. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: https://www.matichon.co.th/economy/news_4461831

บทบาทของห้องสมุดที่ช่วยส่งเสริมให้กลายเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้

การเรียนรู้ของคนในยุคดิจิทัลรวดเร็ว และข้ามข้อจำกัดของเวลา สามารถเข้าถึงองค์ความรู้มหาศาลทุกที่ทุกเวลา ผ่านทุกอุปกรณ์การสื่อสาร ทำให้คนเข้าห้องสมุดน้อยลง และหนังสือเป็นสื่อที่หลายคนไม่เลือกใช้งาน แต่การเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศออนไลน์มีค่าใช้จ่ายมาก การมีห้องสมุดสาธารณะจึงเป็นอีกหนึ่งแหล่งเรียนรู้สำหรับคนในสังคมสามารถใช้ประโยชน์ และเข้าถึงองค์ความรู้เป็นพื้นที่สำคัญที่ส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ เพราะเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ในแขนงต่าง ๆ ไว้ด้วยกัน อีกทั้งเปิดกว้างให้ผู้ที่สนใจสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง^๔ ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการ เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า หนังสือ และความรู้ทำให้คนเรามีพัฒนาการที่ดีขึ้น การมีห้องสมุดสำหรับทุกคนย่อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ประเทศที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างฟินแลนด์ และออสเตรเลีย เล็งเห็นว่าห้องสมุดสาธารณะคือพื้นที่สำคัญในการสร้างต้นทุนของสังคมสำหรับชาวเมือง ห้องสมุดของทั้งสองประเทศคือพื้นที่ที่เป็นมากกว่าสถานที่เพื่อนั่งอ่านหนังสือ แต่เป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ และการใช้ชีวิตที่มีไว้ให้ทุกคน

ห้องสมุดในประเทศไทยใช้แนวคิดห้องสมุดมีชีวิตเป็นระยะเวลามากกว่าสิบปี ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของห้องสมุด และแหล่งเรียนรู้ ยกตัวอย่างเช่น TK Park ได้เปิดพื้นที่การเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้คนเข้ามาเรียนรู้ ช่วยผลักดันพัฒนา และสร้างสรรค์พื้นที่แหล่งเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของคนทุกวัย นอกจากการให้บริการหนังสือ ยังมีกิจกรรมครอบคลุมในทุกช่วงวัย เช่น วัยเด็กเน้นการเรียนรู้ เสริมสร้างพัฒนาการที่เหมาะสมตามช่วงวัย กลุ่มคนทำงาน เน้นกิจกรรมส่งเสริมการคิด สร้างแรงบันดาลใจ ผู้สูงอายุเน้นเรื่องการรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy) ให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีในปัจจุบัน เพื่อมุ่งสู่การเป็นต้นแบบพื้นที่พัฒนาศักยภาพคนไทย ทั้งนี้หนึ่งในเป้าหมายสำคัญคือ ลดความเหลื่อมล้ำทางการเรียนรู้ โดยการขยายพื้นที่การเรียนรู้ ออกสู่ต่างจังหวัด และบริการ TK Read ห้องสมุดดิจิทัลสาธารณะที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีทรัพยากรสารสนเทศออนไลน์ที่หลากหลาย และส่งเสริมระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด^๕

บริบทแหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น องค์การปกครองท้องถิ่นหลายแห่งปรับปรุงห้องสมุด และแหล่งเรียนรู้ให้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคน และคุณภาพการศึกษาการเรียนรู้ ทำให้ห้องสมุดหลายจังหวัดมีบทบาทต่อการพัฒนาคนในพื้นที่มากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมาจากความสามารถของผู้บริหารท้องถิ่น และผู้เกี่ยวข้องในการทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมแสวงหาความรู้ และความต้องการของผู้ใช้บริการในพื้นที่ ตลอดจนวิสัยทัศน์ที่เล็งเห็นบทบาทความสำคัญ และแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นกับห้องสมุด และแหล่งเรียนรู้ในโลกยุคใหม่ เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย

^๔ นวพร เต็งประเสริฐ และชรัณ ลาภบริสุทธิ์. ห้องสมุด: หนึ่งในพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของเมือง. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘, จาก: <https://theurbanis.com/public-realm/04/03/2022/6210>

^๕ นฤมล ทับปาน. TK Park พื้นที่ลดความเหลื่อมล้ำทางการเรียนรู้ ที่ชวนทุกคนมาอ่าน คิด และลงมือทำ: กิตติรัตน์ ปิติพานิช ผอ. สถาบันอุทยานการเรียนรู้. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘, จาก: <https://thepotential.org/playground/tk-park/>

ตลอดจนเท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นตามแนวคิดในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญา โดยใช้ห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเมือง เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้และสร้างสรรค์^{๑๐}

บทบาทหอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฉัตรนครพนมที่ส่งเสริมการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้

จากเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดนครพนม ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๘๕) ได้กำหนดแผนการดำเนินงานด้านสังคมที่จะพัฒนานครพนมให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ ตามประเด็นการพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต เพื่อสร้างความสุขอย่างยั่งยืน ด้วยการยกระดับ และขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ของจังหวัดนครพนมที่จะนำไปสู่เมืองที่น่าอยู่ สอดคล้องกับแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ของยูเนสโก (The UNESCO Global Network of Learning Cities - GNLC)^{๑๑} ประกอบกับนครพนมเป็น ๑ ใน ๒๕ จังหวัดเป้าหมายของนโยบาย “Thailand Zero Dropout เด็กทุกคนต้องได้เรียน” ของรัฐบาล กลุ่มเป้าหมายของนโยบายนี้คือเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษาโดยเชื่อมโยงฐานข้อมูลทุกมิติ สร้างระบบส่งต่อพาเด็กและเยาวชนกลับสู่การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และสร้างเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ของประเทศไทย^{๑๒} โดยนครพนมมีการพัฒนารูปแบบการค้นหาคู่มือช่วยเหลือเด็ก และเยาวชนนอกระบบระดับตำบล เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาด้วยการศึกษาที่ยืดหยุ่น และส่งเสริมการเรียนรู้ตามศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายก่อตั้งหอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ นครพนม ของพลเอกมานะ รัตนโกเศศ ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๒-๒๕๓๓ เพื่อส่งเสริมให้มีแหล่งค้นคว้าที่ดี มีศูนย์รวบรวม และอนุรักษ์หนังสือไทยโบราณ ตลอดจนเอกสารสิ่งพิมพ์ของท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน^{๑๓}

ต่อมา ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ครบ ๕ รอบ หอสมุดแห่งชาติจึงแสดงถึงความจงรักภักดี ด้วยการสร้างสาธารณประโยชน์ จึงจัดทำโครงการจัดตั้งหอสมุดแห่งชาติสาขาขึ้น ๓ แห่ง คือที่จังหวัดนครพนม ตรัง และสงขลา และได้รับพระราชทานพระราชานุญาตให้ใช้ชื่อว่า หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ นครพนม และใช้อาคารศาลากลางจังหวัดนครพนมหลังเก่าเป็นอาคารที่ทำการของหอสมุดแห่งชาติ นครพนม^{๑๔} โดยมีพันธกิจ ดังต่อไปนี้

๑. สำรวจ รวบรวมจัดหา จัดเก็บ วิเคราะห์หมวดหมู่ จัดทำรายการ จัดทำฐานข้อมูล จัดการข้อมูลท้องถิ่น เอกสารโบราณ อนุรักษ์ และสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศ

^{๑๐} สิตานัน อนันตรังสี. ห้องสมุดที่ไม่ใช่ “ห้องเงียบ” แต่คือพื้นที่สร้างนิเวศการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของพลเมือง. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: <https://theurbanis.com/public-realm/15/02/2021/4125>

^{๑๑} สำนักงานจังหวัดนครพนม. แผนพัฒนาจังหวัดนครพนม (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) ฉบับทบทวนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: http://www2.nakhonphanom.go.th/files/com_news_struct/2025-02_7b9b968999ef63c.pdf

^{๑๒} กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. ๒๕ จังหวัดเดินหน้า Thailand Zero Dropout เชื่อม ส่งต่อข้อมูลเด็กนอกระบบ-เด็กตกหล่นกลับเข้าสู่การศึกษายืดหยุ่นมีทางเลือก. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: <https://flexiblelearning.eef.or.th/article-2349/>

^{๑๓} มูลนิธิสารานุกรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน (เล่มที่ ๖) (กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๔๒).

^{๑๔} สำนักหอสมุดแห่งชาติ, ๑๐๐ ปี หอสมุดแห่งชาติ (กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดแห่งชาติ, ๒๕๔๘).

๒. ศึกษาค้นคว้า วิจัยงานวิชาการ ด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ หนังสือ อักษร และเอกสารโบราณในเขตพื้นที่ และรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ

๓. ให้บริการการอ่าน ศึกษาค้นคว้า และสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน แก่ผู้ใช้บริการ ทุกช่วงวัย และสำรวจวัดความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ

๔. ให้คำปรึกษา แนะนำ ฝึกอบรมงานวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

๕. วางแผนพัฒนาหอสมุดแห่งชาติในเขตพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐานสากล

๖. ประสานงานกับสำนักหอสมุดแห่งชาติส่วนกลางในการเผยแพร่ และกำหนดเลขมาตรฐานสากล ประจำหนังสือ (ISBN) และเลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร (ISSN)^{๑๕}

จากพันธกิจหลักของหอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ นครพนม สนับสนุนการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ ด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

๑. บริการสารสนเทศ ได้แก่ บริการนำชมให้กับผู้ใช้บริการ และหน่วยงานภายนอก เช่น การศึกษาดูงานของหน่วยงานต่าง ๆ การทัศนศึกษาของโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย บริการตอบคำถาม และช่วยการค้นคว้า เป็นต้น หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ นครพนมเป็นหนึ่งในแหล่งเรียนรู้ของจังหวัดนครพนมที่สนับสนุนการเรียนรู้ในระบบการศึกษาแบบบูรณาการ รวมถึงช่วยลดค่าใช้จ่ายของผู้ใช้บริการ และลดอุปสรรคในการเข้าถึงความรู้ของประชาชนได้ เนื่องจากการใช้บริการหอสมุดฯ ไม่มีค่าใช้จ่าย

๒. ทรัพยากรสารสนเทศ หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ นครพนมเก็บรวบรวม สิ่งพิมพ์ ประเภทต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของจังหวัดนครพนม นอกจากนี้ยังเก็บรวบรวมเอกสารโบราณ ได้แก่ คัมภีร์ไบเบิล สมุดไทย หนังสือหายาก และสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดนครพนม รวมถึงทรัพยากรสารสนเทศออนไลน์ สามารถเข้าใช้งานผ่านคอมพิวเตอร์สื่อบันทึกที่มีให้บริการหรือเข้าใช้งานผ่านเว็บไซต์ nlt.go.th โดยฐานข้อมูลที่ให้บริการเป็นฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ทั้งภาษาไทย และต่างประเทศ ฐานข้อมูลวารสารและหนังสือพิมพ์ ฐานข้อมูลหนังสือหายากของสำนักหอสมุดแห่งชาติ และกรมศิลปากร รวมทั้งสิ้น ๑๐ ฐานข้อมูล ทรัพยากรสารสนเทศประเภทนี้ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้บริการที่ไม่สามารถเข้ามาใช้บริการที่หอสมุดฯ ได้

๓. พื้นที่ให้บริการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ ห้องอนุรักษ์หนังสือที่รวบรวมสื่อ และสิ่งพิมพ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็ก นิทรรศการภาพเก่าเล่าเรื่องเมืองนครพนม จัดแสดงภาพเก่าที่เล่าประวัติศาสตร์ของจังหวัดนครพนม และ NLT Smart Library@NL Nakhon Phanom ที่จัดตั้งในปี ๒๕๖๓^{๑๖} เพื่อสนองนโยบายประเทศไทย ๔.๐ ลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและสร้างโอกาสเข้าถึงบริการของภาครัฐ ตามแนวคิดห้องสมุดไร้หนังสือของหอสมุดแห่งชาติ เน้นการให้บริการการอ่านด้วยเทคโนโลยีผ่านช่องทางออนไลน์^{๑๗}

^{๑๕} กรมศิลปากร. หอสมุดแห่งชาติ เฉลิมพระเกียรติหอสมุดแห่งชาติ นครพนม. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘, จาก: <https://www.finearts.go.th/main/view/8711-หอสมุดแห่งชาติ-เฉลิมพระเกียรติหอสมุดแห่งชาติ-นครพนม>

^{๑๖} สำนักหอสมุดแห่งชาติ. รายงานประจำปี ๒๕๖๓. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘, จาก: <https://www.nlt.go.th/ebook/812-รายงานประจำปี-2563>

^{๑๗} หอสมุดแห่งชาติเปิดบริการ NLT Smart Library ห้องสมุดไร้หนังสือ สร้างโอกาสเข้าถึงข้อมูล-บริการภาครัฐ. สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: <https://www.prachachat.net/general/news-233767>

ด้วยแนวคิด Co-Working Space พื้นที่สำหรับประชาชนทุกช่วงวัยใช้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ทำการบ้าน ทำงาน อ่านหนังสือ ประชุมกลุ่ม เป็นต้น เป็นการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนการเข้าถึงการเรียนรู้ของประชาชน

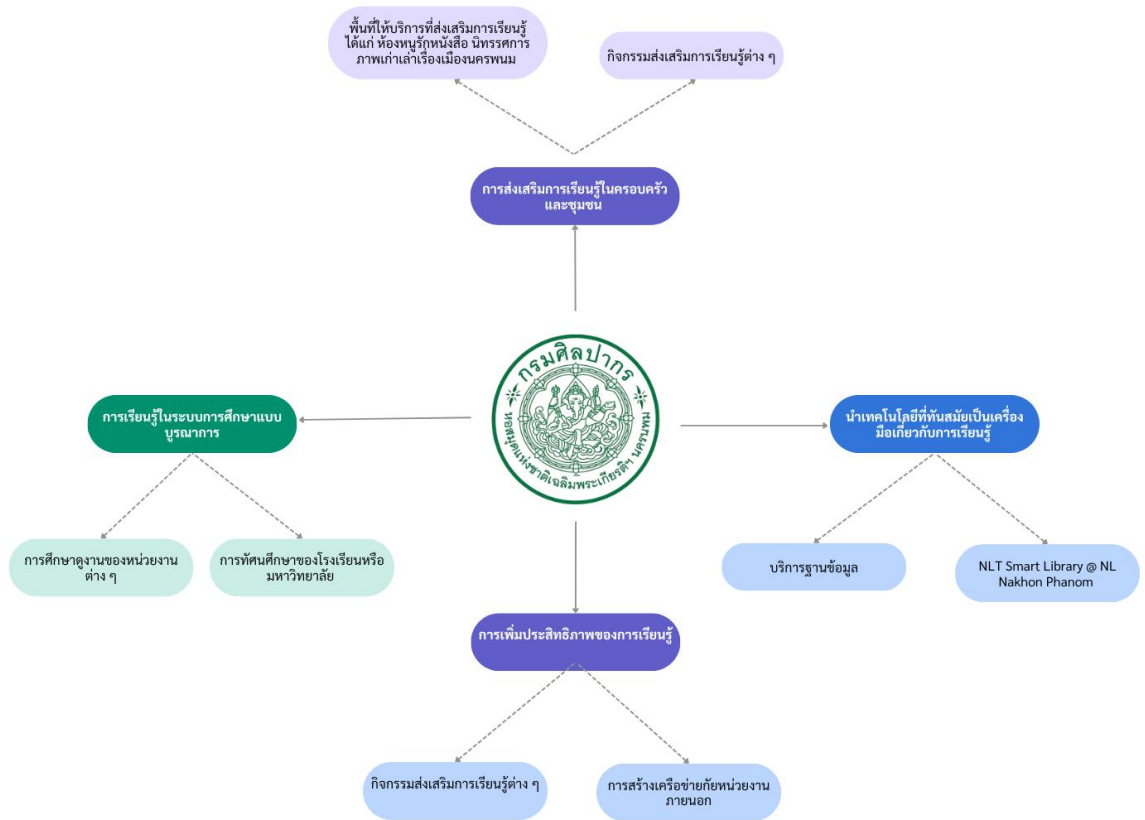
๔. ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ทางหอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ นครพนม จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ เช่น โครงการส่งเสริมและพัฒนาหอสมุดแห่งชาติเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต โครงการส่งเสริมการอ่านให้กับนักเรียนและนักศึกษา ทั้งภายในหอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ นครพนม และร่วมกับหน่วยงานภายนอก ได้แก่ กิจกรรมเผยแพร่องค์ความรู้ Knowledge Map “คน เคลื่อน เมือง” ในธีมสุนทรียศาสตร์ x ศิลป์ จัดโดยสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) ร่วมกับ นครเรืองแสง กลุ่มคนสร้างสรรค์จังหวัดนครพนม^{๑๘} และงานนครกราฟต์ จัดโดย “ปิดเทอมสร้างสรรค์” ร่วมกับกลุ่มคนเคลื่อนเมืองและภาคีเครือข่าย^{๑๙} รวมถึงหอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ นครพนมสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของหน่วยงานภายนอก เช่น เสวนาวิชาการและนิทรรศการ “เรื่อง การอนุรักษ์ย่านเมืองเก่าในเขตเทศบาลเมืองนครพนม” การอบรมเชิงปฏิบัติการ “เรื่อง การจัดทำบันทึกเหตุการณ์สำคัญเพื่อจัดทำเอกสารจดหมายเหตุ” เสวนาเวทีชาวบ้าน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของการกระตุ้นให้ประชาชนทุกช่วงวัยเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่ตนเองสนใจ

๕. ด้านเครือข่าย หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ นครพนมทำบันทึกข้อตกลงความเข้าใจ (MOU) การส่งเสริมการอ่านเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดนครพนม^{๒๐} เพื่อสร้างความร่วมมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนต่อไปในภายภาคหน้า

^{๑๘} สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน). OKMD ร่วมกับ นครเรืองแสง จัดกิจกรรมพัฒนาแผนที่ความรู้ “คนเคลื่อนเมือง” จังหวัดนครพนม ในธีมสุนทรียศาสตร์ x ศิลป์. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘, จาก: <https://www.okmd.or.th/news/organization/5809/>

^{๑๙} โยชิตา แก้วบุญญากรษ์. บรรยากาศงาน “นครกราฟต์” พื้นที่เรียนรู้และสร้างสรรค์เพื่อเด็กและเยาวชน. สืบค้นเมื่อ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๘, จาก: <https://thainews.prd.go.th/regionnews/news/view/1146432/?bid=1>

^{๒๐} วริศรา พงศ์สุภา. การทำบันทึกข้อตกลงความเข้าใจ (MOU) การส่งเสริมการอ่านเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดนครพนม เพื่อพัฒนาคนไทยทุกคนในทุกช่วงวัยให้ “ฉลาดรู้ ฉลาดคิด ฉลาดทำ” สืบค้นเมื่อ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๘, จาก: <https://www.sesaonkp.go.th/archives/27228>

ภาพที่ ๑ บทบาทการดำเนินงานของหอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ นครพนมเพื่อส่งเสริมเมืองแห่งการเรียนรู้

บทสรุป

จากพันธกิจของหอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ นครพนม หนึ่งในแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ได้ด้วยบทบาท และหน้าที่ในการรวบรวมจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ ตลอดจนให้บริการสารสนเทศอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้หอสมุดฯ มีทรัพยากรสารสนเทศหลากหลายรูปแบบ และพร้อมให้บริการทั้งภายในหอสมุดฯ และบริการออนไลน์ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการการเรียนรู้ตลอดเวลา รวมถึงขยายโอกาสให้ผู้ที่อยู่ห่างไกลสามารถเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ที่ต้องการได้ ด้านพื้นที่หอสมุดฯ เป็นพื้นที่สำหรับประชาชนทุกช่วงอายุได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดกิจกรรม และสร้างสรรค์ผลงานร่วมกัน พร้อมทั้งช่องทางการติดต่อสื่อสาร และประชาสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์ที่ช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถประชาสัมพันธ์ข่าวสาร กิจกรรม และให้บริการออนไลน์กับประชาชน ถือเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้บริการนำไปสู่การสร้างชุมชนการเรียนรู้ต่อไป สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดด้านการพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิตเพื่อสร้างความสุขอย่างยั่งยืน ด้วยแนวทางการพัฒนาที่ส่งเสริม พัฒนา และยกระดับคุณภาพการศึกษา

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดนครพนม ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๘๕) ให้ “นครพนมเมืองแห่งความสุขและการเรียนรู้ เคียงคู่เศรษฐกิจสีเขียว”^{๒๑}

ถึงแม้ว่าหอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ นครพนมจะมีบริการสารสนเทศ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาและรูปแบบที่หลากหลาย พร้อมดำเนินบทบาทตามเป้าหมายเมืองแห่งการเรียนรู้ ประชาชนยังคงเสนอแนะการเพิ่มกิจกรรมให้มากขึ้น และครอบคลุมทุกช่วงวัยของประชาชน ด้านทรัพยากรมีข้อเสนอให้เพิ่มจำนวนหนังสือที่ทันสมัย สื่ออื่นที่เสริมการเรียนรู้ เช่น บอร์ดเกม ของเล่น เสริมพัฒนาการเด็ก เป็นต้น ด้านการประชาสัมพันธ์ของหอสมุดฯ ยังขาดประสิทธิภาพ ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ใกล้เคียงยังไม่ทราบถึงการให้บริการและกิจกรรมของหอสมุดฯ อีกประการหนึ่ง คือความไม่สะดวกในการเข้าถึงหอสมุดฯ เนื่องจากจังหวัดนครพนมไม่มีขนส่งสาธารณะ ถึงแม้สถานที่ตั้งของหอสมุดฯ ใกล้เคียงกับโรงเรียนระดับประถมและมัธยม รวมถึงสถานที่ราชการหลายแห่ง ถือว่าเป็นอีกอุปสรรคในการเข้าถึงหอสมุดและการบริการ และด้านเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีพันธกิจส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น โรงเรียนบริเวณใกล้เคียงหอสมุดฯ มหาวิทยาลัยนครพนม หน่วยงานที่มีประชาชนเข้ามาติดต่อราชการ เป็นต้น เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างชุมชนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของประชาชน ประชาสัมพันธ์บริการ และทรัพยากรสารสนเทศให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง และผลักดันให้จังหวัดนครพนมเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ตามเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. หอสมุดแห่งชาติ เฉลิมพระเกียรติหอสมุดแห่งชาติ นครพนม. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘, จาก: <https://www.finearts.go.th/main/view/8711-หอสมุดแห่งชาติ-เฉลิมพระเกียรติหอสมุดแห่งชาติ-นครพนม>
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. กสศ. ระดมพลังเครือข่ายการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ ขับเคลื่อนโมเดลเมืองแห่งการเรียนรู้ ตอบโจทย์การศึกษายืดหยุ่น. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: <https://www.eef.or.th/news-151024/>
- ๒๕ จังหวัดเดินหน้า Thailand Zero Dropout เชื่อม ส่งต่อข้อมูลเด็กนอกระบบ-เด็กตกหล่น กลับเข้าสู่การศึกษายืดหยุ่นมีทางเลือก. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: <https://flexiblelearning.eef.or.th/article-2349/>
- Area – based Education (ABE). [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: <https://www.eef.or.th/wp-content/uploads/2024/09/2.ชุดความรู้-ABE.pdf>

^{๒๑} สำนักงานจังหวัดนครพนม. แผนพัฒนาจังหวัดนครพนม (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) ฉบับทบทวนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: http://www2.nakhonphanom.go.th/files/com_news_struct/2025-02_7b9b968999ef63c.pdf

- ฉัตรชนก ชโลธร. จากห้องสมุดมีชีวิต สู่ต้นแบบพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและความฝันทุกรูปแบบ ให้เข้าถึงคนทุกที่ทุกวัย. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘, จาก: <http://readthecloud.co/tk-park-library/>
- ทวารัฐ สุตะบุตร. คิดเห็นแชร์ : ยะลา เมืองแห่งการเรียนรู้. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: https://www.matichon.co.th/economy/news_4461831
- ทัศนีย์ แซ่ลิ่ม. พัฒนาเมือง ด้วยห้องสมุดมีชีวิต ภูมิทัศน์การพัฒนาแนวใหม่ จากวิสัยทัศน์ผู้บริหารท้องถิ่น. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘, จาก: <https://www.thekommon.co/pattanamung-livinglibrary/>
- นฤมล ทับปาน. TK Park พื้นที่ลดความเหลื่อมล้ำทางการเรียนรู้ ที่ชวนทุกคนมาอ่าน คิด และลงมือทำ: กิตติรัตน์ ปิติพานิช ผอ.สถาบันอุทยานการเรียนรู้. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘, จาก: <https://thepotential.org/playground/tk-park/>
- นพพร เต็งประเสริฐ และชรัณ ลาภบริสุทธิ์. ห้องสมุด: หนึ่งในพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของเมือง. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘, จาก: <https://theurbanis.com/public-realm/04/03/2022/6210>
- ยูเนสโก เผยรายชื่อ ๓ จังหวัดในไทย ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกเมืองแห่งการเรียนรู้ระดับโลก. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘, จาก: <https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/2764921>
- โยชิตา แก้วบุญญากรษ์. บรรยายภาพงาน “นครกราฟต์” พื้นที่เรียนรู้และสร้างสรรค์เพื่อเด็กและเยาวชน. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๘, จาก: <https://thainews.prd.go.th/regionnews/news/view/1146432/?bid=1>
- วรศรา พงศ์สุภา. การทำบันทึกข้อตกลงความเข้าใจ (MOU) การส่งเสริมการอ่านเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดนครพนม เพื่อพัฒนาคนไทยทุกคนในทุกช่วงวัยให้ “ฉลาดรู้ ฉลาดคิด ฉลาดทำ”. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๘, จาก: <https://www.sesaonkp.go.th/archives/27228>
- สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. จะเชิงเทรา: เมืองแห่งการเรียนรู้ ศักยภาพของท้องถิ่นไทยในระดับสากล. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: <https://research.eef.or.th/city-of-learning-thailand-at-the-international-level/>
- มูลนิธิสารานุกรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน (เล่มที่ ๖). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๔๒.
- สำนักงานจังหวัดนครพนม. แผนพัฒนาจังหวัดนครพนม (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ฉบับทบทวนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: http://www2.nakhonphanom.go.th/files/com_news_struct/2025-02_7b9b968999ef63c.pdf
- สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน). OKMD ร่วมกับ นครเรืองแสง จัดกิจกรรมพัฒนาแผนที่ความรู้ “คนเคลื่อนเมือง” จังหวัดนครพนม ในธีมสุนทรียศาสตร์ x ศิลป์. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘, จาก: <https://www.okmd.or.th/news/organization/5809/>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓.

[ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: https://www.nesdc.go.th/download/Plan13/Doc/Plan13_Final.pdf

สำนักหอสมุดแห่งชาติ. ๑๐๐ ปี หอสมุดแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดแห่งชาติ, ๒๕๔๘.

----- . รายงานประจำปี ๒๕๖๓. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘, จาก: <https://www.nlt.go.th/ebook/812-รายงานประจำปี-2563>

สิตานัน อนันตรังสี. ห้องสมุดที่ไม่ใช่ “ห้องเงียบ” แต่คือพื้นที่สร้างนิเวศการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของพลเมือง. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: The Urbanis by UDDC: <https://theurbanis.com/public-realm/15/02/2021/4125>

หอสมุดแห่งชาติเปิดบริการ NLT Smart Library ห้องสมุดไร้หนังสือ สร้างโอกาสเข้าถึงข้อมูล-บริการภาครัฐ. สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: <https://www.prachachat.net/general/news-233767>

อดิศักดิ์ กันทะเมืองลี, พรรณปพร บุญแปง และนิรมล เสรีสกุล. กรุงเทพฯ: สู่การเป็นมหานครแห่งการเรียนรู้. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: The urbanis by UDDC: <https://theurbanis.com/insight/09/04/2021/4431>

The Urbanis. เมืองแห่งการเรียนรู้คืออะไร เมื่อการเรียนรู้ > การศึกษา. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: <https://theurbanis.com/public-realm/03/11/2020/3817>

TK Park. เปลี่ยนทุกเมืองให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ สร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ทุกเมือง. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: https://www.tkpark.or.th/tha/articles_detail/1651231619312/เปลี่ยนทุกเมืองให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ สร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ทุกเมือง

A reflection of the intellectual achievement of Professor Direk Jayanama in his personal book collection donated to the Thammasat University Library

*Benjamin Ivry*¹

*Arocha Laorukwong*²

Received: 22 April 2025

Revised: 13 June 2025

Accepted: 16 June 2025

Abstract

The aim of this article is to make international researchers more aware of resources that clarify the literary inspiration of Direk Jayanama, a key figure in Thai history. This is reflected through his personal library, which consists of 382 volumes on history, political science, diplomacy, spirituality, ethics, and literature.

Students and instructors may benefit from these books which constitute an intellectual portrait of the human ideals that may have inspired Direk's accomplishments as a public servant and statesman. To add to a general understanding of the intellectual motives and achievements of one of the distinguished participants in modern Thai history, future research on Direk Janayama and his work might consider this documentation now available for scholarly investigation at the Faculty of Political Science, Thammasat University Library.

Challenges to preserving and maintaining this collection, as well as a road map for future maximum public benefit, are presented.

Keywords: Direk Janayama, Direk Janayama Library, Collection of Direk Jayama Library, Personal collection

¹ University Expert in English Language and International Exchange, Thammasat University Library E-mail: ibenjamin@tu.ac.th

² Librarian, Professor Direk Jayanama Library, Thammasat University Library E-mail: arocha.l@tu.ac.th

Introduction: A life of public service

A generous gift of books from the personal collection of a Thai statesman, diplomat, and educator, may help researchers today better understand his achievements.

After the death in 1967 at age 62 of Direk Jayanama, his working library of books on history, political science, diplomacy, spirituality (especially Buddhism), ethics, and literature was donated by his family to the Thammasat University Library in Bangkok.³

Fig. 1 Professor Direk Jayanama,
Former Dean of the Faculty of Political Science, Thammasat University

His personal collection is now shelved in the Direk Jayanama Library, Faculty of Political Science, Thammasat University. Students and instructors may benefit from these books which constitute an intellectual portrait of the ideals that may have motivated Professor Direk's accomplishments as a public servant and statesman.

This article aims to make international researchers more aware of these resources that may potentially add to a general understanding of one of the distinguished

³ Between 1938 and 1941, Direk Jayanama was called to the Bar in 1928, following in the footsteps of his father, a Supreme Court justice; he later joined the Ministry of Justice. Direk Jayanama served as first Deputy and then Foreign Minister of Thailand. In 1942 he was named Thai Ambassador to Tokyo, and after his return to Thailand in 1943, he was Foreign Minister until August 1944, when he retired from public life to work for the Free Thai (Seri Thai) resistance movement. After the war, Direk was named Thailand's Finance Minister, Foreign Minister, Deputy Prime Minister, Ambassador to England and later Ambassador to West Germany and to Finland. He also became a law lecturer and later Dean of the Faculty of Political Science at Thammasat University. In addition, he was a noted author of books on Thailand and the Second World War as well as collections of introductory speeches and articles about different aspects of Thai culture.

participants in modern Thai history. Since the collection does not include other informational resources such as documents, letters, or journal articles, the books must speak for themselves.

According to one longtime friend, Direk “cherished and believed in human dignity. It was an affront to his dignity to serve under a military dictatorship” which “constituted a betrayal of the promise of democracy to the people.”⁴

Yet he remained on cordial terms with Field Marshal Plaek Phibunsongkhram, known as Phibun in the West, a politician and military officer who served as the 3rd prime minister of Thailand from 1938 to 1944 and again from 1948 to 1957.

Despite repeatedly refusing to be appointed to roles in the Phibun governments, Direk retained the leader’s esteem. It has been alleged that his survival during fraught times of war and dictatorship in Thailand was “because the powers-that-be perceived him as weak and therefore non-threatening. He was always polite and well-mannered. He was a Buddhist gentleman with ample moral courage and inner strength...he valued simplicity, humility, and honesty.”⁵

There is no doubt about Direk’s devotion to Buddhism, the subject of a number of his speeches and articles. As Siamese ambassador, he was elected vice president of the London Buddhist Society. Yet his endurance through many career challenges may have also been partly due to the knowledge and expertise he acquired from an informative group of books on history and political science that are now in the Direk Janayama Library of Thammasat University.

How these books may have helped furnish the internal fortitude required for his life challenges may be a subject for future researchers.

Collection management and services

Currently, the collection is restricted to in-library use only. To better understand how the books are being utilized, librarians plan to collect usage statistics. These statistics will help guide future services related to the Direk Jayanama Collection, such as promoting it to encourage greater consultation.

⁴ Sulak Sivaraksa, *Conflict, Culture, Change: Engaged Buddhism in a Globalizing World* (Boston: Wisdom Publications, 2005), 126.

⁵ Ibid., pp. 126-7.

The books are fully catalogued in the Thammasat University Library system, which uses Library of Congress classification as a local classification system.

Fig. 2 Professor Direk Jayanama Library

Fig. 3 Direk Jayanama Collection
at Professor Direk Jayanama Library

One possible future model for dissemination of these texts the Direk Jayanama Collection might be to make digital services accessible exclusively to library users onsite, enhancing access while preserving the integrity of the collection.

This approach would follow the precedent of The National Chengchi University (NCCU) Library in Taiwan, which offers a digital archive website for rare books and special collections housed at NCCU. Users may ask librarians for permission to view the physical books and may access digital files only within the local library network. Remote access outside the NCCU library is not permitted.⁶

Concepts for generalized approaches may be obtained from case studies of other Asian collections of personal libraries in terms of challenges faced by the National Library of Malaysia in acquiring the rare collection and promoting it to the public, in addition to such issues as preserving, managing, and appreciating the delicate items.⁷ Ultimately, the considerable effort required for such collections is worthwhile due to the historical and cultural insights they represent nationally and internationally.

⁶ Librarian of the National Chengchi University Libraries. Interview, 6 November 2024.

⁷ Nordin, Nordiana Mohd, Nasharudin, Nurhidayah and Mohd Zaki, Faddliza, "Rare and personal collections at National Library of Malaysia," *JENDELA : Buletin Perpustakaan* 8 (2016): 11-19.

Other comparable private collections of books may be found at the Universiti Malaya Library, which houses the Za'ba Collection, Ungku Aziz Collection, Ibrahim Ya'kob Collection, M.G.Swift Collection, and Mohd Taib Collection.⁸

Arguably, these local, mid-sized Asian collections are more representative of the issues involved in successfully exploiting the books once owned by Direk Janayana donated to the Thammasat University Library than vaster, better funded repositories of personal collections farther away, such as the British Library or the Library of Congress in the United States of America.

Setting aside abundant examples of collections of manuscripts and other documents, published and unpublished, of noted authors, which may be seen in the Private Papers Collection of the National University of Singapore or the Mr. Yeh Jung-Chung Special Collection of the National Tsing Hua University Library, personal libraries and book collections offer closer parallels to the Direk Janayama collection.

For example, the University of Tokyo Library System preserves the Gakken Collection, Katei Collection, Nanki Collection, Ogai Collection, Seishu Collection, and Tanaka Yoshio Collection, among many others on diverse subject matter.⁹ These may likewise provide approaches to preserving and publicizing personal book collections of noteworthy Thai scholars and public servants, and should merit further comparative study for organizational and display techniques and strategies. The Special Collections division of Keio University¹⁰ and Waseda University¹¹ offer further examples.

In terms of specific Thammasat University Library regulations, the library's donation policy is available on its website. Donated books should be in good condition, undamaged, with no broken spines, loose pages, mold or mildew, or handwritten annotations that would impose substantial conservation costs (exceptions may be made for rare or unique material)¹². Following the policy, books of historical value are selected for the library's

⁸ Universiti Malaya. **Special Collection**. [Online]. Retrieved 25 May 2025, from: <https://umlib.um.edu.my/special-collection>

⁹ University of Tokyo Library System. **Special Collections**. [Online]. Retrieved 25 May 2025, from: https://www.lib.u-tokyo.ac.jp/en/library/contents/about/all_collection.

¹⁰ Keio University Libraries. **Rare Materials / Special Collections**. [Online]. Retrieved 25 May 2025, from: <https://www.lib.keio.ac.jp/en/collection/index.html>

¹¹ Waseda University Library. **Special Collections**. [Online]. Retrieved 25 May 2025, from: <https://www.waseda.jp/library/en/collections/special-collections/>

¹² Thammasat University Library. **Book Donation**. [Online]. Retrieved 25 May 2025, from: https://library.tu.ac.th/bbs/content/94_564

Rare Book Collection. Among personal collections, the library accepts books donated from individuals who have worked to improve the library and the university, except for volumes damaged beyond repair. After the selection process, the books are sent to the Cataloging Division for classification under the Library of Congress system.

Preserved with respect for the contributions to Thai history of their former owner as well as the intrinsic interest of the books themselves, the physical condition of the Direk Jayanama Collection is deteriorating.

Many books have yellowed pages, and some have insect damage. Currently, librarians in the bookbinding division are repairing these books by creating new covers, rebinding them, and reinforcing torn or insect-damaged pages using mulberry paper. Additionally, the library employs insect extermination methods to prevent further damage.

Most of the books in the collection are long out of print, and would be unobtainable today, or only at high prices that are beyond today's restricted university library acquisition budgets.

The books may be used only in the library due to their deteriorated physical condition. The English-language volumes are not available for digital access due to copyright restrictions, but some Thai-language books have been digitized in the Thammasat University Digital Collection. Downloaded full-text files that are not under the copyright of Thammasat University will be accessible for only 30 days due to copyright issues.¹³

Data on all of the books is available in the university library system. Users may search for books from the Direk Jayanama Collection on the library website, and the system displays the location of the bookshelf where the collection is stored. However, the books are marked as “Not for Loan,” so that readers understand that they are for reference use exclusively.

The management of personal collections in the context of modern libraries and archives extends beyond the scope of preservation or physical storage. It should be oriented towards transforming such collections into in-depth information that may be effectively used across academic, social, and cultural domains. The development of a strategic roadmap for integrating this information in contemporary library systems thus represents

¹³ Thammasat University Library. **Policy for full text file service.** [Online]. Retrieved 29 May 2025, from: https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/index/fulltextService

a critical approach for promoting the relevance of personal collections at both public and inter-institutional levels.

Phase 1: Preservation and digitization. The process should begin with an assessment of the informational value of the collection, followed by a systematic digitization effort. This should employ widely accepted metadata standards, such as Dublin Core or METS. Consideration must also be given to the use of durable long-term file formats and the creation of multiple backup copies to prevent data loss.

Phase 2: Data structuring and access. After digitization, the data should be structured to support efficient retrieval, categorization, and semantic linking. This includes the implementation of authority control, the development of in-depth subject headings, and the consistent assignment of keywords. The collection may then be disseminated through digital repository platforms, such as the Thammasat University Digital Collection, or linked to union catalogs of other institutions to enable broader accessibility and cross-institutional integration.

Phase 3: Integration with contemporary information technologies. To enable personal collections to play an active role in the digital humanities domain, it is essential to integrate the principles of Linked Open Data with existing metadata frameworks. This approach allows for interoperability with external systems such as Wikidata, Virtual International Authority File (VIAF), and cultural research databases, facilitating broader data exchange and semantic connectivity. Moreover, the development of research-support tools - such as interactive timelines, network visualizations, and Artificial Intelligence/ Natural Language Processing (AI/NLP) applications for automatic content extraction - may further enhance the analytical value and usability of the collections in academic and cultural research contexts.

Books in the collection

A number of research studies have documented how the personal book collections of noteworthy public figures may provide insights on their professional activities.¹⁴ While case studies have been published on personal book collections of intellectuals in

¹⁴ The Library. **The Library on Private Libraries**. [Online]. Retrieved 14 November 2024, from: https://academic.oup.com/library/pages/Library_on_Private_Libraries

Thailand, from Chamkad Balankura to Benedict Anderson¹⁵, any speculation on direct, specific influence from previous reading on subsequent activity remains largely moot.¹⁶

Many books that Direk would cherish during an eminent public career were in English. Notably, his collection does not feature volumes in other foreign languages, except for a beginning grammar in French. This largely monolingual approach belies an avid interest in political history and diplomacy in Italy, Germany, and Spain, with several books on each country in English.

Included are volumes on political history, diplomacy, economics, memoirs, biographies, philosophy and ethics, literature, culture, and self-help. There are also a few titles that may be categorized under the heading of humor and entertainment, giving a rare glimpse into light-hearted relaxation in the life of a highly serious public servant.

The largest portion of the Direk Jayanama Collection pertains to world history and history of Europe, Asia, Africa, Australia, New Zealand. Within this class, the most common subclass is Asia. The second most represented class is political science, followed by history of America – United States.

Mostly, his own personal library reinforced his lifelong beliefs in public service.

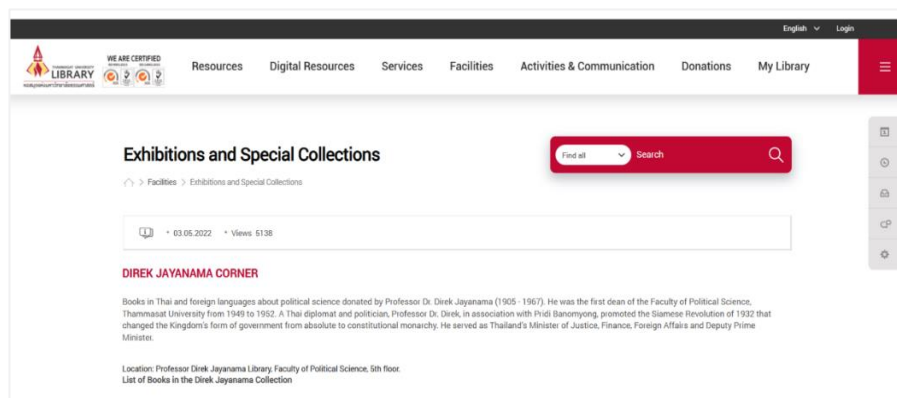

Fig. 4 Exhibitions and Special Collections: Direk Jayanama Corner and List of Books in the Direk Jayanama Collection

Adapted from: https://library.tu.ac.th/bbs/content/94_657

¹⁵ Ivy, Benjamin and Pajongruk Samcharoen, "Donation by the Family of Chamkad Balankura to the Pridi Banomyong Library, Thammasat University," *Journal of Multidisciplinary Academic Research and Development (JMARD)* 6, 3 (2024): 11–20.

¹⁶ Ivy, Benjamin, and Phimphakwan Thananopparit, "Examining the Personal Library of a Political Scientist and Researcher on Nationalism and the ASEAN Community: Donations by Professor Benedict Anderson to the Charnvit Kasetsiri Room of the Pridi Banomyong Library, Thammasat University," *Journal of Multidisciplinary Academic Research and Development (JMARD)* 4, 1 (2022): 1–12.

On political science

Dedicated to the notion of societal freedom, Direk titled his essay collection “Thailand the land of the free.”¹⁷ He argued that an informed, involved citizenry is required for democracy to flourish. One critique of American public apathy and ignorance on United States (U.S.) foreign policy owned by Direk identifies U. S. intelligence missteps in Asia.¹⁸

Maintaining ideals of the primacy of human rights is urged in another book owned by Direk, “Human Rights and World Order: The Struggle for Human Rights in the United Nations.”¹⁹ Among numerous books on Asia, Direk clearly prioritized those revealing Western perspectives, as if to better comprehend foreign views.²⁰

Anticipating the policies and actions of foreign governments was especially urgent in the case of potential enemies, and among the Axis Powers of World War II. Direk collected books not just about Japan, where he was stationed, but also Italy.

And so, the diaries of Benito Mussolini’s son-in-law Gian Galeazzo Ciano, who served as Foreign Minister in Mussolini’s government before being executed by firing squad after opposing his father-in-law, are included among Direk’s books. Realizing where political failures went wrong complements meditation on societal ideals.²¹

Thus, Direk also collected “Japan in world politics” by the journalist and propagandist Kiyoshi Kawakami, who would later attempt to whitewash the Japanese military and economic invasion of China and Manchuria, purportedly to save China from chaos and disintegration.²²

Another study in Direk’s collection is by a leading Japanese political scientist, Masamichi Rōyama, an apologist for fascism and Imperialism in Japan during the 1930s.²³

By contrast, there is also a memoir by the Japanese diplomat Mamoru Shigemitsu, who was appointed Minister of Foreign Affairs three times during and after World War II

¹⁷ Direk Jayanama, **Thailand: The Land of the Free** (Bonn: Royal Thai Embassy, 1960).

¹⁸ Lederer, William J, **A Nation of Sheep** (New York: W.W. Norton & Company, 1962).

¹⁹ Moskowit, Moses, **Human rights and world order the struggle for human rights in the United Nations** (New York: Oceana Publications, 1958).

²⁰ Cheng, T'ien-hsi, **China moulded by Confucius: The Chinese way in Western light** (London: Stevens and Sons, 1946.).

²¹ Ciano, Galeazzo, conte, **The Ciano diaries, 1939-1943: the complete, unabridged diaries of Count Galeazzo Ciano, Italian Minister for Foreign Affairs, 1936-1943** (Garden City, N.Y.: Doubleday and Company, 1946).

²² Kawakami, Kiyoshi Karl, **Japan in world politics** (New York: Macmillan, 1917).

²³ Royama, Masamichi, **Foreign policy of Japan: 1914-1939** (Westport, Conn.: Greenwood Press, 1941).

and Deputy Prime Minister. Although Shigemitsu opposed the militarists in his homeland and failed in attempts to avoid the U.S.-Japan conflict through negotiation, he was tried and convicted as a war criminal in the postwar era.

Such vagaries make the ability to evaluate the ups and downs of any political career a matter of survival. Small wonder that Direk also had among his books an account by Edward Turnour, 6th Earl Winterton, an Irish peer and British politician who served as a Member of Parliament for 47 years, being at different times the youngest and oldest member of the House of Commons.²⁴

In his own longevity in the context of Thai politics, Direk retained the esteem of leaders from a wide range of different political factions, from the militarist Phibun to Pridi Banomyong, noted for his socialist ideals.

All valued his acumen and insight, the result of diligent study in addition to innate intelligence and experience.

A master of diplomacy

Even more extensive than Direk's collection of books on history and political science, those on diplomacy were evidently useful for his diplomatic assignments as well as the classes he would later teach at Thammasat University.

As founder of the diplomacy studies program at Thammasat that later expanded into an international relation department, he collected books on many angles and aspects of diplomacy. Many of these are still instructive today for students, although they are long out of print.

The varied trajectories recounted in these volumes imply that as one American diplomat implied, the job requires humane perceptiveness about a variety of people, as much a matter of temperament as of training.²⁵ Sulak Sivaraksa and others who write in homage to Direk Janayama make it clear that he had these qualities as a diplomat and educator.

Diplomacy is at the heart of his book collection, which assembles a multifaceted look at the purpose and activities of diplomats. These included negative examples,

²⁴ Winterton, Earl, *Orders of the day* (London: Cassell, 1953).

²⁵ Dunham, Donald, *Envoy unextraordinary* (London: Hammond, 1943) 128.

possibly presented as warnings to students, of misguided diplomats such as Nevile Henderson.²⁶

Considered by later historians to have been excessively enthused about Nazis, from Adolf Hitler to Hermann Göring, Henderson had to admit later that his conciliatory approach had not prevented war in Europe.

Then there were diplomats of whom Direk could at least partly admire, such as Sir Samuel Hoare, who despite some dubious transactions earlier in his career, during wartime helped to arrange the return of thousands of Allied prisoners from Spanish prisons and to dissuade General Francisco Franco, Spain's dictator, from formally joining the Axis powers during the conflict.²⁷

Since modern history is often an account of how diplomacy and diplomats failed, and warfare resulted, being informed about such failures is necessary for any student of international relations. An innate modesty is implied in the wide-ranging acceptance by some of these authors that their efforts might have been in vain, due to human error or other unavoidable causes.

Therefore, the recollections by Sir Hughe Montgomery Knatchbull-Hugessen, a British Ambassador to Turkey best remembered because his secret documents were stolen by his valet and passed on to Nazi Germany, were of interest to Direk and his students.²⁸

In a more forensic style, the historian Lewis Napier's painstaking compilation illuminates how a series of documents during the 1930s aspiring to peace culminated in a world war.²⁹ As noted in other published texts collected by Direk, whether in times of discord or peace, even allied nations engage in diplomatic warfare.³⁰

A full view of the life and work of diplomats on assignment necessarily includes their families, and so the generally more admirable recollections by the wife of United States

²⁶ Henderson, Nevile, *Failure of a mission: Berlin 1937-1939* (London: Hodder and Stoughton, 1940).

²⁷ Hoare, Samuel, *Ambassador on special mission* (London: Collins, 1946).

²⁸ Henderson, Nevile, *Failure of a mission: Berlin 1937-1939* (London: Hodder and Stoughton, 1940).

²⁹ Namier, Lewis Bernstein, *Diplomatic prelude, 1938-1939* (New York: H. Fertig, 1948).

³⁰ Gottlieb, W. W., *Studies in secret diplomacy during the First World War* (London: George Allen & Unwin, 1957)

Chargé d’Affaires in Mexico during the early years of the Mexican Revolution was acquired by Direk.³¹

Although seen by readers today as condescending about non-white people and colonialist in outlook, Edith O’Shaughnessy, as a professional author of reportage, biographies, and film scripts, made some cogent observations about diplomatic service.

Travel, philosophy, and entertainment

In addition to eloquently voiced lives of fellow diplomats and statesmen, Direk also assembled some books recounting solitary, highly individual travels and reflections.

An overview by Peter Townsend, a British Royal Air Force officer and courtier who served as equerry to King George VI and Queen Elizabeth II, explained the essential loneliness of the voyager.³²

Possibly in a profession like diplomacy where state secrets and confidential negotiations are involved, Direk might have felt a comparable isolation at times.

Less isolated in essence is a book by the novelist and biographer Sybille Bedford about trials in England, Germany, Austria, Switzerland and France which she attended as a fascinated spectator.³³

The spare, lucid style of Bedford may have helped Direk to achieve his own admirably concise and unadorned prose in his own speeches, articles, and other writings.

As ever, Direk was intrigued by Western views of Asia, and so acquired books such as an introduction to Buddhism for students by Christmas Humphries, a British judge who was a fellow member of the London Buddhist Society.³⁴

Likewise, Direk possessed introductory texts on Buddhist philosophy³⁵ by an American professor at the University of New Mexico, and on Thai Buddhism by a U.S. Presbyterian missionary.³⁶ These books might have been of interest less for any factual revelations, but in how they presented the material to foreign readers.

³¹ O’Shaughnessy, E., *A diplomat’s wife in Mexico: letters from the American Embassy at Mexico City, covering the dramatic period between October 8th, 1913, and the breaking off of diplomatic relations on April 23rd, 1914, together with an account of the occupation of Vera Cruz* (New York: Harper & Brothers, 1916).

³² Townsend, Peter, *Earth, my friend* (London: Hodder & Stoughton, 1959).

³³ Bedford, Sybille, *The faces of justice: a traveller’s report* (New York: Simon & Schuster, 1961).

³⁴ Humphries, Christmas, *A Buddhist students’ manual* (London: Buddhist Society, 1956).

³⁵ Bahm, Archie J., *Philosophy of the Buddha* (New York: Capricorn Books, 1958).

³⁶ Wells, Kenneth Elmer, *Thai Buddhism, its rites and activities* (Bangkok: The Christian Bookstore, 1960).

Finally, amidst the soberly assembled book collection, Direk found room for some serendipity and humor. This may express something about his personality that drew friends to him throughout his life.

Among the books in his personal collection is *Summer Lightning*, a novel by the popular English humorist P.G. Wodehouse.³⁷ Although catalogued in the Direk Janayama Library as “social problem fiction,” it is a light-hearted romp about a dimwitted nephew of a British lord who plots to steal his uncle’s prize pig in the hopes of returning it later and being proclaimed a hero.

No mere onetime fluke, Direk’s apparent taste for British humor is also documented by another volume by the U.K. comedienne Florence Desmond, famed for her imitations of celebrities of her day.³⁸

Clearly an appreciator of wit, Direk extended his range of interest to America, and collected a book by a friend and correspondent of President Abraham Lincoln that celebrated the U.S. leader’s jocular anecdotes.³⁹

The presence of these books in Direk’s variegated collection imply that a sense of humor may be considered as part of the survival equipment for any diplomat. As in the rest of the books in the Direk Janayama Collection, they provide a model for future generations of readers about how to achieve political and diplomatic goals. Sometimes by considering negative examples to be avoided, these volumes show how Direk acquired the expertise and understanding that was so valued by generations of Thai leaders of different political parties.

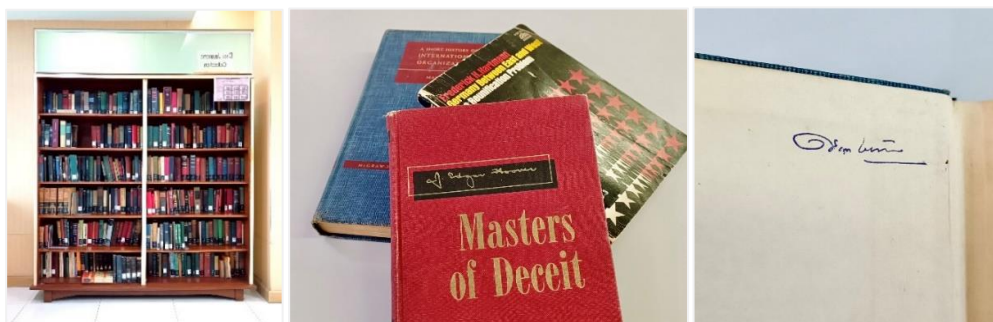

Fig. 5 Some books from the Direk Janayama Collection

³⁷ Wodehouse, Pelham Grenville, *Summer lightning* (London: Herbert Jenkins, 1929).

³⁸ Desmond, Florence, *Florence Desmond* (London: Harrap, 1953).

³⁹ McClure, Alexander Kelly, *Lincoln's yarns and stories: a complete collection of the funny and witty anecdotes that made Abraham Lincoln famous as America's greatest story teller* (Chicago: Educational Company, 1901).

Results and summary

From a wide range of volumes on political science, international relations, history, literature, and related fields now available at the Thammasat University Library, international researchers may experience some of the intellectual context of the diplomat, statesman, and educator Direk Janayama.

His widespread, thorough interests in related fields show how one Thai public servant negotiated domestic and foreign challenges during perilous eras in world history. Paying close attention to how Thai and other Asian traditions and institutions were described in print by foreigners, Direk heightened his international perspectives to better persuade allies and foes alike.

With a modest awareness of the potential of failure in any diplomatic endeavor, Direk transmitted to his students the importance of nevertheless trying to communicate and negotiate with foreign nations, for the greater benefit of the Thai people.

The assembled books offer a glimpse of Direk's personality, not just his devotion to public service but also penchants for travel and humor. Further research might look in closer detail at the biographical details of Direk's life and how they correspond to the books shelved in the Direk Janayama Collection of the Thammasat University Library.

Additionally, further comparative study of other catalogued private collections in international libraries should lead to technical insights on how to better preserve and display the items in question.

References

- Bahm, Archie J. **Philosophy of the Buddha**. New York: Capricorn Books, 1958.
- Bedford, Sybille. **The faces of justice: a traveller's report**. New York: Simon & Schuster, 1961.
- Bryant, Arthur. **Triumph in the west, 1943-1946: Based on the diaries and autobiographical notes of field Marshall the Viscount Alanbrooke**. London: Collins, 1959.
- Cheng, T'ien-hsi. **China moulded by Confucius: The Chinese way in Western light**. London: Stevens and Sons, 1946.
- Ciano, Galeazzo, conte. **The Ciano diaries, 1939-1943: the complete, unabridged diaries of Count Galeazzo Ciano, Italian Minister for Foreign Affairs, 1936-1943**. Garden City, N.Y.: Doubleday and Company, 1946.
- Desmond, Florence. **Florence Desmond**. London: Harrap, 1953.
- Direck Jayanama. **Thailand: The Land of the Free**. Bonn: Royal Thai Embassy, 1960.

- Direck Jayanama. **The Evolution of Thai Laws**. Bonn: Royal Thai Embassy, 1964.
- Dunham, Donald. **Envoy unextraordinary**. London: Hammond, 1943.
- Franckenstein, George. **Facts and features of my life**. London: Cassell, 1939.
- Gottlieb, W. W. **Studies in secret diplomacy during the First World War**. London: George Allen & Unwin, 1957.
- Henderson, Nevile. **Failure of a mission: Berlin 1937-1939**. London: Hodder and Stoughton, 1940.
- Hoare, Samuel. **Ambassador on special mission**. London: Collins, 1946.
- Humphreys, Christmas. **A Buddhist students' manual**. London: Buddhist Society, 1956.
- Ivry, Benjamin and Pajongruk Samcharoen. "Donation by the Family of Chamkad Balankura to the Pridi Banomyong Library, Thammasat University." **Journal of Multidisciplinary Academic Research and Development (JMARD)**. 6, 3 (2024): 11–20.
- Ivry, Benjamin, and Phimpakwan Thananopparit. "Examining the Personal Library of a Political Scientist and Researcher on Nationalism and the ASEAN Community: Donations by Professor Benedict Anderson to the Charnvit Kasetsiri Room of the Pridi Banomyong Library, Thammasat University." **Journal of Multidisciplinary Academic Research and Development (JMARD)**. 4, 1 (2022): 1–12.
- Kawakami, Kiyoshi Karl. **Japan in world politics**. New York: Macmillan, 1917.
- Keio University Libraries. **Rare Materials / Special Collections**. [Online]. Retrieved 25 May 2025, from: <https://www.lib.keio.ac.jp/en/collection/index.html>
- Knatchbull-Hugessen, Hughe. **Diplomat in peace and war**. London: Murray, 1949.
- Lederer, William J. **A Nation of Sheep**. New York: W.W. Norton & Company, 1962.
- Librarian of the National Chengchi University Libraries. Interview, 6 November 2024.
- McClure, Alexander Kelly. **Lincoln's yarns and stories: a complete collection of the funny and witty anecdotes that made Abraham Lincoln famous as America's greatest story teller**. Chicago: Educational Company, 1901.
- Moskowitz, Moses. **Human rights and world order the struggle for human rights in the United Nations**. New York: Oceana Publications, 1958.
- Namier, Lewis Bernstein. **Diplomatic prelude, 1938-1939**. New York: H. Fertig, 1948.
- Nordin, Nordiana Mohd, Nasharudin, Nurhidayah and Mohd Zaki, Faddliza. "Rare and Personal Collections at National Library of Malaysia" **JENDELA: Buletin Perpustakaan**. 8 (2016): 11-19.

- O'Shaughnessy, E. **A diplomat's wife in Mexico: letters from the American Embassy at Mexico City, covering the dramatic period between October 8th, 1913, and the breaking off of diplomatic relations on April 23rd, 1914, together with an account of the occupation of Vera Cruz.** New York: Harper & Brothers, 1916.
- Rawin Khamphothong. **Significant Honour: The Life and Work of Professor Direk Jayanama.** [Online]. Retrieved 25 May 2025, from: <https://pridi.or.th/th/content/2023/01/1400>.
- Royama, Masamichi. **Foreign policy of Japan: 1914-1939.** Westport, Conn.: Greenwood Press, 1941.
- Shigemitsu, M. **Japan and her destiny: my struggle for peace.** London: Hutchinson, 1958.
- Sulak Sivaraksa. **Conflict, Culture, Change: Engaged Buddhism in a Globalizing World.** Boston: Wisdom Publications, 2005.
- Thammasat University Library. **Book Donation.** [Online]. Retrieved 25 May 2025, from: https://library.tu.ac.th/bbs/content/94_564
- . **Policy for full text file service.** [Online]. Retrieved 29 May 2025, from: https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/index/fulltextService
- The Library. **The Library on Private Libraries.** [Online]. Retrieved 14 November 2024, from: https://academic.oup.com/library/pages/Library_on_Private_Libraries
- Townsend, Peter. **Earth my friend.** London: Hodder & Stoughton, 1959.
- Universiti Malaya. **Special Collection.** [Online]. Retrieved 25 May 2025, from: <https://umlib.um.edu.my/special-collection>
- University of Tokyo Library System. **Special Collections.** [Online]. Retrieved 25 May 2025, from: https://www.lib.u-tokyo.ac.jp/en/library/contents/about/all_collection.
- Waseda University Library. **Special Collections.** [Online]. Retrieved 25 May 2025, from: <https://www.waseda.jp/library/en/collections/special-collections/>
- Wells, Kenneth Elmer. **Thai Buddhism, its rites and activities.** Bangkok: The Christian Bookstore, 1960.
- Winterton, Earl. **Orders of the day.** London: Cassell, 1953.
- Wodehouse, Pelham Grenville. **Summer lightning.** London: Herbert Jenkins, 1929.

ชาวอินเดียที่ปรากฏในประวัติศาสตร์โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
สมัยรัชกาลที่ ๕ - ๗ (พ.ศ. ๒๔๓๘ - ๒๔๗๖)

Indians who appeared in the history of Ban Somdej Chaopraya Secondary
School during the reign of King Rama V - VII (1895 - 1933)

นครินทร์ พวงภู
Nakarin Puangpu^๑

Received: 20 April 2024

Revised: 5 June 2025

Accepted: 9 June 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาบทบาทของชาวอินเดียที่เข้ามาปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ใน พ.ศ. ๒๔๓๘ - ๒๔๗๖ การศึกษาใช้ระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์ โดยใช้หลักฐานชั้นต้นจากเอกสารจดหมายเหตุที่บอกเล่าอาชีพ และหน้าที่ของชาวอินเดียเป็นหลัก โดยทำการศึกษาอาชีพยามรักษาการ และครู จากกรณีของแขกยาม และนายจาโคปี ครูแขกที่ขอสมัครเข้าทำงานในกระทรวงธรรมการ จากการศึกษาทำให้เห็นภาพสะท้อนประวัติศาสตร์ด้านการศึกษา และด้านสังคมของสยามในสมัยรัชกาลที่ ๕ ถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สยามกำลังปรับตัว และพัฒนาประเทศให้เท่าเทียมกับชาติตะวันตก นอกจากนี้ยังทำให้ทราบถึงวิธีการบริหารจัดการหน่วยงานของภาครัฐในสมัยดังกล่าวผ่านการปฏิบัติงานของชาวอินเดีย ซึ่งเป็นบทบาทที่เห็นได้ยาก และมีหลักฐานน้อยชิ้นที่จะให้เห็นวิถีชีวิตทางสังคมของกลุ่มคนชาติต่างประเทศกลุ่มเล็ก ๆ ในย่านบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ซึ่งเป็นย่านหนึ่งที่มีคนหลากหลายเชื้อชาติ และศาสนาอาศัยปะปนกันอยู่ในบริเวณนี้ อันเป็นพื้นที่ที่แสดงให้เห็นถึงตัวตนของพวกเขาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมสยามและประวัติศาสตร์ไทย

คำสำคัญ: ชาวอินเดีย, บ้านสมเด็จเจ้าพระยา, โรงเรียนมัธยม, ประวัติการศึกษา, รัชกาลที่ ๕, รัชกาลที่ ๖ รัชกาลที่ ๗

^๑ เจ้าหน้าที่วิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ อีเมล: nakarin615@gmail.com

Research Officer, Research and development institute, Rajabhat Rajanagarindra University E-mail: nakarin615@gmail.com

Abstract

This article aims to study the role of Indians who worked at Ban Somdej Chao Phraya Secondary School during 1895-1933. The study uses historical methodology, using primary evidence from archival documents that mainly tell about the occupations and duties of Indians. The study examines the occupations of security guards and teachers, based on the case of the security guard and Mr. Jacobi, an Indian teacher who applied to work at the Ministry of Education. The study reflects the educational and social history of Siam during the reigns of King Rama V to King Rama VII, which were the periods when Siam was adjusting and developing the country to be equal to Western countries. It also reveals the management methods of government agencies during that period through the work of Indians, a role that is difficult to see and there is little evidence that shows the social lifestyle of a small group of foreigners in the Ban Somdej Chao Phraya area, which is an area where people of various races and religions live together. This area reflects their identity as part of Siamese society and Thai history.

Keywords: Indian, Ban Somdej Chao Phraya, Secondary School, Educational History, King Rama V, King Rama VI, King Rama VII

บทนำ

การจดบันทึกเรื่องราวทางสังคมมีความสำคัญต่อประวัติความเป็นมาของพื้นที่แต่ละแห่ง บริเวณย่านบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ฝั่งธนบุรี เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านกาลเวลา และผู้คนที่มีหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมมารวมตัวกันอยู่เป็นชุมชน ซึ่งภายในชุมชนจำเป็นต้องมีสถานที่สำหรับให้ความรู้ และพัฒนาศักยภาพหรือคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในพื้นที่ โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจึงเป็นแหล่งเรียนรู้คู่ชุมชน ที่ต้องมีบุคลากรภายในสถานศึกษาทำหน้าที่คอยให้ความรู้ สั่งสอน ชัดเกล้า และอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนของชาติ จากการศึกษารายงานเหตุการณ์ และบันทึกความทรงจำ เรื่อง หนุ่มนักเรียนของ พ.เนตรรังษี ที่เป็นบันทึกบอกเล่าเรื่องราวผู้คนในอดีตของโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยเลือกกลุ่มของชาวอินเดียมาเป็นกรณีศึกษาที่จะทำให้เกิดเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวต่างประเทศ หน่วยงานของรัฐ และคนในพื้นที่ บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การศึกษาบทบาทของชาวอินเดียที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สมัยรัชกาลที่ ๕ – ๗ (พ.ศ. ๒๔๓๘ – ๒๔๗๖) ซึ่งเป็นช่วงที่เปิดรับชาวต่างประเทศเข้ามาอย่างเสรี การศึกษานี้จะทำให้เห็นภาพชีวิตของชาวอินเดียผ่านการกำกับดูแลโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นลักษณะการปกครองกำลังคนอย่างหนึ่งในช่วงของการปฏิรูปประเทศให้ทันสมัยตามแบบตะวันตก และที่สำคัญคือการเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยทำให้ประวัติศาสตร์ของ

สถานศึกษามีความสมบูรณ์มากขึ้นอีกหนึ่งมิติ การศึกษาเรื่องราวของชาวอินเดียในประเทศไทยที่ผ่านมาสามารถแบ่งออกเป็นงานที่ศึกษาบทบาทของชาวอินเดียด้านสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ งานของอินทิดา ซาฮิร^๒ ที่ศึกษา เรื่อง บทบาทของสมาคมศรีคุรุสิงห์สภาในสังคมไทย (พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๒๕) ในประเด็นการกำเนิดและพัฒนาการของสมาคมศรีคุรุสิงห์สภา และนโยบายของรัฐที่มีผลกระทบต่อชุมชนชาวสิกข์ ก่อตั้งสมาคมศรีคุรุสิงห์สภา จึงทำให้เกิดการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชาวสิกข์ทั่วโลก ซึ่งเป็นบทบาทหนึ่งในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของชาวสิกข์ในประเทศไทย อีกหนึ่งงานของอินทิดา ซาฮิร^๓ ที่ได้ศึกษา เรื่อง เครือข่ายพ่อค้าผ้าชาวอินเดียในสังคมไทย พ.ศ. ๒๔๐๐ - ๒๔๙๐ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้ามาการค้า การปรับตัวของพ่อค้าผ้าชาวอินเดียในสังคมไทย และปัจจัยต่าง ๆ ของการสร้างเครือข่าย ทั้งภายในและภายนอกสังคมไทย งานนี้จึงให้ภาพของพ่อค้าผ้าตั้งแต่การเข้ามา ขยายตัว และปรับตัว จากนโยบายของรัฐบาล และสถานการณ์โลกได้อย่างชัดเจน งานของอินทิดา ซาฮิร สองชิ้นนี้จึงจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่ม คือกลุ่มชาวสิกข์ของสมาคมศรีคุรุสิงห์สภา และกลุ่มพ่อค้าผ้า ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการรับราชการหรือการทำงานให้แก่รัฐ แต่เป็นการทำให้เห็นประวัติศาสตร์สังคมของชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยอีกหนึ่งมุมมอง ซึ่งเป็นงานที่ทำให้ผู้ศึกษามองเห็นสภาพสังคม และวิถีชีวิตของชาวอินเดียในช่วงเวลาเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีงานที่ศึกษาบทบาทของชาวอินเดียด้านการรับราชการของ นครินทร์ พวงภู่ เรื่อง ชาวอินเดียในระบบราชการสยาม สมัยรัชกาลที่ ๕ - ๖ (พ.ศ. ๒๔๑๑ - ๒๔๖๘) ที่ศึกษาบทบาทของชาวอินเดียในระบบราชการสยาม ในช่วงสยามปรับปรุงประเทศให้ทัดเทียมตามนานาอารยประเทศ และศึกษานโยบายของสยามในการปกครอง และการจ้างงานชาวอินเดียในฐานะกลุ่มคนที่ปฏิบัติงานในระบบราชการสยาม สมัยรัชกาลที่ ๕ - ๖ งานชิ้นนี้ผู้ศึกษาสามารถนำข้อมูลมาศึกษาบริบทการจ้างงานชาวอินเดียในราชการได้อย่างน่าเชื่อถือ เพราะมีการอ้างอิงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชาวอินเดียที่เข้ามาทำงานในกระทรวงนครบาล และกระทรวงโยธาธิการอย่างละเอียด ทำให้เห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจนเป็นสาเหตุให้รัฐต้องกำหนดนโยบายสำหรับควบคุมชาวอินเดีย งานนี้จึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจ และอยากค้นคว้าเจาะลึกเพิ่มเติมในส่วนของบทบาทของชาวอินเดียที่ทำงานในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงธรรมการ ส่วนงานที่บอกเล่าเรื่องราวของชาวอินเดียในโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ภาวิณี บุณนาค ศึกษา เรื่อง เรื่องเล่า ‘หนุ่มนักเรียน’ โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ. ๒๔๖๗: ผ่านความทรงจำของ พ.เนตรรังษี เป็นการศึกษาชีวิตของนักเรียนโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยาที่มีเรื่องเล่าชีวิตประจำวัน กิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน ซึ่งงานนี้มีช่วงเวลาที่อยู่ระหว่างผู้ศึกษาสนใจค้นคว้า และเป็นเรื่องที่อยู่ในพื้นที่ของโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยาโดยตรง นอกจากจะทำให้เห็นภาพนักเรียนในอดีตแล้ว ยังทำให้เห็นภาพคนกลุ่มอื่น ๆ ที่ทำงานอยู่ภายในโรงเรียน และหนึ่งในนั้นก็มีชาวอินเดียอยู่ด้วย

^๒ อินทิดา ซาฮิร, *บทบาทของสมาคมศรีคุรุสิงห์สภาในสังคมไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๒๕*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๔).

^๓ อินทิดา ซาฮิร, *เครือข่ายพ่อค้าผ้าชาวอินเดียในสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๐๐ - ๒๔๙๐*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

ประวัติโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยาโดยสังเขป

พระบาทสมเด็จพระจุลเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริสร้างโรงเรียนภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ โดยมีชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนราชวิทยาลัย (King’s College)” ซึ่งจะก่อตั้งที่สระบุรี แต่ในช่วงเวลานั้นการคมนาคมยังไม่สะดวก เป็นการลำบากที่นักเรียนจะเดินทางไปเรียน คณะกรรมการจัดตั้งโรงเรียนสระบุรีจึงมีความเห็นว่าให้จัดตั้งที่กรุงเทพฯ จะมีความสะดวกมากกว่า และใช้พื้นที่จวนของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ซึ่งเป็นสถานที่ที่พระยาสิทธิราชเดโชชัย (หลานสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์) ทูลเกล้าถวายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ โรงเรียนเปิดทำการอย่างเป็นทางการในวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๐ และมีนาย เอ ซี คาร์เตอร์ (Arthur Cecil Carter) ชาวอังกฤษเป็นอาจารย์ใหญ่^๔

ต่อมาโรงเรียนราชวิทยาลัยย้ายไปอยู่ที่ตำบลไม้สิงโต ประทุมวัน พื้นที่บริเวณบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจึงว่างลง กระทรวงธรรมการจึงจัดตั้ง “โรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก” เพื่อผลิตครูชั้นมูล และชั้นประถม เปิดดำเนินการวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ โดยมีหลวงบำเหน็จจรรยาณ (พระยาโอวาทวรกิจ) เป็นอาจารย์ใหญ่^๕ ต่อมาในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๙ กระทรวงธรรมการให้กรมศึกษาธิการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตกไปเป็น “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์บ้านสมเด็จเจ้าพระยา” มีขุนวิเทศธรณการเป็นอาจารย์ใหญ่ นักเรียนที่เข้ามาเรียนต้องเป็นผู้สอบไล่ได้มัธยมสามัญศึกษา และได้ประกาศนียบัตรครูชั้นประถม เมื่อถึง พ.ศ. ๒๔๕๖ โรงเรียนได้เปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนฝึกหัดครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา” และถูกโอนไปสังกัดแผนกโรงเรียนข้าราชการพลเรือน^๖

พ.ศ. ๒๔๕๘ นักเรียนฝึกหัดครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาถูกย้ายให้ไปรวมกับโรงเรียนข้าราชการพลเรือน กระทรวงธรรมการจึงเห็นสมควรให้พื้นที่เดิมฝั่งตะวันตกของบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจัดตั้งเป็น “โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา” เพื่อรับนักเรียนจากหัวเมืองเข้ามาเรียนในกรุงเทพฯ และแต่งตั้งรองอำมาตย์เอก หลวงประมวญวิชาพล เป็นอาจารย์ใหญ่ โดยพร้อมที่จะเปิดรับนักเรียนตั้งแต่วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ เป็นต้นไป^๗ ต่อมาเมื่อถึง พ.ศ. ๒๔๗๔ โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยาให้นักเรียนระดับประถมและมัธยมมาเรียนที่เดียวกัน ซึ่งมีทั้งนักเรียนประจำและไม่ประจำ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๙ กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงแผนการศึกษาใหม่ โดยเปลี่ยนชั้นประโยคมัธยมตอนปลาย (ม.๗ - ๘) เป็นชั้นเตรียมอุดมศึกษาปีที่ ๑ - ๒ และเปลี่ยนมารับนักเรียนที่จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ (ยุบชั้นมัธยมสามัญตอนปลาย)^๘

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายเพิ่มการผลิตครู จึงเพิ่มแผนกฝึกหัดครูอีกแผนกหนึ่งคู่กับโรงเรียนมัธยมที่มีอยู่เดิม โดยเปิดสอนตามหลักสูตรประโยคครูประถม (ป.ป.) เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๔ จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๙ กระทรวงศึกษาธิการต้องการขยายการศึกษา และเปลี่ยนหลักสูตรจากฝึกหัดครูประถม

^๔ วิเชียร ทัพประเสริฐ, วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครู, ๒๕๒๙) ๒๘.

^๕ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๑๐๐ ปี บ้านสมเด็จเจ้าพระยา (กรุงเทพฯ: อมรินทร์, ๒๕๓๙) ๑๔.

^๖ วิเชียร ทัพประเสริฐ, วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครู, ๒๕๒๙) ๓๐.

^๗ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๑๐๐ ปี บ้านสมเด็จเจ้าพระยา (กรุงเทพฯ: อมรินทร์, ๒๕๓๙) ๗๘.

^๘ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เปิดโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๕๐.๓/๕). (กรุงเทพฯ: สำนัก, ๒๕๕๘).

^๙ วิเชียร ทัพประเสริฐ, วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครู, ๒๕๒๙) ๓๕.

หลักสูตร ๓ ปี เป็นหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ส่วนหลักสูตรฝึกหัดครูมัธยม ๒ ปี เปลี่ยนเป็นหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๐๑ โรงเรียนฝึกหัดครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาถูกยกฐานะขึ้นเป็น “วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา” ส่วนโรงเรียนประถมและมัธยม ซึ่งมีคู่กันมากับการผลิตครู ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา”^{๑๐}

พ.ศ. ๒๕๓๕ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้รับพระราชทานนามใหม่จากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ว่า “สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา”^{๑๑} และต่อมาได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. ๒๕๔๗

แขกยามประจำโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สยามกับอังกฤษได้ทำสนธิสัญญาเบาว์ริงใน พ.ศ. ๒๓๙๘ ที่อนุญาตให้ชาวต่างชาติเข้ามาทำการค้าเสรีในพระนครหรือกรุงเทพฯ จึงเป็นผลให้มีกลุ่มคนหลายเชื้อชาติเข้ามาอาศัยอยู่จำนวนมาก ทั้งที่เข้ามาค้าขาย รับจ้าง รวมถึงรับราชการอยู่ในส่วนราชการต่าง ๆ และเข้ามาเพิ่มมากขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นช่วงเวลาที่ยามกำลังปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยทัดเทียมกับประเทศในทวีปยุโรป ซึ่งต้องจ้างชาวตะวันตก และคนในบังคับของชาวตะวันตกเข้ามาปฏิบัติงานในหลายส่วนงาน เช่น กระทรวงคมนาคม กระทรวงนครบาล และกระทรวงการต่างประเทศ

สภาพสังคมสยามตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมาจึงเต็มไปด้วยผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ ชาวอินเดียเป็นหนึ่งในกลุ่มที่ติดตามผู้บังคับบัญชาเข้ามา มีบทบาทที่เห็นเด่นชัดจากการเข้ามาปฏิบัติงานในฐานะคนในบังคับอังกฤษ โดยส่วนใหญ่เข้ามาเป็นพลตระเวน และคนเฝ้ายามหรือที่เรียกกันว่า “แขกยามหรือนายยาม” มีหน้าที่สำคัญคือ การรักษา ปกป้อง ดูแลความปลอดภัยให้สังคมภายในพระนครเป็นระเบียบเรียบร้อย^{๑๒} ทุกส่วนงานของราชการต้องมีแขกยาม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวอินเดียมาประจำการ ในส่วนของโรงเรียนต่าง ๆ ก็เช่นกัน จำเป็นต้องมีผู้รักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย เนื่องจากโรงเรียนในสมัยนี้เป็นโรงเรียนที่ต้องค้างแรมเป็นส่วนใหญ่ โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยาก็เป็นโรงเรียนกึ่งนอนที่สำคัญแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ เนื่องจากเป็นโรงเรียนสำหรับบุตรผู้มีบรรดาศักดิ์ และเป็นที่นิยมสำหรับนักเรียนผู้ดีที่จะไปเรียนต่อต่างประเทศ การเข้าเรียนโรงเรียนนี้จึงมีความสำคัญ เพราะจะเป็นการฝึกให้ใช้ชีวิตแบบโรงเรียนในยุโรปตั้งแต่วัยนี้^{๑๓} ซึ่งต้องรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัดให้แก่แก่นักเรียนที่ในอนาคตจะเป็นบุคลากรสำคัญของประเทศ ดังนั้น การทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยในโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจึงมีความสำคัญต่อผู้เรียนที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าทัดเทียมประเทศตะวันตก และการมีแขกยามประจำโรงเรียนเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความไว้วางใจให้แก่ผู้ปกครองที่ส่งลูกหลานเข้ามาเรียนที่โรงเรียน

^{๑๐} วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, เกียรติประวัติบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครู, ๒๕๓๒) ๕๐.

^{๑๑} สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๑๐๐ ปี บ้านสมเด็จเจ้าพระยา (กรุงเทพฯ: อมรินทร์, ๒๕๓๙) ๘๒.

^{๑๒} นครินทร์ พวงภู, ชาวอินเดียในระบบราชการสยาม สมัยรัชกาลที่ ๕ – ๖ (พ.ศ. ๒๕๑๑ - ๒๕๖๘). (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๖๔) ๓๙.

^{๑๓} อารุ ธิระเอก, ภาษาเจ้า ภาษานาย การเมืองเบื้องหลังการศึกษาภาษาอังกฤษ สมัยรัชกาลที่ ๕ (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๖๐) ๑๗๒.

มัธยมบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา บทบาทของ “...แขกสำหรับรักษาในบริเวณโรงเรียน...”^{๑๔} ของชาวอินเดียจึงมีความสำคัญมากในช่วงเวลานี้ การที่รัฐสยามเลือกชาวอินเดียเข้ามาปฏิบัติงานเนื่องจากช่วงเวลานั้นต้องการกำลังคนเป็นจำนวนมาก และชาวอินเดียมีทักษะทางด้านนี้ จากการที่ถูกอังกฤษปกครอง เพราะอังกฤษนำระบบกฎหมาย ศาล และตำรวจเข้ามาควบคุมคนในบังคับ จึงนำคนพื้นเมืองมาทำหน้าที่รักษาความปลอดภัย ประกอบกับชาวอินเดียสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษ และดูแลความเรียบร้อยให้กับชาวต่างชาติได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะยุโรปที่เข้ามาจำนวนมากในสยาม^{๑๕} ดังจะเห็นรายละเอียดการจ้างงานในตำแหน่งแขกยามได้จากตารางที่ ๑ – ๒

ตารางที่ ๑ แสดงข้อมูลการจ้างแขกยามของโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยาในเดือนพฤศจิกายน ร.ศ.๑๑๕^{๑๖}

เดือนพฤศจิกายน ร.ศ. ๑๑๕	จำนวนเงิน		รวมเงิน	
	บาท	สตางค์	บาท	สตางค์
แขกฟูก ผ้า ๓๐ วัน	๑๕	-		
แขกหวัง ผ้า ๓๐ วัน	๑๕	-		
รวม ๒ คน	-	-	๓๐	-

ตารางที่ ๒ แสดงข้อมูลการจ้างแขกยามของโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยาในเดือนธันวาคม ร.ศ.๑๑๕^{๑๗}

เดือนธันวาคม ร.ศ. ๑๑๕	จำนวนเงิน		รวมเงิน	
	บาท	สตางค์	บาท	สตางค์
แขกฟูก ผ้า ๓๑ วัน	๑๕	-		
แขกหวัง ผ้า ๓๑ วัน	๑๕	-		
รวม ๒ คน	-	-	๓๐	-

จากตารางที่ ๑ – ๒ ทำให้ทราบถึงข้อมูลของกลุ่มคนชาวต่างชาติที่รัฐจ้างเข้ามาช่วยเหลือบ้านเมืองในช่วงที่อิทธิพลของตะวันตกมีบทบาทสำคัญในสังคมสยาม ซึ่งเป็นภาพประวัติศาสตร์ที่ทำให้เห็นจุดเริ่มต้นบทบาทของชาวอินเดียในฐานะแขกยามในสมัยรัชกาลที่ ๕ ที่โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา และในเวลาต่อมาการจ้างงานในตำแหน่งแขกยามจึงมีเรื่อยมา เห็นได้จากในบันทึกของ พ.เนตรรังษี ที่เล่าความทรงจำขณะเรียนอยู่ที่โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยาความว่า “...เรื่องขุน ขุนหายบ่อย ๆ ถ้าไม่ไปอยู่ใน

^{๑๔} สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ช่อมแซม ร.ร. บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา (เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ร.๕ ศธ.๕๐.๗/๑). (กรุงเทพฯ: สำนัก, ๒๔๓๙). ๖๕.

^{๑๕} นครินทร์ พวงภู, ชาวอินเดียในระบบราชการสยาม สมัยรัชกาลที่ ๕ – ๖ (พ.ศ. ๒๔๑๑ – ๒๔๖๘) (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๖๔) ๓๙ – ๔๐.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕.

ห้องเขยกยาม มันก็มาอยู่ใต้ถุนห้อง ๓ อันเป็นที่เก็บของ หรือคลังพัสดุย่อมนะ ของนักเรียน และเป็นทั้งห้องประชุมตุลาการศาลโลก ในกรณีพิพาททั่ว ๆ ไปด้วย...”^{๑๘}

นายจาโคปี ครูแขก^{๑๙}โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

การเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยาเจริญก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ และในช่วงเวลานี้ถือได้ว่าเป็นโรงเรียนชั้นนำแห่งหนึ่งของกรุงเทพฯ นับว่าเป็นแหล่งผลิตทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ อันเนื่องด้วยการมีแม่พิมพ์ที่มีคุณภาพหรือมีความเชี่ยวชาญด้านการสอน ประกอบกับการศึกษาในกรุงเทพฯ เจริญมากขึ้น แต่ยังคงพบปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอน ถึงแม้จะอาศัยพระสงฆ์ช่วยทำการสอนอยู่บ้าง แต่ก็ยังขาดความรู้ทางวิชาครูด้านวิทยาศาสตร์ และภาษาต่างประเทศ ทำให้การสอนไม่สามารถเชื่อมต่อกันได้กับโรงเรียนที่มีครูประกาศนียบัตร^{๒๐} พระยาวิเศษศุภวัตร ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จึงมีหนังสือถึงกรมศึกษาธิการเพื่อขอครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถมาประจำการที่โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ภาพที่ ๑ พระยาวิเศษศุภวัตร ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ. ๒๔๗๓ – ๒๔๘๐
ที่มา: วิเชียร ทัพประเสริฐ, *วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา* (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครู, ๒๕๒๙) ๑๖.

วันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ นายจาโคปี (H.M.S. Jacobi) ชาวอินเดีย ผู้เป็นบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยมัทราส (Madras University, India) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาฟิสิกส์และคณิตศาสตร์ มีหนังสือถึงกระทรวงธรรมการ (ปัจจุบัน คือ กระทรวงศึกษาธิการ) เพื่อขอสมัครเป็นครูของโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา นายจาโคปีมีความสนใจด้านวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มีประสบการณ์ทำงานด้านวิศวกรรมวิทยุ

^{๑๘} ภาวินี บุณนาค, “เรื่องเล่า ‘หนุ่มนักเรียน’ โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ. ๒๔๖๗ : ผ่านความทรงจำของ พ.นตรรังษี,” *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา* ๑๗, ๑ (๒๕๖๖): ๓๘๖.

^{๑๙} คำว่า ครูแขก เป็นคำที่ชนชั้นปกครองสยามเรียกครูที่เข้ามาสอนหนังสือในสยามที่มาจากแถบเอเชียใต้ อาทิ อินเดีย และศรีลังกา

^{๒๐} วิเชียร ทัพประเสริฐ, *วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา* (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครู, ๒๕๒๙) ๓๐.

และภาพยนตร์เสียงที่ศูนย์ในอินเดีย พม่า และศรีลังกา เป็นระยะเวลา ๗ ปี นายจาโคบีได้เล่าถึงประวัติและความสามารถจากประสบการณ์ของเขาว่า

“...ด้วยความที่ฉันได้ฝึกฝนตัวเองด้วยคุณสมบัติระดับมืออาชีพในวิทยาศาสตร์ประยุกต์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นและรักษาความสนใจและความเข้าใจในหลักการของการทำงานในการพัฒนาสมัยใหม่ ฉันจึงมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับวิศวกรรมวิทย์และภาพยนตร์เสียงที่ศูนย์ในอินเดีย พม่า และศรีลังกา เพื่อให้นักศึกษาของฉันสนใจวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ตลอดเวลา ฉันทำงานด้านนี้มาเป็นเวลาเจ็ดปีแล้ว และตั้งใจที่จะเรียนในแนวทางเดียวกัน เนื่องจากฉันไม่มีแหล่งเงินทุนหรือการสนับสนุนทางการเงินสำหรับการศึกษาระดับสูงเช่นนี้ในประเทศตะวันตก...”^{๒๑}

นายจาโคบีตั้งใจ และมุ่งมั่นที่จะเข้ามาเป็นครูในสยามอย่างมาก โดยเฉพาะการสอนวิทยาศาสตร์ ซึ่งเขาได้อธิบายคำสำคัญของวิชานี้ว่าการเป็นครูสอนวิทยาศาสตร์ มีข้อได้เปรียบสองประการ “...ฉันสามารถสอนวิชานี้ด้วยความสนใจและจุดมุ่งหมายที่มากขึ้น และประการที่สอง มันจะเปิดโอกาสติดต่อที่จะช่วยฉันในฐานะนักเรียนวิทยาศาสตร์ ดังนั้น ฉันจึงขอให้คุณให้โอกาสฉันสอนวิทยาศาสตร์ที่โรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งภายใต้การดูแลของคุณ หากคุณสามารถหาทางทำได้...”^{๒๒} ในเวลาต่อมากรมศึกษาธิการกระทรวงธรรมการได้ทราบเรื่อง และพิจารณาการขอเข้ามาเป็นครูของนายจาโคบีแล้ว จึงมีหนังสือเชิญนายจาโคบีเข้าพบตามวันและเวลาที่กระทรวงเปิดทำการ ตั้งแต่วันที่ ๙ นาฬิกา ถึง ๑๕ นาฬิกา ตามที่นายจาโคบีจะสะดวก ดังความเห็นจากการพิจารณาของ กรมศึกษาธิการดังนี้

“...หลวงวิเทศวิทยานุศาสตร์ อาจารย์ประจำชั้น ๘ และสอนภาษาอังกฤษป่วยเป็นโรคเส้นประสาทพิการ ได้ลาหยุดราชการรวม ๖๙ วัน คือถึงวันที่ ๘ สิงหาคม ศกนี้ ได้มีใบรับรองของแพทย์กลัอยู่ที่ใบลาแล้ว และยังจะต้องลาป่วยอีกนาน เวลานี้ ร.ร. ได้จัดครูที่ว่างสอนแทน แต่ก็คงได้ผลน้อย เพราะผู้แทนก็มีงานในหน้าที่อยู่แล้ว ทั้งจะจัดใคร ๆ เข้าสอนแทนก็ไม่ได้ทั่วไป เพราะเป็น

^{๒๑} สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, นาย ฮ.ม.ส. จาโคบี ขอสมัครเข้ารับราชการเป็นครู (เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. ๗๔.๑/๑๘๙). (กรุงเทพฯ: สำนัก, ๒๔๗๖). ๔.

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔ - ๕.

ชั้นสูง ร.ร. จึงขออาจารย์ไปแทนหลวงวิเทศ อาจารย์ที่จะ
ส่งไปแทน ซึ่งจะได้จากแขวงมัธยมนั้น เวลานั้นก็หายาก
เห็นมีที่ ร.ร.สวนกุหลาบ คือ หม่อมเจ้าศิวัตร วรวรณ
ได้ไปทดลองทำการสอนอยู่ ถ้าจะโปรดย้ายไปทดลองทำ
การสอนที่ ร.ร.บ้านสมเด็จ และขอผลของการสอนมาก็
คงได้เช่นเดียวกัน...”^{๒๓}

จากการพิจารณาของกรมศึกษาธิการดังกล่าว ทำให้ทราบถึงความขาดแคลนของครูเป็นอย่างมาก
ในช่วงเวลานั้น การที่จะหาคนมาทำหน้าที่ครูจึงเป็นเรื่องยาก เพราะต้องเป็นผู้ที่มีคุณวุฒิ และมีประสบการณ์
ที่เหมาะสม มีความสามารถสอนได้หลายวิชา เพื่อรองรับการทำหน้าที่สอนแทนครูคนอื่น ๆ ที่อาจจะเกิด
ปัญหาด้านสุขภาพ การที่นายจาโคปีเข้ามาขอทำงานเป็นครูที่โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จึงเป็น
ช่วงเวลาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ขาดแคลนครูในขณะนั้น ประกอบกับการเสนอให้หม่อมเจ้าศิวัตร
วรวรณ มาทำหน้าที่แทน ก็ไม่สามารถมาสอนได้ เนื่องจากถูกขอให้ไปช่วยสอนและได้บรรจุเป็นครูที่
โรงเรียนอื่นเสียก่อน กรมศึกษาธิการจึงลงความเห็นให้นายจาโคปีมาทำหน้าที่แทนหลวงวิเทศวิทยานุศาสตร์
ตามความเห็นลงวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ความว่า

“...สำหรับ ม.จ. ศิวัตร วรวรณ ครูเชิซซิลก็ขอ
บรรจุแทนหลวงชุมฯ เสียแล้ว ควรให้นายจาโคปีไปทำ
การในตำแหน่งหลวงวิเทศฯ ได้ สำหรับเงินเดือนควรให้
๑๐๐ - ๑๒๕ บาท ไปก่อน เมื่อมีความรู้ทางภาษาไทย
ภายหลัง จึงค่อยเพิ่มขึ้นภายหลัง เงินเดือนของหลวง
วิเทศฯ บัดนี้ ๒๕๐ บาท ถ้าหากหลวงวิเทศฯ ป่วย
กลับมาทำงานไม่ได้ดังคาด ก็มีเงินเหลือที่จะขึ้นให้
ภายหลังได้...”^{๒๔}

การเลือกครูมาสอนที่โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรมศึกษาธิการได้มีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน
โดยเฉพาะประวัติการศึกษาที่เหมาะสมต่อรายวิชาที่จะสอน อันจะทำให้ระบบการศึกษาของสยาม
เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศ และต้องเป็นการลงทุนในการสร้างบุคลากรที่เป็นอนาคตใน
การพัฒนาประเทศอย่างคุ้มค่าที่สุด จากการพิจารณาประวัติการศึกษาของนายจาโคปีที่มีประกาศนียบัตร
ความรู้เฉพาะด้านในวิชาแม่เหล็กไฟฟ้า จาก City and Guilds of London Institute ซึ่งเป็นโรงเรียน

^{๒๓} สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, นาย ฮ.ม.ส. จาโคปี ขอสมัครเข้ารับราชการเป็นครู (เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. ๗๔.๑/
๑๘๙). (กรุงเทพฯ: สำนัก, ๒๔๗๖). ๖.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

ในเครือของคณะวิศวกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยลอนดอน (University of London)^{๒๕} นอกจากนี้ สิ่งที่กรมศึกษาธิการต้องพิจารณาอีกหนึ่งด้าน คือวัตถุประสงค์หรือเหตุผลที่เลือกมาเป็นครูในสยาม นายจาโคบีได้ชี้แจงว่า มีความต้องการมาเป็นครูที่สยาม เพราะต้องการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ และทำการค้นคว้าวิจัยเรื่องราวทางวิทยาศาสตร์ “...การที่เข้ามาเมืองไทยก็ประสงค์จะทำการค้นคว้าในวิชาวิทยาศาสตร์ จึงอยากสอนวิทยาศาสตร์เพื่อจะได้ฟังคำถามแปลก ๆ จากเด็กนักเรียนบ้าง เป็นหนทางช่วยในการค้นคว้า แต่เมื่อโรงเรียนต้องการให้สอนภาษาอังกฤษ ก็สอนได้...”^{๒๖}

กระทรวงธรรมการให้นายจาโคบี ทดลองสอนที่โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยาในวันที่ ๑๖ - ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ และมีผลการทดลองสอนผ่านเกณฑ์เหมาะสมที่จะเป็นครู ดังนั้น รองอำมาตย์โทขุนบูรณเวทย์ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่จึงมีหนังสือแจ้งไปยังพนักงานตรวจการศึกษา แขวงมัธยม รายงานผลการทดลองสอนของนายจาโคบี โดยให้ความเห็นว่ามีความรู้ทางภาษาอังกฤษ และวิชาวิทยาศาสตร์ดี มีวิธีการสอนตามแนวทางการเป็นครู ใช้วิธีการสอนถูกต้อง นักเรียนเข้าใจได้ดี และมีลักษณะกิริยาท่าทางสุภาพ เรียบร้อย สง่าผ่าเผย สมควรเป็นครูได้^{๒๗} ซึ่งจะเห็นถึงข้อคิดเห็นทางราชการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ดังความที่ว่า

“...ตามที่ได้ส่ง นาย H.M.S. Jacodi ไปทดลองสอนที่ ร.ร.บ้านสมเด็จนั้น ร.ร.ได้จัดให้สอนทดลองดูแล้วปรากฏว่า มีความรู้ภาษาอังกฤษดี วิทยาศาสตร์ดี วิธีสอน และท่าทางสมควรเป็นครูได้... ร.ร.บ้านสมเด็จพอใจในการสอนของนาย H.M.S. Jacodi และทั้งยินดีรับเข้าไว้เป็นครูประจำ ร.ร. เพราะเวลานี้ ร.ร.กำลังขาดครู... ควรให้เข้าประจำการ ร.ร.บ้านสมเด็จ และขอให้โปรดตั้งเงินเดือน...เท่าที่เห็นและดูการสอนนายจาโคบีจะเป็นอาจารย์ดีคนหนึ่ง...”^{๒๘}

จากประวัติ และการทดลองสอนของนายจาโคบี แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของบุคลากรชาวอินเดียที่มีความรู้ความสามารถ และมีทักษะเฉพาะทางในสายอาชีพวิศวกรรม ซึ่งจะเป็นบุคลากรทางการศึกษาที่ดีคนหนึ่ง และจะมีส่วนในการช่วยสร้างกำลังสำคัญในโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรให้กับสยามในอนาคตได้ เพราะตามหลักแนวคิด และวัตถุประสงค์ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งโรงเรียนช่วง “คิงสคอลลิช” มีการสอนวิชาเบื้องต้นเป็นภาษาไทย วิชาขั้นสูงเป็นภาษาอังกฤษ เน้นให้เรียนภาษาอังกฤษ

^{๒๕} สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, นาย ฮ.ม.ส. จาโคบี ขอสมัครเข้ารับราชการเป็นครู (เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. ๗๔.๑/๑๘๙). (กรุงเทพฯ: สำนัก, ๒๔๗๖). ๙.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

ทุกคน ด้วยว่าโรงเรียนจะดำเนินการตามแบบพับลิคสคูลของอังกฤษให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้^{๒๙} ประกอบกับการขาดแคลนครู ซึ่งการแก้ไขปัญหาย่างเร่งด่วน คือ การว่าจ้างชาวต่างประเทศเข้ามาทำงาน แล้วให้คนไทยได้ฝึกเรียนรู้งาน^{๓๐} นายจาโคบีจึงเป็นผู้มีศักยภาพเหมาะสมที่จะมาสอนในโรงเรียนแห่งนี้ นายจาโคบีเป็นนักเรียนนอก ได้รับการศึกษาแบบอังกฤษ และมีความสามารถในการสอนภาษาอังกฤษได้ นอกจากนี้ นายจาโคบียังเป็นชาวอินเดีย ถึงแม้จะเรียนตามหลักสูตรของอังกฤษ แต่ก็มีสำนึกในความเป็นวัฒนธรรมตะวันตกที่อินเดีย และไทยมีความสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนาน และไทยได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดีย จึงทำให้มีวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งต่างจากชาวต่างประเทศชาติตะวันตกอื่น ๆ ที่มักจะไม่น่าสนใจขนบธรรมเนียมของไทย^{๓๑}

การที่นายจาโคบีมีความรู้ดี เกิดจากที่ชาวอินเดียเริ่มเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ ทั้งความรู้ และวิทยาการจากประเทศทางตะวันตก ตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๔ เป็นต้นมาชาวอินเดียนิยมส่งลูกหลานไปเรียนตามประเทศต่าง ๆ ทางตะวันตก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งจากชาวอังกฤษที่นำความเจริญเข้ามาเพื่อต้องการสร้างสังคมอันศิวิไลซ์ (Civilization)^{๓๒} ในประเทศอินเดียจึงได้มีการวางรากฐานการศึกษาไว้อย่างเป็นระบบของเจ้าอาณานิคมอังกฤษที่ปกครองอินเดียอยู่ในขณะนั้น อังกฤษจัดระบบการพัฒนากำลังคนชาวอินเดียผ่านการพัฒนาด้านการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมจนถึงระดับอุดมศึกษา ซึ่งเราจะเห็นได้จากประวัติการศึกษาของนายจาโคบีที่ได้ไปศึกษาในสถาบันของมหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศอังกฤษ สิ่งนี้เป็นเครื่องยืนยันได้ว่าเจ้าอาณานิคมอังกฤษไม่ได้ปิดกั้นชาวอินเดียให้ได้รับการศึกษาที่ดีตามแบบตะวันตก

นายจาโคบี ได้รับอนุมัติการจ้างเป็นอาจารย์สอนวิทยาศาสตร์ประจำโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ โดยได้รับค่าจ้างสอนเดือนละ ๑๐๐ บาท^{๓๓} ซึ่งก่อนหน้านี้ในช่วงระยะเวลาที่นายจาโคบีทำการทดลองสอนอยู่นั้น เขาไม่ได้รับค่าตอบแทนสำหรับการปฏิบัติงาน และเขามีความเห็นว่าเป็นเงินเดือนที่เขาได้รับไม่ยุติธรรมกับวุฒิการศึกษาที่เขาเรียนจบมา อัตราเงินเดือนที่เขาได้รับเทียบเท่ากับผู้ที่จบระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเขาจบการศึกษาที่มีวุฒิสองชั้น และมีประสบการณ์การทำงานที่มากพอสมควร ในเวลาต่อมาเขาจึงมีหนังสือไปถึงกระทรวงธรรมการ ลงวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ เพื่อขอความยุติธรรมเรื่องเงินเดือน

“...เมื่อสำนักงานฯ ถามข้าพเจ้าแล้วข้าพเจ้าเล่าว่า
ข้าพเจ้าควรได้รับเงินเดือนเท่าใด ข้าพเจ้าจึงบอกไปว่า
ข้าพเจ้าเป็นหนี้กระทรวงอยู่แล้ว ข้าพเจ้าจะคว่ำโอกาส
ในการทำงานด้วยความศรัทธาในความยุติธรรมและ

^{๒๙} อาวุธ อีระเอก, ภาษาเจ้า ภาษานาย การเมืองเบื้องหลังการศึกษาภาษาอังกฤษ สมัยรัชกาลที่ ๕ (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๖๐) ๑๐๖.

^{๓๐} วุฒิชัย มูลศิลป์, เมื่อเริ่มปฏิรูปการศึกษา สมัยรัชกาลที่ ๕ - รัชกาลที่ ๗ (กรุงเทพฯ: ๒๐๒๐ เวสต์ มีเดีย, ๒๕๕๒) ๙๐ - ๙๑.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๑.

^{๓๒} รงรอง วงศ์โอบอ้อม, ประวัติศาสตร์อินเดีย (กรุงเทพฯ: ทอรัส, ๒๕๖๑) ๒๖๖ - ๒๖๗.

^{๓๓} สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, นาย ฮ.ม.ส. จาโคบี ขอสมัครเข้ารับราชการเป็นครู (เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. ๗๔.๑/๑๘๙). (กรุงเทพฯ: สำนัก, ๒๔๗๖). ๑๙.

ความเป็นธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้ามีต่อสยาม...ตั้งนั้นฉันจึงตกลงทำงานที่โรงเรียนบ้านสมเด็จ โดยรู้ดีว่าไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม...ข้าพเจ้าไม่ได้มาสยามเพื่อขายบริการที่ตนมีอยู่ให้คุ้มค่า แต่เพื่อให้บริการของประเทศเอกราชและประชาชนของประเทศนั้นมีค่าต่อไป...ข้าพเจ้ามีวุฒิการศึกษาเทียบเท่ากับผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจริงหรือ หากกระทรวงกำลังพิจารณาทำข้อตกลงกับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าต้องแจ้งท่านอย่างจริงใจว่าเงื่อนไขของข้อตกลงดังกล่าวควรเป็นสัญญาที่อิงตามหลักความเสมอภาค วุฒิการศึกษาของข้าพเจ้านั้นสูงกว่าความต้องการของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ในศูนย์ฝึกอบรมระดับสูง...”^{๓๔}

หนังสือของนายจาโคปีดังกล่าว เมื่อผู้บริหารโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยาทราบเรื่อง และได้มีการพิจารณารื้อในเรื่องเงินเดือนกับข้อเสนอของนายจาโคปีที่มีเงื่อนไขอยู่ ๓ ประการ^{๓๕} ดังนี้

๑. การจ้างงานต่อเนื่องเป็นเวลา ๕ ปี โดยได้รับเงินเดือน ๕๐๐ บาท พร้อมปรับขึ้นปีละ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ ตามระดับที่เพิ่มขึ้น และค่าเบี้ยเลี้ยงที่อยู่อาศัย ๑๐ เปอร์เซ็นต์ จากเงินเดือนนี้ นายจาโคปีขอรับเพียง ๕๐ เปอร์เซ็นต์ของจำนวนเงิน และค่าเบี้ยเลี้ยงที่อยู่อาศัย ส่วนที่เหลืออีกห้าสิบเปอร์เซ็นต์ให้จัดสรรโดยกระทรวงเป็นทุนการศึกษาในนามของคุณแม่ของนายจาโคปี

๒. นายจาโคปีขอความกรุณาให้ได้รับการลงทะเบียนเป็นสมาชิกตลอดชีพของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พร้อมทั้งได้รับสิทธิพิเศษในการทำงานทดลองทางวิทยาศาสตร์กายภาพ โดยเขายินดีมอบผลงาน และเกียรติคุณจากการค้นคว้า และวิจัยทั้งหมดให้แก่ประชาชนชาวสยามด้วยความเต็มใจ

๓. นายจาโคปีขอความกรุณาให้ได้รับอนุญาตลาหยุดจากหน้าที่ เพื่อวัตถุประสงค์ในการศึกษา และการติดต่อประสานงาน ในกรณีที่สามารถจัดการได้โดยไม่ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายแก่กระทรวง ตลอดระยะเวลาของสัญญา

จากข้อเสนอของนายจาโคปีดังกล่าว คณะผู้บริหารโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจึงมีความคิดเห็นและพิจารณาแล้วว่า การร้องขอของนายจาโคปียังไม่มี ความเหมาะสม และความจำเป็นที่ต้องปรับขึ้นเงินเดือนตามที่ได้อ้างขอ ควรให้นายจาโคปีรับค่าจ้างตามเดิม และหากนายจาโคปีไม่ยอมรับอัตราเงินเดือนที่ ๑๐๐ บาท ควรให้นายจาโคปีลาออกจากการเป็นครูได้ ตามความคิดเห็นของคณะผู้บริหารโรงเรียน ความว่า

^{๓๔} สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, นาย ฮ.ม.ส. จาโคปี ขอสมัครเข้ารับราชการเป็นครู (เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. ๗๔.๑/๑๘๙). (กรุงเทพฯ: สำนัก, ๒๔๗๖). ๔๔.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕.

“...นายจาโคบี ไม่ยินดีในเงินเดือนที่ตนได้รับ จึงอดอดไม่ค่อยจะทำสัญญาเมื่อกระทรวงขอร้องให้ทำ ครั้นแรงหนักเข้า ก็ยื่นคำขาดขอเงินเดือนขึ้นเป็น ๕๐๐ บาท ขอลงทุก ๆ ปี และทั้งให้ออกค่าเช่าให้อีกด้วย ทั้งนี้ทำให้เห็นว่ากระทรวงเราต้องง้อจนเขาเหลือเกิน เมื่อเขาไม่ยอมรับเงินเดือนเท่าเดิม เชิญให้เขาออกได้ ต่อไปควรระวัง พวกที่มาสมัครอย่างนี้ มีสองสามรายแล้ว ที่แรกมาสมัคร ยอมทำทุกสิ่งทุกอย่างดี แต่พอสมประสงค์ของเขาแล้ว และเขาจะไปก็มีการแสดงอวดดีต่าง ๆ เช่นเดียวกับบอัสลงเรือจ้าง พอถึงฝั่งก็ถีบหัวเรือส่ง ๆ ไป เรือแพจะเหวี่ยงไปทางไหนก็ช่าง...”^{๓๖}

ในวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๖^{๓๗} กระทรวงธรรมการมีหนังสือแจ้งไปยังนายจาโคบีถึงเรื่องการพิจารณาค่าจ้าง ที่นายจาโคบีแจ้งว่าไม่พอสำหรับการใช้จ่าย รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงธรรมการมีบัญชาให้แจ้งว่า เสียใจจะเพิ่มค่าจ้างให้แก่นายจาโคบีอีกไม่ได้ ดังนั้น กระทรวงธรรมการขอเลิกจ้างเป็นครูโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยาตั้งแต่วันที่ ๑๐ มกราคมนี้เป็นต้นไป^{๓๘} ส่วนนายจาโคบีเมื่อได้ทราบเรื่องดังกล่าว จึงได้ตกลงไม่ทำงานต่อในอัตราเงินเดือนเท่าเดิม “...นายจาโคบีได้ตอบโต้กลับแล้วว่า ไม่สมัครทำงานในอัตราเงินเดือนเท่าเดิม และได้ลาออกจากตำแหน่งหน้าที่แต่บัดนี้เป็นต้นไป...”^{๓๙}

บทสรุป

การเข้ามาปฏิบัติงานของแขกอินเดียทั้งสองอาชีพ คือ ยาม และครู ในโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เป็นตัวอย่างที่ทำให้เห็นสภาพสังคมของสยามในช่วงสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์อีกหนึ่งแง่มุม โดยเฉพาะในมุมของการบริหารสถานศึกษาของรัฐ ตั้งแต่ระดับโรงเรียน กรม จนถึงกระทรวง ที่มีการจ้างงานชาวต่างประเทศ แยกทุก และแยกหัว เป็นภาพสะท้อนสังคมสยามในสมัยรัชกาลที่ ๕ ที่จำเป็นต้องมีบุคลากรมาช่วยในการรักษาความปลอดภัยภายในพระนคร และตามหน่วยงานราชการ เป็นการฉายภาพประวัติศาสตร์อาชีพของชาวต่างประเทศกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสยาม ซึ่งภายหลังจากนี้จะค่อย ๆ จางหายไป เนื่องจากเริ่มมีการให้คนไทยเข้ามาทำหน้าที่นี้แทนชาวอินเดีย ส่วนในกรณีของนายจาโคบี ครูแขก

^{๓๖} สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, นาย ฮ.ม.ส. จาโคบี ขอสมัครเข้ารับราชการเป็นครู (เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. ๗๔.๑/๑๘๙). (กรุงเทพฯ: สำนัก, ๒๔๗๖). ๓๔.

^{๓๗} เนื่องจากช่วงเวลาและผู้เขียนใช้ศึกษาอยู่ในช่วงปฏิทินแบบเดิมของสยาม คือ นับวันที่ ๑ เมษายน เป็นวันปีใหม่ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงปฏิทินตามสากลในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ผู้เขียนจึงขอใช้ช่วงเวลาตามเดิมของสยามในการเขียนบทความนี้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ขั้นต้นที่อ้างอิง

^{๓๘} สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, นาย ฮ.ม.ส. จาโคบี ขอสมัครเข้ารับราชการเป็นครู (เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. ๗๔.๑/๑๘๙). (กรุงเทพฯ: สำนัก, ๒๔๗๖). ๔๖.

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒.

จากอินเดียที่เข้ามาปฏิบัติงานโดยรวมแล้วเป็นระยะเวลา ๕ เดือน แต่การจ้างงานนี้ก็ทำให้เห็นถึงความคิด ความอ่านของเจ้าหน้าที่ของรัฐในสมัยปลายระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือสมัยรัชกาลที่ ๗ ที่คัดเลือก ผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาช่วยงานราชการได้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ซึ่งการเลือกจ้างนายจาโคบีเป็นภาพ สะท้อนให้เห็นถึงระบบการศึกษาของอังกฤษที่สยามต้องการสร้างโรงเรียนให้เป็นแบบอังกฤษ ดังจะเห็นได้จาก ประวัติการศึกษาของนายจาโคบีที่จบการศึกษาตามระบบของอังกฤษ ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่ทำให้ได้เข้ามา ทำงานในสยาม

บรรณานุกรม

- นครินทร์ พวงภู่งู. **ชาวอินเดียในระบอบราชการสยาม สมัยรัชกาลที่ ๕ – ๖ (พ.ศ. ๒๔๑๑ - ๒๔๖๘)**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๖๔.
- ภาวิณี บุณนาค. “เรื่องเล่า ‘หนุ่มนักเรียน’ โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ. 2467: ผ่านความทรงจำ ของ พ.เนตรรังษี.” **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา**. ๑๗, ๑ (๒๕๖๖): ๓๘๖.
- รณรงค์ วงศ์โอบอ้อม. **ประวัติศาสตร์อินเดีย**. กรุงเทพฯ: ทอริช, ๒๕๖๑.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. **เมื่อเริ่มปฏิรูปการศึกษา สมัยรัชกาลที่ ๕ - รัชกาลที่ ๗**. กรุงเทพฯ: ๒๐๒๐ วิลด์ มีเดีย, ๒๕๔๒.
- วิเชียร ทัพประเสริฐ. **วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครู, ๒๕๒๙.
- วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. **เกียรติประวัติบ้านสมเด็จเจ้าพระยา**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครู, ๒๕๓๒.
- สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. **๑๐๐ ปี บ้านสมเด็จเจ้าพระยา**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, ๒๕๓๙.
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. **ซ่อมแซม รร. บ้านสมเด็จเจ้าพระยา**. (เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ร.๕ ศธ.๕๐.๓/๑). กรุงเทพฯ: สำนัก, ๒๕๓๙.
- . **เปิดโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา**. (เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๕๐.๓/๕). กรุงเทพฯ: สำนัก, ๒๕๔๘.
- . **นาย ฮ.ม.ส. จาโคบี ขอสมัครเข้ารับราชการเป็นครู**. (เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. ๗๔.๑/๑๘๙). กรุงเทพฯ: สำนัก, ๒๕๗๖.
- อินทรา ซาฮิร. **บทบาทของสมาคมศรีคุรุสิงห์สภาในสังคมไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ – ๒๕๒๕**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิตบัณฑิต (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๔.
- . **เครือข่ายพ่อค้าผ้าชาวอินเดียในสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๐๐ – ๒๔๙๐**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- อาวุธ ชีระเอก. **ภาษาเจ้า ภาษานาย การเมืองเบื้องหลังการศึกษาภาษาอังกฤษ สมัยรัชกาลที่ ๕**. กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๖๐.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

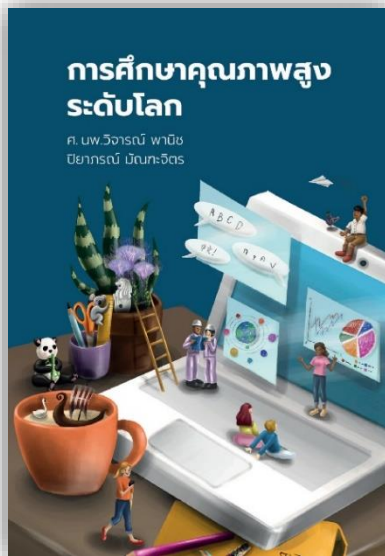
การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก

สรายุธ รัศมี^๑

Sarayoot Ratsamee

Received: 11 April 2025

Accepted: 27 May 2025

ผู้เขียน: วิจารณ์ พานิช และปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร

สำนักพิมพ์: บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด

ปีที่พิมพ์: ๒๕๖๓

จำนวนหน้า: ๒๑๐ หน้า

เกริ่นนำ

หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนหลัก คือ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิจารณ์ พานิช นักวิชาการผู้มีบทบาทสำคัญของประเทศในการสร้าง และพัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัย และการจัดการความรู้ทางสังคม และการศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งเขียนจากการตีความ (The interpretation of the book) หนังสือ A World-Class Education: Learning from International Models of Excellence and Innovation (๒๐๑๒) เขียนโดย Vivien Stewart รองประธานฝ่ายการศึกษาของสถาบัน Asia Society เป็นการตีความเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญในการปฏิรูปคุณภาพการศึกษาไทย จากตัวอย่างระบบการศึกษาของ ๕ ประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ แคนาดา ฟินแลนด์ เซี่ยงไฮ้ (จีน) และออสเตรเลีย ที่มีบริบทแตกต่างกัน และมีวิถีดำเนินการแตกต่างกันไปตามบริบทของตนเอง แต่มีมาตรการสำคัญที่คล้ายกันของระบบการศึกษา ๘ ประการ ได้แก่ (๑) วิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ (๒) กำหนดมาตรฐานสูงหรือท้าทาย (๓) มุ่งสร้างความเท่าเทียม (๔) ครูและผู้นำการศึกษาคุณภาพสูง (๕) มีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกันและสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ทั้งในระดับนโยบาย ถึงปฏิบัติการ (๖) แนวทางการจัดการและระบบรับมิตรรับชอบที่สะท้อนผลลัพธ์ที่ผู้เรียน (๗) นักเรียนมีแรงจูงใจต่อการเรียนสูง และ (๘) มุ่งเรียนเป็นพลโลกและเพื่ออนาคต ผู้เขียนได้พยายามสื่อสารให้เห็นว่าหลักการ

^๑ นักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น อีเมล: 2546sara2546@gmail.com

Student of Social Studies Faculty of Education, Khon Kaen University E-mail: 2546sara2546@gmail.com

และแนวทางการศึกษาของตัวอย่างประเทศต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอเป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และสามารถนำมาปรับใช้ได้ทุกระดับ ทำให้เกิดเป็นวงจรการเรียนรู้สองชั้น (Double Learning Loop) เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ผู้เขียนได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการศึกษาคุณภาพสูงของทุกภาคส่วน การเข้ามามีบทบาทของครู ผู้บริหาร โรงเรียน ภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ประกอบการ ชุมชน และผู้ปกครอง ในการประสานความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือแนะนำอีกหนึ่งเล่มที่มีคุณค่า และมีประโยชน์อย่างยิ่ง ในแต่ละบทของหนังสือได้มีการสอดแทรกประเด็นชวนคิด (thought-provoking) ซึ่งต้องการให้ผู้อ่านมีมุมมองที่ลึกซึ้งและกว้างขวางเพื่อให้เป็นประเด็นในการถกเถียงทางวิชาการและตอบคำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาคุณภาพสูง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกห้องเรียน ขับเคลื่อนการพัฒนาเยาวชนเป็นพลเมืองโลกได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

หนังสือเล่มนี้มีวัตถุประสงค์ให้ผู้อ่านเกิดความตื่นตัวต่อการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเชิญชวนให้ผู้อ่านร่วมคิด และจินตนาการถึงอนาคตการศึกษาไทยผ่านการสะท้อนแนวคิด และแนวทางการพัฒนาจากตัวอย่างของนานาประเทศ เพื่อนำมาพิจารณาถึงบทบาทของตนเองในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาไทย และใช้โอกาสนี้ผลักดันให้ประเทศไทยก้าวสู่การจัดการศึกษาที่พัฒนากำลังคนรุ่นใหม่ให้ตอบรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย และสังคมโลกได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม พร้อมผลักดันเยาวชนไทยให้กลายเป็นพลเมืองคุณภาพสูงและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป ดังนั้น ผู้อ่านควรเน้นการตั้งคำถาม อ่านอย่างมีจุดมุ่งหมาย (Active Reading) ทบทวนความเข้าใจนำไปประยุกต์ใช้และต่อยอดในอนาคต

สาระสำคัญ

หนังสือ “การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก” ผู้เขียนได้จัดเรียงเนื้อหาอย่างมีระเบียบ เพื่อช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้อ่านเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษา โดยเนื้อหาทั้งหมดทั้งสิ้น ๑๑ บท ซึ่งแต่ละบทจะเน้นประเด็นสำคัญที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับโลก การจัดเรียงเนื้อหาในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้นและสามารถนำแนวคิดไปปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังต่อไปนี้

บทที่ ๑ เรียนรู้จากสิงคโปร์ ใช้การศึกษาระดับสูงสร้างการกระโดดของสังคม ในบทนี้นำเสนอวิธีการที่สิงคโปร์ใช้การศึกษาระดับสูงเพื่อกระตุ้นการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยสิงคโปร์ได้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงการศึกษาระดับสูง ผ่านการลงทุนในเทคโนโลยีการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ และการเสริมสร้างโอกาสให้แก่เยาวชนในการเข้าถึงการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จของสิงคโปร์ ได้แก่ (๑) วิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ (๒) วัฒนธรรมให้คุณค่าความสามารถและผู้มีความสามารถ (Meritocracy) (๓) ตั้งมาตรฐานและวิสัยทัศน์ (๔) ระบบหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมินผล (๕) ครูและผู้บริหารมีคุณภาพสูง (๖) ความเชื่อมโยงและสอดคล้องกัน (Alignment and Coherence) (๗) ความรับผิดชอบ

(Accountability) และ (๘) เน้นโลกและอนาคต ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนของสังคม การลงทุนในด้านการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้สังคมประสบความสำเร็จในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ

บทที่ ๒ เรียนรู้จากแคนาดา ยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ของโรงเรียนในเมืองและชนบท ในบทนี้ผู้เขียนนำเสนอว่าประเทศแคนาดาเน้นการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ของประเทศ เช่น รัฐอัลเบอร์ตา (Alberta state) ครูทุกคนต้องจัดทำแผนพัฒนาตนเองประจำปีให้สอดคล้องกับหลักสูตรของโรงเรียนและของรัฐ โดยที่ครูเป็นผู้กำหนดวิธีการบรรลุแผนพัฒนาตนเองด้วยตนเอง มีการพัฒนาโปรแกรมการวิจัยในชั้นเรียน และระบบความรับผิดชอบ หรือรัฐออนแทรีโอ (Ontario state) ที่เน้นการพัฒนาครูเพื่อเป้าหมายในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ โดยจัดตั้ง Ontario Education Partnership Table เพื่อดึงทุกภาคส่วนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาเป็นต้น ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จของแคนาดา ได้แก่ (๑) ยุทธศาสตร์ดำเนินการทั้งรัฐ (๒) ร่วมมือกับสหภาพครู และภาคส่วนอื่น ๆ (๓) เน้นที่การจัดการเรียนการสอน และ (๔) เน้นประสิทธิผลของครู สะท้อนให้เห็นว่าหัวใจของการพัฒนา คือการพัฒนาสมรรถนะในระดับโรงเรียน เน้นสนับสนุนให้โรงเรียนดำเนินการ โดยมีเครื่องมือหรือกลไกเฉพาะที่เหมาะสมตามบริบทของโรงเรียนนั้น ๆ ตั้งเป้าหมายพัฒนาและกำหนดมาตรการบรรลุเป้าหมายด้วยตนเอง

บทที่ ๓ เรียนรู้จากฟินแลนด์ สามสิบปีของการไต่บันไดคุณภาพการศึกษา ในบทนี้ผู้เขียนได้นำเสนอประสบการณ์ของฟินแลนด์ในการพัฒนา และยกระดับคุณภาพการศึกษาที่ได้ผลเป็นที่ยอมรับในระดับโลก โดยเน้นถึงกระบวนการที่ฟินแลนด์ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาระบบการศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น รวมถึงการปรับปรุงหลักสูตร การฝึกอบรมครู และการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ภายใต้การจัดการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี (เกรด ๑-๙) ที่มีคุณภาพเท่าเทียมให้แก่เด็กทุกคน เรียกว่า Common School ฟินแลนด์ให้ความสำคัญกับครูคือหัวใจของการศึกษา การไม่ทอดทิ้งเด็กให้ล้าหลัง การทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาการศึกษา ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จของฟินแลนด์ ได้แก่ (๑) มุ่งสร้างความเท่าเทียม (๒) ครูคุณภาพสูง (๓) หลักสูตรเปิดกว้างและยืดหยุ่น และ (๔) ความรับผิดชอบด้านวิชาชีพ การจัดการศึกษาในฟินแลนด์เน้นความยุติธรรม และเท่าเทียมในการเข้าถึงการศึกษาของทุกคน โดยไม่มีการแบ่งแยกคุณภาพการศึกษาระหว่างพื้นที่เมือง และชนบท ทำให้ฟินแลนด์มีผลสัมฤทธิ์การศึกษาที่โดดเด่นในระดับโลก

บทที่ ๔ เรียนรู้จากจีน จากการปฏิวัติวัฒนธรรมสู่การปฏิรูปการศึกษา ในบทนี้ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาในประเทศจีนจากช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรม (๑๙๖๖ - ๑๙๗๖) ซึ่งมีผลกระทบต่อทั้งสังคม และการศึกษาของประเทศ ไปจนถึงกระบวนการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ที่เกิดขึ้นหลังจากนั้น จีนได้เรียนรู้จากข้อผิดพลาดในอดีต และจัดทำหลักสูตรใหม่ ที่เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็น พร้อมทั้งพัฒนาวิธีการเรียนการสอนที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จากกรณีศึกษาของมหานครเซี่ยงไฮ้ ได้ดำเนินการนำร่องก่อนขยายผลสู่ระดับประเทศ มีการกระจายครูผู้เชี่ยวชาญ (Master Teacher) ไปทั่วมณฑล เพื่อใช้วิธีการสอนที่ทันสมัย และยืดหยุ่น

เป็นศูนย์กลาง โดยมีระบบประเมินผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยหลักของความสำเร็จ ได้แก่ (๑) วิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและระยะยาว (๒) หลักสูตรที่ทำนาย (๓) ระบบพัฒนาครูที่จริงจัง (๔) วัฒนธรรมให้คุณค่ากับการศึกษา (๕) การเน้นความเป็นนานาชาติ ควบคู่ไปกับการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม จีนยังเผชิญความท้าทายสำคัญ เช่น ความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท ระบบสอบที่ยังเน้นวิชาการ และการปรับตัวของครู การพัฒนาการศึกษาในจีนไม่เพียงยกระดับศักยภาพประชากร แต่ยังเป็นบทเรียนสำคัญที่ประเทศอื่นสามารถเรียนรู้และปรับใช้ได้

บทที่ ๕ เรียนรู้จากออสเตรเลีย การศึกษาระบบสหพันธรัฐ ในบทนี้กล่าวถึงการศึกษาของออสเตรเลีย เป็นตัวอย่างของประเทศที่แม้มีคุณภาพการศึกษาสูงอยู่แล้วตามผล PISA แต่ยังคงพัฒนาปฏิรูปเพื่อยกระดับคุณภาพ และลดความเหลื่อมล้ำ โดยมีการจัดทำหลักสูตรแห่งชาติที่เน้นรายวิชา ควบคู่กับการพัฒนาขีดความสามารถทั่วไป เช่น ทักษะชีวิต ความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานเป็นทีม หลักสูตรยังให้ความสำคัญกับเนื้อหาข้ามวิชา เช่น ความยั่งยืน และความเข้าใจวัฒนธรรมเอเชีย ผ่านการดำเนินงานของ ACARA ซึ่งพัฒนาเครื่องมือประเมินเพื่อใช้เป็นข้อมูลสะท้อนกลับสำหรับพัฒนาระบบ ไม่ใช่เพียงจัดอันดับโรงเรียน พร้อมทั้งใช้เทคโนโลยี และระบบออนไลน์สนับสนุนการเรียนรู้ โดยมีการตั้งมาตรฐานวิชาชีพครู และส่งเสริมการพัฒนาครูผ่านสถาบันเฉพาะ ความท้าทายหลักอยู่ที่การนำนโยบายไปใช้ในบริบทที่หลากหลาย และยกระดับคุณภาพโรงเรียนที่อ่อนแอ ออสเตรเลียจึงถือเป็นแบบอย่างของการเน้น High expectation for all ที่ผสานความเท่าเทียมเข้ากับคุณภาพอย่างเป็นระบบ

บทที่ ๖ ลักษณะร่วมของระบบที่ประสบความสำเร็จ ในบทนี้ผู้เขียนกล่าวถึงลักษณะสำคัญที่พบในระบบการศึกษาที่ประสบความสำเร็จทั่วโลก โดยการจัดการศึกษาในระบบที่มีคุณภาพสูงจะต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายประการที่ช่วยสนับสนุนให้ระบบการศึกษานั้นสามารถพัฒนา และสร้างผลลัพธ์ที่มีคุณค่าสำหรับผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย ๘ ประการที่สำคัญ การบูรณาการปัจจัยเหล่านี้อย่างลงตัวในระบบการศึกษาจะช่วยให้การศึกษาไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการในปัจจุบัน แต่ยังสามารถเตรียมพร้อมผู้เรียนให้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การวางแผน และการปฏิบัติตามลักษณะร่วมเหล่านี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับโลก

บทที่ ๗ การพัฒนาครูและผู้บริหาร บทนี้เสนอแนวทางการพัฒนาครู และผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการคัดเลือกคนเก่งเข้าสู่วิชาชีพครู และพัฒนาทักษะให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ ๒๑ เช่น การใช้เทคโนโลยี การคิดวิเคราะห์ และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พร้อมแก้ปัญหาการขาดแคลนครูด้วยการวางแผนอัตรากำลัง และกระจายครูอย่างทั่วถึง ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน การมีระบบพี่เลี้ยง และการประเมินผลที่ยุติธรรม และเชื่อมโยงกับผลลัพธ์การเรียนรู้ นอกจากนี้ยังเสนอให้มีเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพครูโดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนสายงาน และพัฒนาผู้อำนวยการโรงเรียนให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา แนวทางทั้งหมดนี้ต้องอาศัยการวางแผนระยะยาวและมุ่งพัฒนาบุคลากรอย่างรอบด้าน เพื่อให้ระบบการศึกษารองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

บทที่ ๘ ยกระดับความทันสมัยของหลักสูตร การเรียนการสอนและการประเมิน ในบทนี้ผู้เขียนเสนอการยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยต้องมุ่งพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ และสมรรถนะผู้เรียนให้สอดคล้อง

กับบริบทโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ผู้เรียนควรมีทักษะคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา สื่อสาร และเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ระบบการเรียนรู้ต้องเปลี่ยนจากการเน้นผลสัมฤทธิ์เชิงวิชาการไปสู่การพัฒนาความสามารถเชิงปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างพลเมืองที่สามารถแข่งขันในระดับสากลและมีจิตสำนึกต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม

บทที่ ๙ สร้างอนาคตด้วยการศึกษา ในบทนี้กล่าวถึงระบบการศึกษายุคใหม่ต้องมุ่งพัฒนาเด็กให้มีชีวิตที่ดีในอนาคตที่ไม่แน่นอน โดยมีเป้าหมายหลักคือความเท่าเทียมทางการศึกษา และการเอาชนะทักษะที่จำเป็นในอนาคตให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศ ระบบการศึกษาคุณภาพสูงมีลักษณะร่วม ๘ ประการ เช่น วิสัยทัศน์ ผู้นำที่ดี ครูคุณภาพ และความรับผิดชอบร่วมกัน การเปลี่ยนแปลงต้องทำอย่างเป็นระบบและเรียนรู้ได้ (Learning Systems) โดยใช้กลไก CQI อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และส่งเสริมโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูง การใช้ ICT และนวัตกรรมช่วยขยายโอกาสการเรียนรู้ เช่น virtual course, online lab, global classroom และ MOOC ประเทศต่าง ๆ เช่น สิงคโปร์ เกาหลี ออสเตรเลีย มีการประยุกต์เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ขณะเดียวกันไทยควรเรียนรู้จากนานาชาติ ผ่านการวิจัยร่วม การเปรียบเทียบผล PISA แลกเปลี่ยนครู-ผู้บริหาร และสร้างภาคีการศึกษา ระยะยาวกับโรงเรียนต่างประเทศ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ทันโลก และยั่งยืน

บทที่ ๑๐ จินตนาการสู่ระบบการศึกษาไทย ในบทนี้ผู้เขียนได้นำเสนอว่า ประเทศไทยจะบรรลุเป้าหมายการพัฒนาสู่ประเทศรายได้สูงและคุณภาพชีวิตที่ดีได้ จำเป็นต้องยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่ควรเป็นพื้นที่ต้นแบบในการปรับระบบให้สอดคล้องกับหลักการของประเทศที่มีการศึกษาคุณภาพสูง เช่น ฟินแลนด์และสิงคโปร์ แนวทางสำคัญคือการสร้าง Alignment ระหว่างเป้าหมาย และการปฏิบัติจริง โดยเน้นพัฒนาครู ผู้บริหาร หลักสูตร และการประเมินที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน การให้ครูมีบทบาทนำในการประเมิน และจัดการเรียนรู้เพื่ออนาคตของนักเรียนควบคู่กับการได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสมถือเป็นหัวใจสำคัญ อีกทั้งต้องปลดภาระที่ไม่จำเป็นลดความสูญเปล่า และเสริมสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา เพื่อให้ทุกคนเข้าถึงโอกาสเรียนรู้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงควรดำเนินอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง และต้องได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบายอย่างเข้าใจ และไม่สั่งการจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว

บทที่ ๑๑ พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาของประเทศไทย ในบทสุดท้าย ได้นำเสนอกรณีศึกษาการพัฒนาการศึกษาในประเทศไทยที่มูลนิธิสยามกัมมาจล ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการในด้านกิจกรรมเพื่อสังคมของธนาคารไทยพาณิชย์ ได้นำประสบการณ์การทำงานในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจสถานการณ์ในประเทศไทยได้ดียิ่งขึ้น ผ่านการอธิบายบริบทปัญหาของการศึกษาไทยสู่การปรับกระบวนการทางการศึกษา เพื่อผลิตคนรุ่นใหม่สู่การเป็นพลเมืองโลก โดยเน้นการเปิดพื้นที่รับฟังความเห็นของทุกภาคส่วนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเหมาะสม ภายใต้การพัฒนารอบหลักสูตรสมรรถนะของผู้เรียนเป็นหลัก คือ ครูผู้สอนมีอิสระในการคิดค้นวิธีการสอนที่หลากหลาย เพื่อศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น ซึ่งกรณีศึกษาดังกล่าวอาจเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนให้กับการศึกษาไทยในอนาคตได้

คุณค่า

หนังสือ “การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก” เล่มนี้นับว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งต่อวงการการศึกษา ผู้เขียนได้นำเสนอเนื้อหาทุกบทได้อย่างชัดเจน และลึกซึ้ง ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และชวนให้ผู้อ่านตั้งคำถาม ท้ายบทได้อย่างน่าสนใจต่อการศึกษาศึกษาของประเทศไทย เนื้อหาสาระที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของ หนังสือเล่มนี้ ประกอบด้วย (๑) สะท้อนภาพรวมของการศึกษาโลกอย่างเป็นระบบ ไม่ได้เสนอเพียงข้อมูล หรือภาพผ่นด้านการศึกษา แต่เป็นความพยายาม “ถอดรหัส” ระบบการศึกษาคุณภาพสูงจากนานาชาติ ผ่านกรณีศึกษาของ ๕ ประเทศ โดยมุ่งสร้างความเข้าใจเชิงระบบถึงเงื่อนไขของความสำเร็จที่สามารถนำมา ประยุกต์ใช้ได้บริบทของไทย (๒) เชื่อมโยงบริบทโลกกับการเปลี่ยนแปลงการศึกษาไทยอย่างลึกซึ้ง หนังสือนี้มีใช้เพียงงานแปลหรือถอดเนื้อหาจากต่างประเทศเท่านั้น หากแต่ผู้เขียนได้นำเสนอข้อคิดเชิงวิพากษ์ ต่อการศึกษาของไทย พร้อมทั้งชวนผู้อ่านคิดต่อว่า “ประเทศไทยจะสร้างระบบการศึกษาคุณภาพสูงได้ อย่างไร” ในเงื่อนไขที่มีความแตกต่างจากประเทศต้นแบบ (๓) ใช้กรอบแนวคิดที่ทันสมัยและแข็งแรง ในการวิเคราะห์แนวคิดของ Vivien Stewart ที่เน้นวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับการศึกษามาตรฐาน คุณภาพสูง ความเป็นธรรม ความเป็นมืออาชีพของครู และความต่อเนื่องของนโยบาย ถูกนำมาใช้เป็นกรอบ ในการวิเคราะห์โดยนัย ทำให้หนังสือเล่มนี้ไม่เพียงเสนอแนวทางเชิงปฏิบัติ แต่ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ทาง แนวคิดในการสร้างระบบการศึกษาแบบยั่งยืนและเท่าเทียม (๔) จุดประกายการปฏิรูปการศึกษาไทยในเชิง คุณภาพ หนังสือให้แรงบันดาลใจในการคิดใหม่ต่อระบบการศึกษาไทย โดยเปลี่ยนจากการเน้นปริมาณ และ การควบคุมแบบรวมศูนย์ไปสู่การส่งเสริม “คุณภาพอย่างลึกซึ้ง” ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สนับสนุนครู ให้เติบโตเป็นมืออาชีพ และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในสังคม และสุดท้ายหนังสือเล่มนี้ให้คุณค่าในฐานะ ต้นแบบของการศึกษาข้ามวัฒนธรรม (comparative education) ที่นำไปสู่การสร้างความสำเร็จยุทธศาสตร์ สำหรับผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงการศึกษาไทยในเชิงลึก และเชิงระบบ ซึ่งเหมาะสำหรับผู้กำหนดนโยบาย นักการศึกษา และครูยุคใหม่

บรรณานุกรม

วิจารณ์ พานิช และปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร. การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก. นนทบุรี: เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์, ๒๕๖๓.

ข้อกำหนดการส่งบทความเพื่อเผยแพร่ วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ

นโยบายการรับบทความ

๑. เป็นบทความประเภท บทความวิชาการ บทความวิจัยหรือบทความวิจัยจากวิทยานิพนธ์ บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ทั้งในภาษาไทย และภาษาอังกฤษ
๒. เป็นบทความที่ไม่เคยเผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารใดเพื่อเผยแพร่บทความ รวมทั้งไม่มีการละเมิดหรือคัดลอกผลงานอื่นใด
๓. เนื้อหาบทความทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ภาษา เอกสาร หนังสือ และมรดกศิลปวัฒนธรรม หรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง
๔. บทความจะได้รับการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง อย่างน้อยบทความละ ๓ คน ด้วยวิธีการประเมินแบบปกปิดชื่อผู้เขียนและชื่อผู้ประเมิน (Double-blind peer review process) และได้รับการพิจารณาให้เผยแพร่จากกองบรรณาธิการ
๕. ผู้เขียนบทความอนุญาตให้หอสมุดแห่งชาติเผยแพร่บทความทั้งในรูปแบบการตีพิมพ์เล่มวารสารและเผยแพร่ทางออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ของวารสาร (<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nlt>)
๖. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ไม่พิจารณาคัดเลือกบทความที่ผู้เขียนมิได้แก้ไขปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการ และผลการพิจารณาของกองบรรณาธิการถือเป็นที่สุด
๗. บทความที่ไม่ผ่านการพิจารณาให้เผยแพร่ กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบ แต่จะไม่ส่งต้นฉบับคืนผู้เขียน

การจัดเตรียมต้นฉบับ

การตั้งค่าบทความ

๑. บทความจัดพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด ๑๖ พ้อยต์ ระยะห่างระหว่างบรรทัด 1 บรรทัด (Single) จัดเรียงแบบกระจาย แบบไทย (Thai Distributed) ความยาวไม่เกิน ๑๕ หน้า
๒. การตั้งค่าหน้ากระดาษ
ขนาดกระดาษ : กว้าง ๑๘.๕ ซม. ยาว ๒๖ ซม.
ระยะขอบ : ขอบบน ๒.๕ ซม. ขอบล่าง ๒.๐ ซม. ขอบซ้าย ๑.๕ ซม. ขอบขวา ๑.๕ ซม.

ส่วนประกอบบทความ

๑. ชื่อบทความ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดกลางหน้ากระดาษ ตัวอักษรแบบหนา (Bold) ขนาด ๑๘ พ้อยต์
๒. ชื่อผู้เขียนทุกคน ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดกลางหน้ากระดาษ ตัวอักษรแบบเอน (Italic) ขนาด ๑๖ พ้อยต์ (ด้านหลังชื่อผู้เขียนทุกคนภาษาไทย ให้จัดทำเชิงอรรถ (Footnote) ข้อมูลของผู้เขียน)
๓. ข้อมูลของผู้เขียนทุกคน ได้แก่ ชื่อตำแหน่ง หน่วยงานต้นสังกัด อีเมล ของผู้เขียนทุกคน ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดทำเป็นเชิงอรรถ (Footnote) ด้านล่างหน้าแรกของบทความ ตัวอักษรขนาด ๑๒ พ้อยต์
๔. บทคัดย่อและคำสำคัญ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ควรมีความยาวอย่างละไม่เกิน ๒๐๐ คำ
๕. ตัวเลข ใช้เลขไทยในการเขียน ยกเว้นการเขียนชื่อเฉพาะหรือการอ้างอิงที่มีแหล่งที่มาของข้อมูลเป็นภาษาอังกฤษให้ใช้เลขอารบิก
๖. การอ้างอิงในเนื้อหาและรายการอ้างอิง ใช้รูปแบบการอ้างอิงตามที่หอสมุดแห่งชาติกำหนด
การอ้างอิงในเนื้อหา : ใช้การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ
การอ้างอิงท้ายบทความ : ตามรูปแบบการอ้างอิงของหอสมุดแห่งชาติ
๗. ระบุหมายเลขคำบรรยายและที่มา (ถ้ามี) ของภาพประกอบ ตาราง แผนภาพ ฯลฯ ที่ใช้ประกอบบทความ

การส่งต้นฉบับบทความ

ส่งไฟล์ต้นฉบับบทความผ่านระบบ Online Submission ของระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย Thai Journals Online (ThaiJO) ได้ที่เว็บไซต์วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nlt>

การอ้างอิงเอกสาร

๑. การอ้างอิงในเนื้อหา ให้ใช้เชิงอรรถอ้างอิงที่แสดงถึงแหล่งที่มาของข้อมูล ตามรูปแบบที่หอสมุดแห่งชาติกำหนด

ตัวอย่าง

ในสังคมไทย มีคติความเชื่อเรื่องการสร้างพระเมรุมาศ ซึ่งเป็นสิ่งแสดงพระเกียรติยศในวาระสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธและพราหมณ์^๑

^๑ กรมศิลปากร, ๑๐๗ ปี แห่งการสถาปนากรมศิลปากร (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๖๑) ๓๒.

๑.๑ เชิงอรรถสำหรับหนังสือ

รูปแบบ /////^๑ ผู้แต่ง,/ชื่อเรื่อง/(สถานที่:/สำนักพิมพ์,/ปีพิมพ์)/หน้า.

ตัวอย่าง

^๑ พระยาอนูมานราชชน, **แหลมอินโดจีนสมัยโบราณ** (พระนคร: คลังวิทยา, ๒๔๙๗) ๓๐๕.

^๒ Luang Boribal Buribhand and A.B. Griswold, **The Royal Monasteries and Their Significance** (Bangkok: Fine Arts Department, 1959) 5.

๑.๒ เชิงอรรถสำหรับวารสาร

รูปแบบ /////^๑ ชื่อผู้แต่ง,/“ชื่อบทความ,”/ชื่อวารสาร/ปีที่,/ฉบับที่/(ปีพิมพ์):/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

^๑ พวงพร ศรีสมบุรณ์, “กรมศิลปากรกับการอนุรักษ์คัมภีร์อัลกุรอาน,” **วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ** ๗, ๑ (๒๕๖๑): ๔๙.

^๒ Bruce G. Link and Jo C. Phelan, “Conceptualizing Stigma,” **Annual Review of Sociology** 27 (2001): 363-385.

๑.๓ เชิงอรรถสำหรับวิทยานิพนธ์

รูปแบบ /////^๑ ชื่อผู้แต่ง,/ชื่อวิทยานิพนธ์./(ระดับปริญญา/สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย,/ปี)/หน้า.

ตัวอย่าง

^๑ ณัฐกิตติ์ ศิริพงศ์ธาริน, **การขยายสิทธิการแปลของสำนักพิมพ์ไทยออกต่างประเทศ**. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๐) ๑๐.

^๒ Christopher Stewart, **The academic library building in the digital age: A study of new library construction and planning, design, and use of new library space**. (Degree of Doctor of Education University of Pennsylvania, 2009) 54.

๑.๔ เชิงอรรถสำหรับสื่ออินเทอร์เน็ต

รูปแบบ ////^๑ ชื่อผู้แต่ง./ชื่อเรื่อง./[ออนไลน์]./สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี./จาก:/แหล่งข้อมูล

ตัวอย่าง

^๑ คอเลียะ วาจิ. ห้องสมุดดิจิทัล. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๒, จาก:

<https://www.l3nr.org/posts/296358>

๒. การอ้างอิงท้ายบทความ ใช้ตามรูปแบบของหอสมุดแห่งชาติกำหนด

๒.๑ หนังสือ

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง./ชื่อเรื่อง./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์,/ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่าง

สุณี เลิศแสวงกิจ และพิศิษฐ์ กาญจนพิมาย. ห้องสมุดกับการรู้สารสนเทศ. กรุงเทพฯ: วังอักษร, ๒๕๔๖.

๒.๒ หนังสือแปล

รูปแบบ ชื่อผู้แต่งเดิม./ชื่อเรื่อง./แปลโดย/ชื่อผู้แปล (ถ้ามี). /ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์,/ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่าง

ริซัล, โฮเซ. อันล่วงละเมิดมิได้. แปลโดย จิตราภรณ์ ตันรัตนกุล. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำรา

สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๘.

๒.๓ วารสาร

รูปแบบ ผู้เขียนบทความ./“ชื่อบทความ.”/ชื่อวารสารหรือนิตยสาร./ปีที่,/ฉบับที่/(วัน เดือน ปี):/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ. “ห้องสมุดสีเขียว: ห้องสมุดประชาชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแห่งแรก

ในประเทศไทย.” วารสารห้องสมุด. ๖๐, ๑ (๒๕๕๙): ๔๗-๕๖.

๒.๔ วิทยานิพนธ์

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง//ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์//ชื่อปริญญา (สาขาหรือวิชาเอก)//สถานที่พิมพ์:/สถาบันผู้รับผิดชอบ,/
////ปีที่พิมพ์//ฉบับอัดสำเนา.

ตัวอย่าง

สุคนธ์ทิพย์ จันทะลุน. การจัดการหนังสือหายากของหอสมุดแห่งชาติในประเทศไทย.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สารสนเทศศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๐. ฉบับอัดสำเนา.

Stevandic, Srdjan. **Modelling, Control and Simulation of a Grid-Connected Fuel
Cell Power Plant.** Thesis the Master of Engineering Science (Faculty of Graduate
Studies). London: The University of Western Ontario, 2004. Photocopied.

๒.๕ หนังสือพิมพ์

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง//“ชื่อหัวข้อข่าว หรือชื่อบทความ.”//ชื่อหนังสือพิมพ์//ปีที่,ฉบับที่/(วัน เดือน ปี):/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ปาริชาติ บุญเอก. “โควิด-๑๙ เปลี่ยนบ้านเป็นโรงเรียนเรียนออนไลน์ Learn from Home.”

กรุงเทพธุรกิจ. ๓๓, ๑๑๕๔๙ (๖ พฤษภาคม ๒๕๖๓): ๑๕.

Nakaso, Dan. “Hawaii rattles, then loses power.” **Honolulu Advertiser.** (16 October
2015): A1.

๒.๖ สื่ออินเทอร์เน็ต

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง//ชื่อเรื่อง//[ประเภทของสื่อที่เข้าถึง]//สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี,/จาก: แหล่งข้อมูล

ตัวอย่าง

กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา=

Democratic Socialist Republic of Sri Lanka. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๘,
จาก: <http://sameaf.mfa.go.th/th/country/south-asia/detail.php?ID=11>

